

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİR KONUT MİMARİ OLARAK EMİN NECİP UZMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökçe TANRIKULU

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. V. Gül CEPHANECİGİL

ARALIK 2018

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİR KONUT MİMARİ OLARAK EMİN NECİP UZMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Gökçe TANRIKULU
(502141118)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. V. Gül CEPHANECİGİL

ARALIK 2018

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502141118 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Gökçe TANRIKULU, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “BİR KONUT MİMARİ OLARAK EMİN NECİP UZMAN” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. V. Gül CEPHANECİGİL** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Zeynep KUBAN TOKGÖZ** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Işık AYDEMİR .....
İstanbul Ticaret Üniversitesi

Teslim Tarihi : 16 Kasım 2018
Savunma Tarihi : 10 Aralık 2018

Aileme,

ÖNSÖZ

Bu çalışmayla, tasarladığı konutlarla Cumhuriyet dönemi mimarlığında önemli bir figür olan Emin Necip Uzman'ın monografisini oluşturmak amaçlanmıştır.

İlk olarak, tezin konusu ve çerçevesini belirlemede beni yönlendiren ve çalışmanın seyri boyunca görüş ve fikirleriyle bana destek olan danışmanım Doç. Dr. V. Gül Cephaneçigil'e teşekkür ediyorum. Ayrıca, Emin Necip Uzman ile beraber çalışmış ve verdikleri bilgilerle bana oldukça yardımcı olan Prof. Dr. Işık Aydemir ve Prof. Dr. Ömür Barkul'a destekleri için teşekkür ederim.

Çalışma boyunca yanımda olan ve beni her zaman destekleyen aileme ve arkadaşlarıma yardımları için teşekkür ederim.

Kasım 2018

Gökçe Tanırkulu
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİL LİSTESİ	xi
ÖZET	xiii
SUMMARY	xv
1. GİRİŞ	1
2. MİMAR EMİN NECİP UZMAN	3
2.1 Eğitim Hayatı	4
2.2 Almanya Dönemi	7
2.3 Mimarlık Pratiği	9
3. EMİN NECİP UZMAN'IN KONUT YAPILARI	11
3.1 Apartmanlar	12
3.1.1 İpekçiler Aparmanı	13
3.1.2 Şişli'de Bir Kira Evi.....	16
3.1.3 Sadıklar Aparmanı	17
3.1.4 İpeker Apartmanı	20
3.1.5 Petrol-İş Kooperatifi	21
3.2 Müstakil Evler	23
3.2.1 Hamaratlar Evi	24
3.2.2 M. Kolay Evi.....	27
3.2.3 C. Vafi Evi	28
3.2.4 T. Sadıkoğlu Evi	29
3.2.5 Tuzla Yaz Evi.....	32
3.2.6 Barlas Yalısı	34
3.2.7 Dr. N. F. Eczacıbaşı Evi.....	36
3.2.8 Bayan Pisak Evi	38
3.2.9 Bay Kandemir Evi.....	39
3.2.10 S. Edin Evi	40
3.3 Mimari Yaklaşımı	42
3.4 Emin Necip Uzman'ın İşverenleri ve İş Alma Biçimleri	44
3.5 Emin Necip Uzman'ın Konut Tasarımlarının Dönemdeki Yeri	46
4. MODERN KONUT VE BURJUVAZİ	53
4.1 19. Yüzyıldan Cumhuriyet Dönemine Konutun Değişimi	53
4.2 Modern Konut Kavramı	56
4.3 Türkiye'de Burjuvazinin Oluşumu ve Modernleşme	59
4.3.1 Burjuvazi kavramı	62
4.3.2 Cumhuriyet'in yeni burjuvazisi ve İstanbul	63
4.3.3 Burjuvazinin modern konut algısı	65
5. EMİN NECİP UZMAN'IN KONUT DIŞINDAKİ YAPILARI	69
5.1 Mimari Yarışma Projeleri	70

5.2 Tasarladığı Diğer Yapılar	73
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	77
7. KAYNAKLAR.....	79
EKLER	85
ÖZGEÇMİŞ.....	107

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Güzel Sanatlar Akademisi öğrenci yıllığı.	4
Şekil 2.2: Fazıl Aysu, Sedad Hakkı Eldem, Ahsen Yapanar, Agop Çirak, Emin Necip Uzman.	5
Şekil 2.3: Emin Necip Uzman, Seyfi Arkan, Ahsen Yapanar, Asım Mutlu ve Kemal Ahmet Arû, Prof. Ernst Egli ile şehircilik projesi düzeltirken.	6
Şekil 2.4: Emin Necip Uzman'ın öğrenci projesi, hafta sonu evi.	6
Şekil 2.5: Emin Necip Uzman'ın diploma projesi, İstanbul Şarbaylık Binası	7
Şekil 2.6: Tre Brønne Evi (Breuhaus'un kendi evi) görüşler.	8
Şekil 2.7: Tre Brønne Evi zemin kat ve birinci kat planı.	8
Şekil 2.8: Lille Brøndegaard Evi'nden görüşler.	9
Şekil 3.1: Maçka Caddesi'nden görüş.	14
Şekil 3.2: Zemin kat ve birinci kat planı.	15
Şekil 3.3: İç mekânlardan görüşler.	15
Şekil 3.4: Ana girişten bir fotoğraf.	16
Şekil 3.5: Kat planları.	17
Şekil 3.6: Sadıklar Apartmanı'nın bir fotoğrafı.	18
Şekil 3.7: Kat planları.	19
Şekil 3.8: Apartman girişi ve giriş holü.	19
Şekil 3.9: Emlak Caddesi'nden görüş.	20
Şekil 3.10: Kat planı.	20
Şekil 3.11: Petrol-iş mahalesi genel görüş.	21
Şekil 3.12: Farklı konut tipleri.	22
Şekil 3.13: 12 katlı konut tipinin kat planı	23
Şekil 3.14: Sokak görüşü.	23
Şekil 3.15: Zemin ve birinci kat planları.	25
Şekil 3.16: Bodrum kat planı ve bahçeden bir görüş.	26
Şekil 3.17: Sokaktan ve bahçeden görüş.	27
Şekil 3.18: Zemin ve birinci kat planı.	27
Şekil 3.19: Önden görüş ve merdiven detayı.	28
Şekil 3.20: Kat planı.	29
Şekil 3.21: Ön cephe ve denizden görüş.	30
Şekil 3.22: Zemin kat ve birinci kat planı.	30
Şekil 3.23: İç mekândan detay ve görüşler.	31
Şekil 3.24: Avludan görüşler.	32
Şekil 3.25: Zemin kat ve yatak katı planı.	33
Şekil 3.26: Salondan görüş.	33
Şekil 3.27: Deniz cephesi.	34
Şekil 3.28: Zemin kat, birinci kat ve teras kat planı.	35
Şekil 3.29: İç mekândan detay ve görüşler.	36
Şekil 3.30: Giriş cephesi ve deniz cephesi.	37

Şekil 3.31: Zemin kat ve birinci kat planı.....	37
Şekil 3.32: Salon ve holden görünüşler.	38
Şekil 3.33: Dış görünüş ve zemin kat planı.	39
Şekil 3.34: Denizden görünüş ve zemin kat planı.	40
Şekil 3.35: Ön cepheden bir görünüş.....	40
Şekil 3.36: Zemin ve birinci kat planları.	41
Şekil 3.37: Zemin kattaki teras ve iç mekândan bir görünüş.....	42
Şekil 3.38: Karşıyaka’da bir villa projesinin görünüş çizimleri.	43
Şekil 3.39: Emin Necip Uzman’ın Yedigün dergisi için tasarladığı bir konut projesi ve yazısı.	48
Şekil 3.40: Muammer Arıtan Villası.....	49
Şekil 3.41: Çiftelhavuzlar’da Bir Villa.	50
Şekil 3.42: İkbâl Kira Evi.	50
Şekil 4.1: Sümerbank’ın Hereke Lojmanları.	55
Şekil 4.2: Modern hazır mutfak örneği olarak Frankfurt mutfağı, Margarete Schütte- Lihotzky.	57
Şekil 4.3: İzmir Fuarı’nda 1957-1958 yıllarında sergilenen Amerikan evi.....	58
Şekil 5.1: İzmir Tekel Pavyonu görünüşler.	70
Şekil 5.2: Sivas Halkevi görünüş ve zemin kat planı.	70
Şekil 5.3: İstanbul Radyo Evi görünüş ve zemin kat planı.....	71
Şekil 5.4: Adana Adalet Sarayı görünüş ve zemin kat planı.	71
Şekil 5.5: Kocaeli Hükümet Konağı görünüş ve zemin kat planı.....	72
Şekil 5.6: Burhan Atak Mobilya İmalathanesi maket ve plan.	74
Şekil 5.7: Yeni Melek Sineması iç mekân görünüş ve zemin kat planı.....	75
Şekil 5.8: Fitaş ve Dünya Sinemaları görünüş.....	75
Şekil 5.9: Eczacıbaşı İlaç Fabrikası Ek Büro Binası ve Spor Salonu.	76

BİR KONUT MİMARİ OLARAK EMİN NECİP UZMAN

ÖZET

Mimar Emin Necip Uzman'ın tasarımlarının çoğunluğunu, büyük bir kısmı İstanbul'da olmak kaydıyla konut yapıları oluşturmaktadır. Konut dışında tasarladığı yapıların çoğunluğu da, öncesinde konut tasarladığı işverenlere aittir. 1936-1986 yılları arasında mimarlık üretiminde bulunmuş olan Emin Necip Uzman, mimarlık pratiğinde konuta odaklandığından, bu yıllar içinde değişen tüm konut tiplerinde tasarım yapma şansına sahip olmuştur. Apartman, müstakil ev ve kooperatif gibi farklı tiplerde konut yapıları tasarlamış olsa da, kamu girişiminde projeler üretmemiş ve belirli işverenlerle sipariş yoluyla çalışmıştır. Bu da, tasarladığı konutlarda belli bir standardı gözetebilmesini ve mimarlığında tutarlı bir dil oluşturabilmesini sağlamıştır. Çoğunlukla küçük ölçekli projelerde çalıştığı için de üzerinde yoğunlaştığı konular; sokak-yapı ilişkisi, mekân kurgusu, doğal ışık kullanımı ve kütleler arasındaki ilişkiler gibi daha mikro ölçekli kavramlardır. Emin Necip Uzman'ın tasarım tercihleri de, bu kavramlar üzerinden ve konut mimarisi odaklı incelenecektir.

Araştırma kapsamında, Emin Necip Uzman'ın konut yapıları özelinde, modern konut mimarlığı ve bu mimarlığın Cumhuriyet burjuvazisi ile ilişkisi incelenecektir. Bu konutlardaki mekân kurgusu ve tasarım tercihleri üzerinden toplumsal bir sınıfın yaşayış pratikleri okunmaya çalışılacaktır. Emin Necip Uzman, Cumhuriyet döneminde burjuvazi için modern konutlar tasarlayan tek mimar değildir. Ancak mimarlık pratiğinin çoğunluğunu bu konut yapıları oluşturduğundan, bu incelemeyi Emin Necip üzerinden yapmak mantıklı bir seçim olacaktır. Mimarın konutlarının, dönemin süreli yayınlarında ve diğer kaynaklarda çıkan çizim ve görselleri yapıların analizinde kullanılacaktır. Ancak araştırma sadece yapıların anlatımı ve analizine odaklanmayarak, diğer konutlardan farklılıkları ve birbiri içindeki benzerlikleri üzerinden incelemelerle ilerleyecektir. Emin Necip Uzman'ın tasarladığı konutlar ve Cumhuriyet dönemi konut mimarlığı ile ilgili bilgiler için *Arkitekt* ve *Yedigün* dergileri kullanılmıştır. Konut yapılarına odaklanan bölümün sonrasında; modern konut kavramı, dönemin yaşayışı, konut kullanımı ve burjuvazinin oluşumu ile ilgili bilgilerin olduğu bir bölüm oluşturulmuştur. Oluşturulan bu bölümün, Emin Necip Uzman'ın tasarladığı konut yapıları ve işverenleri arasında bir bağlantı kurması amaçlanmıştır. Çalışmanın, mimarın işverenle kurduğu ilişki ve iş alma biçimlerinden yola çıkarak cumhuriyet dönemi mimar kimliği açısından bir fikir vermesi de amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Emin Necip Uzman, Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Modern Konut Mimarlığı, Cumhuriyet Burjuvazisi

EMİN NECİP UZMAN AS A HOUSING ARCHITECT

SUMMARY

Emin Necip Uzman is one of the considerable architects of the Republican Era with his modern housing designs and unusual career. In spite of his intriguing position in the architecture of Republican Era, there are few studies on him as an architect. This research aims to define his position within the architectural environment of the era and his working methods as an architect. Housing architecture of the era and the modern house notion are considered primarily in this survey. This examination intends to do that by finding a connection between his designs and the bourgeoisie demands while analysing his implemented and unimplemented designs.

Emin Necip Uzman was born in the year of 1911 in İstanbul. He graduated from Fine Arts Academy of İstanbul in 1935 which he studied architecture. After his graduation, he went to Germany to work with Fritz August Brehaus de Groot who commonly designs houses for the German bourgeoisie. Brehaus's working themes and designs might have influenced him while forming his architectural design career. Thereafter, he returned to Turkey in 1939 because of the World War II, like most Turkish architects in Germany. Uzman actively started to design buildings through the years of 1938-1986 besides his academic career. Through these years he continued to lecture in design studios at university. Although his numerous and qualified designs and role at teaching, he has remained less known in the Architecture of Republican Era. Therefore, this research aims to document his architectural practice and perspective with focusing the modern housing architecture of the era.

The architectural projects of Emin Necip Uzman are mostly residence buildings, a large part of which are in Istanbul. Most of the buildings that he has designed except of the residence, belong to the employers whom he has designed the residence buildings at first. Emin Necip Uzman, who was involved in the architectural practice between the years of 1936-1986, has had the chance to design in all the housing types that changed during these years because of he focused on the housing designs in his architectural practice. He has designed residence buildings in different types such as apartments, detached houses and cooperatives, however he did not design projects for the public enterprise and worked through order with the certain employers. This working conditions allowed him to keep a certain standard in his housing designs and to create a common style in his architectural practice. He focuses on more micro-scale concepts in his designs such as street and building relations, using of natural light, relations between the building masses and forming the space; as he mostly works on small-scale projects. Therefore, Emin Necip Uzman's design preferences were examined through these concepts by focusing on housing architecture.

Within the scope of the research, the Republican bourgeoisie and the modern housing architecture were examined in the context of Emin Necip Uzman's housing projects. Living practices of a social class was tried to be read through the spatial design and the design preferences in these houses. Emin Necip Uzman is not the only architect who designed modern houses for the bourgeoisie during the Republican era. However, since most of his architectural production is consist of these houses, it was a consistent choice to do this examination through Emin Necip Uzman.

Visuals of his designs that have taken part in periodical publications of the era and other sources were used in the analysis of his buildings. However, the research was proceed not only with the focus on the narrative and analysis of the buildings, but also on the similarities and differences among the other houses. *Arkitekt* and *Yedigün* journals were used to obtain information about the houses designed by Emin Necip Uzman and the housing architecture of the Republican Era. After the part that focus on his housing projects; a part was created that includes modern housing notion, the living of the era, housing usage practices and the formation of the bourgeoisie. This chapter was aimed to establish a connection between the residence buildings designed by Emin Necip Uzman and the Republican bourgeoisie. It is also aimed to give an idea in terms of the architect identity in the Republican Era, departing from the relationship that the architect establishes with the employer and the way of getting the work.

In the first part of this study, Emin Necip Uzman's personal life and architectural education were tried to be explained with a general perspective. And in this context; testimony of his contemporaries, periodical publications and university's personal file archive were used as a source to obtain adequate information of him. Actually, Uzman is a compelling figure since there was a few knowledge about his personal life. His various designs and a few writings were only descriptive sides of him. Therefore, the study was formed on focusing his housing designs which are a lot more than others. The second part consists of his numerous housing designs and their detailed interpretations. This part was considered as a seperate part from his other designs since this thesis' focus was determined as the housing architecture. To define and understans his buildings, architectural drawings and photographs were used which were mostly derived from *Arkitekt* journal yet some of Uzman's housing designs were skipped just because there are lack of information. For this reason, an additional part was achieved in the end of this study that contains a whole list of buildings Uzman designed. In this catalogue, Uzman's housing and other type of building designs were made a seperate list from his architecture competition projects and both lists were arranged chronologically with the all obtained information of them and their bibliography.

In the third part, modern house and the bourgeoisie relations were tried to be examined with the support of not only architecture but also sociology. And this relation was intended to form a support to the next part. In the forth part, Uzman's other type of building designs except housing were tried to be explained briefly to understand the link between his all designs. Uzman's architecture competition projects are also the subject of this part that some of them were implemented and some of them were not. The designs that are subject to this part were selected according to avaiable information. However, the buildings were not tried to analysed deeply since the aim of this part is only to provide an integrity in the study.

In conclusion, this study aims to achieve the biography of Emin Necip Uzman to assure a place in the housing architecture and the Republican Era. Furthermore, architecture of Republican Era will be tried to percieve through an architecture figure that had a definite design issue with specific employers.

Keywords: Emin Necip Uzman, Architecture of Republican Era, Modern Housing Architecture, Republican Bourgeoisie

1. GİRİŞ

Emin Necip Uzman, modern konut tasarımları ile Cumhuriyet Dönemi'nin dikkat çeken mimarlarından biridir. Mimarlık eğitimini Güzel Sanatlar Akademisi'nde alan Uzman, 1935 yılındaki mezuniyetinin ardından bir süre Almanya'da konut tasarımları yapan Fritz August Breuhaus de Groot'un atölyesinde çalışmış, II. Dünya Savaşı nedeniyle 1939'da Türkiye'ye dönüşünün ardından ise kariyerini eş zamanlı olarak yürüttüğü tasarım ve üniversite hocalığı faaliyetleri ile sürdürmüştür. Hem çok sayıda ve nitelikli tasarımları hem de mimarlık eğitime katkısı yadsınamaz olsa da Uzman, Cumhuriyet Dönemi mimarlığını konu alan literatürde yeterince çalışılmış bir figür değildir. Bu araştırma, öncelikle Emin Necip Uzman'ın mimarlık üretimine bütünlüklü bir çerçevede bakmayı amaçlamaktadır.

Mimar Emin Necip Uzman'ın tasarımlarının büyük kısmını, çoğu İstanbul'da olan konut yapıları oluşturmaktadır. Konut dışında tasarladığı yapıların çoğunluğunu da, öncesinde konut tasarladığı işverenler için tasarlamıştır. Erken Cumhuriyet döneminin yeni oluşmakta olan burjuvazisi Emin Necip Uzman'ın ana işveren grubunu oluşturur ve dolayısıyla Uzman'ın tasarımları da bu toplumsal grubun tercih ve yaşayış pratikleri doğrultusunda biçimlenmiştir. 1938-1986 yılları arasında mimarlık üretiminde bulunmuş olan Emin Necip Uzman'ın eserler bütünü, farklı konut tiplerinde örnekleri barındırır. Kendisi apartman, müstakil ev ve kooperatif gibi farklı tiplerde konut yapıları tasarlamış ancak, kamu girişiminde projeler üretmemiş ve belirli işverenlerle sipariş yoluyla çalışmıştır. Tezde Emin Necip Uzman'ın tasarımları bu çerçevede, konut mimarisi odaklı olarak ve Cumhuriyet burjuvazisinin tercih ve gündelik yaşam pratikleri ile olan ilişkisi bağlamında incelenecektir.

Çalışmada dönemin süreli yayınları *Arkitekt* ve *Yedigün* dergileri temel kaynaklardan birini oluşturmuştur. Yapılarına odaklanan bölümler öncesinde; modern konut kavramı, dönemin yaşayışı, konut kullanımı ve burjuvazinin oluşumu ile ilgili bilgilerin olduğu bir bölüm oluşturulmuştur. Oluşturulan bu bölümün, Emin Necip Uzman'ın tasarladığı konut yapıları ve işverenleri arasında bir bağlantı kurması

amaçlanmıştır. Çalışmanın, mimarın işverenle kurduğu ilişki ve iş alma biçimlerinden yola çıkarak cumhuriyet dönemi mimar kimliği açısından bir fikir vermesi de amaçlanmaktadır.

Bu çalışmanın ilk bölümü, Emin Necip Uzman'ın hayatı ve eğitime ayrılmıştır. Yaşamı hakkında ulaşılabilen kaynakların oldukça sınırlı olmasından ötürü bu bölüm; birlikte okuduğu ve çalıştığı arkadaşlarının aktardıkları, süreli yayınlar ve üniversite rektörlük arşivindeki personel dosyasındaki bilgilere dayanarak genel çerçevesi ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci bölüm, hem Uzman'ın mimari üretiminin hem de dolayısıyla tez çalışmasının odağını oluşturan konut tasarımlarına ayrılmıştır. Üçüncü bölüm, bir sosyal sınıf olarak erken Cumhuriyet burjuvazisini ele almakta, Uzman'ın mimarlık üretiminin sosyal bağlamı anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Konut dışındaki diğer tasarımları ile bir kısmı uygulanmış olan mimari yarışma projeleri dördüncü bölümde ele alınmıştır. Konut yapıları ve konut dışı yapılarının ele alındığı iki bölümde de, başta *Arkitekt* ve *Yedigün* dergileri olmak üzere Uzman'ın tasarımlarından hakkında bir değerlendirme yapacak kadar bilgi bulunabilenlere yer verilmiş, tasarladığı yapıların olabildiğince kapsamlı bir dökümünü içeren katalog ise Ekler bölümünde verilmiştir.

2. MİMAR EMİN NECİP UZMAN

Emin Necip Uzman, 1911 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdikten sonra da mimarlık eğitimi almak üzere Güzel Sanatlar Akademisi'ne girer ve 1935 yılında da Akademi'den mezun olur. Daha sonra, Fritz August Breuhaus de Groot'un atölyesinde staj yapmak için Almanya'ya gider. Almanya'dan döndükten sonra 1941-1945 yılları arasında İTÜ'de Holzmeister'in asistanlığını yapan Uzman, 1945 yılında Yıldız Teknik Okulu'na¹ geçerek burada Mimarlık Bölümü Başkanı olur. Akademisyenliğini sürdürdüğü yıllar boyunca serbest mimarlık çalışmalarını sürdürür ve yarışmalara katılır. Yıldız Teknik Üniversitesi'ndeki görevi boyunca çeşitli aralıklarla Amerika ve Londra'ya mimarlık ve eğitim alanındaki gelişmeleri takip etmek için giden Uzman, 1968 yılında profesör unvanını alır². Uzman 1978 yılında emekli olsa da, 1986 yılına kadar üniversitede proje dersleri vermeyi sürdürür.

Emin Necip Uzman, meslek yaşamı boyunca çok sayıda yapı tasarlamıştır ve bunların çoğunluğu konut yapılarıdır. Bu konut yapılarını da İstanbul'da yaşayan burjuva aileleri için tasarlamıştır. Hatta konut dışı yapılarının birçoğunu da, yine konut tasarladığı bu aileler için tasarlamıştır. Bu sebeple Uzman'ın konut yapılarını incelerken, Türkiye'deki burjuvazi ve konut kavramını birlikte ele almak konunun bütüncül olarak anlaşılması için gereklidir.

Uzman'ın meslek hayatında, tasarladığı çeşitli yapılar ve katıldığı mimari proje yarışmalarının yanında eğitimcilik de önemli bir yer tutar. 1946-1949 ve 1968-1969 yılları arasında İstanbul Teknik Okulu Mimarlık Şube Başkanı olarak görev yapar (Url-1, 2017). Mesleki pratiğine devam ettiği süre boyunca Yıldız Teknik Üniversitesi'nde mimari proje dersleri vermeyi sürdürür. Bu sebeple mesleki pratiği

---

¹ Bugünkü adıyla Yıldız Teknik Üniversitesi.

² Emin Necip Uzman'ın akademik kariyeri hakkındaki bilgiler için, YTÜ Rektörlüğü Personel Daire Başkanlığı Arşivi'ndeki dosyasından yararlanılmıştır.

ile olduğu kadar, akademi ile bağları da dikkate değerdir. Ancak Uzman'ın tasarladığı yapılar hakkındaki veriler, eğitimci kişiliği hakkındaki verilerden daha ulaşılabilir.

2.1 Eğitim Hayatı

Emin Necip Uzman, Güzel Sanatlar Akademisi'nden 1935 yılında mezun olmuştur (Şekil 2.1). Kendisiyle aynı dönem okulu bitiren ve aynı zamanda yakın arkadaşı da olan Kemali Söylemezoğlu'nun aktardığına göre, Ernst Egli, Sedad Hakkı Eldem, Seyfi Arkan, Arif Hikmet Holtay hocalarından bazılarıdır (1995, s. 122) (Şekil 2.2). Gittikçe yoğunlaşan Türk-Alman ilişkileri doğrultusunda, Almanca konuşulan ülkelerin mimarları Türkiye'ye davet edilmiş ve büyük ölçekli yapıların tasarımı ve üniversitelerdeki mimarlık eğitimi konularında görev almışlardır.

Şekil 2.1: Türk Mimarlar Cemiyeti üye defteri (Url-2, 2017).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye'ye davet edilen yabancı mimarlardan biri olan Egli, Türkiye'de birçok yapı tasarlamış ve aynı zamanda mimarlık eğitimindeki reform hareketini de yürütmüştür. Hızlı'ya göre: "Egli'nin Viyana'daki tecrübeleri ve mesleki deneyimleriyle bu kurumları, (Technische Hochschule) yani Alman Yüksek Teknik Okullarının eğitim sistemini örnek alarak tasarladığı yeni

öğretim planının belirlenen yöntemle sürmesi, yetiyecek mimarların devrin teknik gelişmesine daha rahat şekilde ayak uyduracak birikime sahip olmalarını sağlamıştı.” (2013, s. 96). Yeni kurulan cumhuriyetin ihtiyacı olan modern kentler ve yapılar da böylelikle genç mimarlar tarafından karşılanabilecekti. Emin Necip Uzman da, bu reform hareketinin yürütüldüğü yıllarda Akademi’de mimarlık eğitimi almıştır. Böylelikle yenilenen eğitim içeriği sayesinde, modern mimari ağırlıklı bir eğitim alma şansına sahip olur.

Egli, 1930 yılında Güzel Sanatlar Akademisi mimarlık şubesine bölüm şefi ve profesör olarak atanmıştır (Şekil 2.3). Görevine başladığı süre itibariyle de bölümdeki eğitimin süresi, içeriği ve ders programı ile ilgili düzenlemeler yapmıştır. Hızlı’nın belirttiği üzere; 1924 ve 1934 yılındaki reformlar karşılaştırıldığında, giriş sınavını serbest çizim sınavı eklendiği ve eğitim süresinin 5 yıla çıktığı görülür. Mongeri ve Vedat Bey’in atölyelerinde eğitimi verilen Avrupa-Latin ve milli mimari seçenekleri kalkmış, sadece modern mimariye ağırlık verilmiştir. 1934 yılı öncesindeki klasik kompozisyon ilkeleri ve plandan daha çok önem verilen cephe kavramı; yerini modern mimarinin estetik ilkelerine ve işlevselliğe bırakmıştır. Ayrıca ders programına, inşaat uygulaması, şehircilik ve iç mimari ile ilgili dersler eklenmiştir. (2013, s. 148).

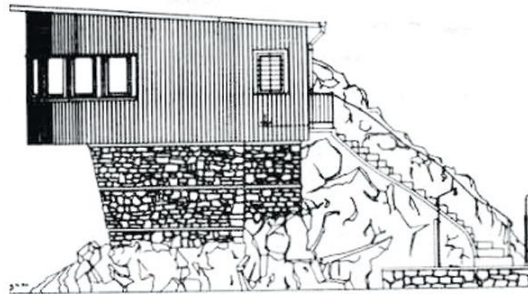
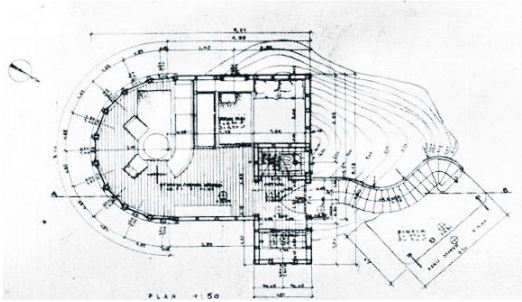

Şekil 2.2: Fazıl Aysu, Sedat Hakkı Eldem, Ahsen Yapanar, Agop Çirak, Emin Necip Uzman (Url-2, 2017).

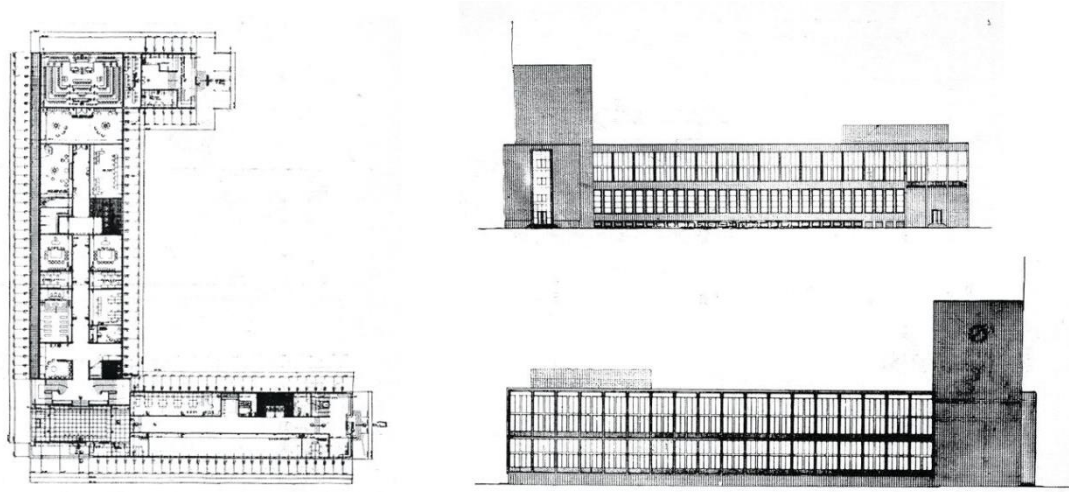
Şekil 2.3: Emin Necip Uzman, Seyfi Arkan, Ahsen Yapanar, Asım Mutlu ve Kemal Ahmet Arû, Prof. Ernst Egli ile şehircilik projesi düzeltirken (Url-2, 2017).

Emin Necip Uzman, bu reform hareketinden önce Güzel Sanatlar Akademisi'ne girmiş ve bu sebeple de bu değişiklikler, eğitim hayatının son yıllarına denk gelmiştir. Yine de hem okul projeleri hem de mesleki hayatındaki proje tasarımlarına bakıldığında, okul hayatındaki odağının modern mimari olduğu söylenebilir. Okulda tasarladığı ve 1934 yılında başarılı bulunarak *Arkitekt*'te yayımlanan hafta sonu evi projesi (Şekil 2.4), sonraki yıllardaki konut projelerinin habercisi niteliğindedir.

Şekil 2.4: Emin Necip Uzman'ın öğrenci projesi, hafta sonu evi (Anonim, 1934).

Uzman'ın mezun olduğu yıl diploma projesi, yarışma şeklinde düzenlenmektedir. Diploma (konkur) projesi, Karaköy'de meydan düzenlemesiyle birlikte İstanbul Şarbaylık Binası olarak belirlenmiştir (1935, s. 207). Uzman'ın projesi, *Arkitekt* dergisinde yayımlanan diğer projeler içinde, modern üslubu ve plan çözümü ile ayrılmaktadır (Şekil 2.5). Diğer projelerdeki gibi bir iç avlu oluşturma gereği duymayan Uzman, yalın ve hafif bir cephe tasarımını tercih etmiştir.

Şekil 2.5: Emin Necip Uzman'ın diploma projesi, İstanbul Şarbaylık Binası (Anonim, 1935).

Akademi'de modernist bir mimarlık eğitimi alma şansına erişmiş olan Uzman, aynı zamanda başarılı konut tasarımlarına sahip olan Egli, Eldem ve Arkan gibi hocalarla da çalışma şansına erişmiştir. O yıllarda mimarlık öğrencileri, okulda hocaları olan bu mimarların atölyelerinde çalışma fırsatını da yakalamışlardır. Ancak Uzman'ın, hocalarından herhangi birisinin atölyesinde çalıştığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Muhtemel bireysel eğiliminin ve aldığı eğitimin de etkisiyle, okul yıllarından itibaren modern ve istikrarlı bir tasarım çizgisi sürdürmüştür.

2.2 Almanya Dönemi

Emin Necip Uzman, Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirdikten sonra Fritz August Breuhaus de Groot'un Berlin'deki atölyesinde staj yapmaya gider. Barkul'un söylediğine göre Uzman, Breuhaus'un atölyesindeki staja kendi imkânlarıyla gitmiştir (1995). 1939 yılında Almanya'dan dönen Uzman'ın, bu staj döneminde nasıl çalışmalarda bulunduğu ve bu staj için neden Breuhaus'un atölyesini tercih ettiği konusu belirsizdir. Breuhaus'un mimarlık kariyerinde konut tasarımı konusunda özelleşmiş olması ve bu konutları Almanya burjuvazisi için tasarlamış olması³, Uzman'ın tercihlerinin sebeplerinden olabilir. Ancak Uzman'ın, Breuhaus'un atölyesinde çalıştıktan sonra kendi çalışma alanını netleştirmiş olması ihtimali de olasıdır.

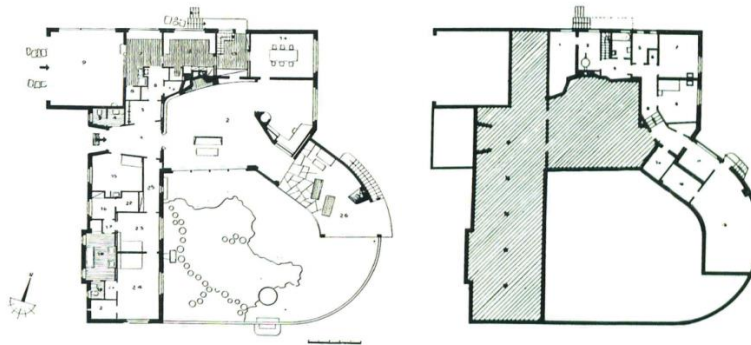
³ Fritz August Breuhaus de Groot'un kariyeri hakkındaki bilgiler için, <http://www.fritz-august-breuhaus.com> sitesinden yararlanılmıştır.

Breuhaus, 1933 yılından itibaren Türkiye için düzenlenen yarışmalara katılmış ve bazı yapılar tasarlamaya başlamıştır (Bücholdt ve Jordan, 2017). 1936 yılında Hans Poelzig'in ölümünden sonra, Alman resmi makamları tarafından Güzel Sanatlar Akademisi için önerilir. Almanya'daki rejime uygun hareket etmesi, Breuhaus'un bu görev için önerilmesinde etkindir. Ancak Martin Wagner'in uğraşları sonucunda yerine Wagner'in eski bir dostu olan Bruno Taut getirilir (Nicolai, 2011). Türkiye için tasarladığı yapılar ve Akademi için önerilmiş olması, Breuhaus'un Türkiye'deki tanınırlığını arttırmış olmalıdır. Bu tanınırlık hali de Uzman'ın, Almanya'da Breuhaus'un atölyesinde çalışma tercihini etkilemiş olabilir.

Breuhaus'un tasarladığı konutlar, üst sınıf için tasarlanmış müstakil evlerden oluşur. Türkiye için farklı işlevlerde yapılar tasarlamış; örneğin Sümerbank için açılan yarışmaya katılmış ve projesiyle ikinciliği elde etmiştir (Anonim, 1935). Tasarladığı kamusal yapılar haricinde Breuhaus'un konut yapılarına bakmak, Uzman ile paralellik kurmak açısından faydalı olabilir (Şekil 2.6) (Şekil 2.7) (Şekil 2.8).

Şekil 2.6: Tre Brønde Evi (Breuhaus'un kendi evi) görünüşler (de Groot, 1957).

Şekil 2.7: Tre Brønde Evi zemin kat ve birinci kat planı (de Groot, 1957).

Şekil 2.8: Lille Brøndegaard Evi'nden görünüşler (de Groot, 1957).

Breuhaus da Emin Necip Uzman gibi tasarladığı konutun kullanıcı profilini önemser ve her konutun sahibine özel olduğunu vurgular. Breuhaus'a göre tasarladığı her ev farklı zevk ve ihtiyaçlara cevap vermek üzere, müşteriler için özel olarak tasarlanmıştır. Mimarın stili çerçevesinde müşterinin kişiliğini yansıtan ev, mimar ve müşterinin kişiliklerinin birleşiminden oluşur (1957, s. 140). Breuhaus'un bu görüşleri, Uzman'ın konut konusundaki fikirleri ve çalışmalarının niteliği ile örtüşür. Ancak o dönemde, işveren siparişi üzerine konut tasarlayan çoğu mimar için bu durumun geçerli olduğunu da düşünmek gerekir.

2.3 Mimarlık Pratiği

Uzun yıllar üniversitede mimarlık öğreten Emin Necip Uzman'ın, öğretmenlik yönü kadar mimarlık pratiğine de önem verdiği yaptığı uygulamaların niceliğinden anlaşılmaktadır. Yıldız Teknik Okulu'nda proje dersleri yürütürken bir yandan da ortaklarıyla ve serbest olarak mimarlık çalışmalarını sürdürmüştür. 1958-1972 yılları arasında, aynı zamanda üniversitedeki çalışma arkadaşları olan Ahsen Yapanar, Mahmut Bilen, Adnan Kuruyazıcı ve İrfan Bayhan ile birlikte Birleşmiş Mimarlar Ortaklığı (BMO) içinde mimarlık uygulamalarına devam etmiştir. Mimar, Petrol-iş Kooperatifi ve Petkim Yan tesisleri gibi büyük ölçekli projeleri bu ortaklık içinde gerçekleştirmiştir. 1970-1975 yılları arasında da üniversitedeki asistanları olan Alpay Aşkun ve Işık Aydemir ile birlikte yarışmalara girmiş ve serbest mimarlık çalışmaları yapmıştır. Yarışmalara katıldığı diğer kişiler ve yarışma projeleri, Mimari Yarışmalar bölümünde detaylı bir şekilde incelenecektir. Tüm bu ortaklıkların yanında, kendi

başına da birçok yapı tasarlamıştır⁴. Tasarladığı yapılar: Konut yapıları, iş hanı, sanayi tesisleri, sinema ve hastane gibi konut yapıları dışındaki görece daha az sayıdaki diğer yapılar ve mimari yarışmalar için tasarladığı projeler olarak ayrışır.

İşverenlerinin çoğunluğunu, kendisinin de yakın ilişki içinde olduğu varlıklı aileler ve iş çevreleri oluşturmaktadır. Arsel, Barlas, Batu, İpekçi, İpeker, Sadıkoğlu, Eczacıbaşı, Koç, Pisak, Somer, Vafi, Kandemir aileleri bunlardan bazılarıdır. Aydemir'in belirttiğine göre Uzman'ın ailesinin kökenlerinin Osmanlı bürokrasi eliti ile bağlantılı olması, cumhuriyet burjuvazisi ile ilişkisini kolaylaştırmıştır (kişisel görüşme, 3 Kasım 2017). Bu durum, işverenlerinin istek ve beklentilerini kolayca karşılamasını sağlamış ve belki de bu sebeple onu tercih edilir kılmıştır. İşveren ile kurduğu ilişki, iş alma biçimleri ve bunların mimarlık üretimine yansması ileriki bölümlerde detaylandırılacaktır. Mimarın sürekli özel müşterilerle çalışmış olması ve devlet için proje yapmaması; devlet eliyle de desteklenen milli mimariyi uygulamaya yanaşmamasının ve başta müstakil ev projelerinde olmak üzere modern mimari dilini koruyabilmiş olmasının nedenlerinden biri olmalıdır.

Işık Aydemir'in aktardığına göre, 70'li yıllarda Beyoğlu Tünel'de aynı zamanda evinin de bulunduğu binadaki ofisinde çalışmalarını sürdürmüştür. Daha sonraları evini ve ofisini Levent'e taşımıştır (kişisel görüşme, 3 Kasım 2017). Bu yıllardan itibaren özellikle müstakil konutlara yoğunlaşmış ve bu konutları da en ince detayına kadar düşünmüştür. Bu kadar ince detaylı uygulamalar yapsa da, Aydemir proje çizimlerinin detaylı olmadıklarını vurgular: "Emin Bey evleri en küçük detaylara kadar düşündürdü ama çok detaylı çizimler yapmazdı. Çizimleri hep kurşun kalemleydi, hiç rapido kullanmazdı ama kurşun kalemi çok iyi kullanırdı. Detay düşünse bile çizimlerde örneğin sıva kalınlıklarını falan göstermezdi. Çizime çok önem vermezdi ve pek saklamazdı." (kişisel görüşme, 3 Kasım 2017). Bu sebeplerle de mimarın *Arkitekt* dergisinde yayımlanan projelerinin yazıları haricinde, çizimlerine ulaşmak mümkün olmamıştır. İlerde ele alınacak olan yapıları, eldeki görsel veriler ve çizimler doğrultusunda seçilmiştir ve burada ele alınan yapıları dışında Ekler bölümünde detaylı bir yapı kataloğu da bulunmaktadır.

---

⁴ Hayatı ve çalışmaları hakkındaki bilgiler, Ömür Barkul'un Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi'ndeki *Emin Necip Uzman* maddesi için Mine Kazmaoğlu'na aktardıkları ve Işık Aydemir'le yapılan kişisel görüşmeden elde edilen bilgilerdir.

3. EMİN NECİP UZMAN'IN KONUT YAPILARI

Emin Necip Uzman'ın uygulamalarının çoğunluğunu, büyük bir kısmı İstanbul'da olmak kaydıyla konut yapıları oluşturmaktadır. Kendisinin özellikle konut yapıları üretmiş olması ve bu yapıların niteliği, Almanya'da bir süre atölyesinde çalıştığı ve kendisi de konut konusunda uzmanlaşmış olan mimar Fritz August Breuhaus de Groot ekseninde araştırılmaya değer bir konudur. Tanyeli'ye göre de, yüksek burjuvaziye konut yapma konusunda yoğunlaşan Breuhaus'un kariyeri ile Uzman'ın Almanya dönüşü sonrası çalışmaları paralellik taşıyor (1995, s. 72).

Konut üretimleri, müstakil ev ve apartman olarak ayrılmaktadır. Apartmanlar, daha çok o dönem yoğun kullanımdaki yerleşim yerleri olan Şişli-Nişantaşı-Teşvikiye ve Kadıköy dolaylarındadır. Bu apartmanlar genellikle İstanbul'un kentleşmesinin ve nüfus yoğunluğunun kaydığı, iş alanlarına yakın yerlerde konumlanmışlardır. Müstakil evler ise daha çok sayfiye konutu olarak kullanılmak amacıyla yapılmıştır. Bu sayfiye konutları da o yıllarda, kentin sayfiye semtleri olan Yeniköy, Adalar, Tuzla ve Dragos civarında bulunmaktadır.

Bozdoğan'ın da belirttiği gibi, erken cumhuriyet döneminde konut üretimleri bahçeli müstakil ev veya villalar ve kentlerdeki apartmanlar şeklinde çeşitlenmiştir (2015, s. 243). Uzman'ın ürettiği konutlarda bu iki standart tip de gözlenmektedir. Müstakil evler dışında yaptığı apartman tipindeki konutlarda, Türkiye'de toplu konut tiplerinin yıllar içindeki gelişim ve dönüşüm süreci de gözlenmektedir: 1943 yılında yaptığı bir kira evi, sonraki yıllarda yaptığı apartmanlar ve 60'lı yılların başında BMO ile birlikte yaptığı bir kooperatif sitesi.

Bu konutların işverenleri genelde cumhuriyetin yeni burjuvazisine dâhil olan çevrelerdendir. Varlıklı müşteriler, bir itibar göstergesi olarak görülen konutlarının tasarlanması için dönemin bilinen mimarlarına iş veriyorlardı. Mimar Emin Necip, konutlardan sonra ağırlıklı üretim yaptığı bir diğer alan olan ticaret ve fabrika yapılarının işverenlerine yaşam alanı da tasarlamıştır. Hatta bazı aileler için birden fazla konut tasarlamıştır. Aydemir'e göre, Emin Necip Uzman cemiyet yaşayışına

yakın olduğu için hep bu çevrelerden iş almayı sürdürdü. Çünkü özellikle konut yapmak, müşterinin istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilmeyi ve yaşayışlarını anlayabilmeyi gerektirdiğinden oldukça zordur. Uzman'ın kendisi zaten o çevreye mensup olduğu için isteklerine de cevap verebiliyordu (Işık Aydemir, kişisel görüşme, 3 Kasım 2017). Cumhuriyet döneminin yeni oluşan burjuvazisi için üretim yapan mimar 1940-1986 yılları arasında konut üretiminde etkin rol oynamış ve bu sayede dönemin burjuva yaşayışını anlamlandırabilmek için geride tutarlı yapılar bırakmıştır.

Cumhuriyet döneminde modern mimarlığın etkilerinin belki de en iyi gözlemlenebileceği yapı türleri konutlardır. Yeni kurulan devlette kimlik ve kültür ifadesi olarak görülen mimari üretim, ihtiyaç duyulan ve görece üretimi ekonomik olarak kolay olan konut olgusu üzerinden şekillenmiştir. Yeni inşa edilen ülkede özellikle üst sınıfın en çok en çok ihtiyaç duyduğu ve ilgilendiği yapı tipi konut olmuştur. Tanyeli'ye göre, üst sınıflar için konut her çağda bir statü göstergesi olsa da, burjuva için bundan çok daha fazlasıdır. Benzer ekonomik olanaklara sahip bireylerin farklılaşma isteklerine cevap veren ve rekabet imkânı sağlayan bir konut kavramı oluşmuştur (2017, s. 334). Bu sebeple de Emin Necip'in özellikle konut yapıları, bir dönem cumhuriyet burjuvazisinin yaşayışını ve belki de dönemin toplumsal yapısını anlayabilmek açısından bir kaynak oluşturabilir.

3.1 Apartmanlar

Erken cumhuriyet döneminde apartmandan önce kira evi kavramı bulunmaktadır. Genellikle tek kişiye ait olan bu kira evleri, başkalarına kiralanarak gelir elde etme amacıyla yaptırılmaktadır. Daha sonraları sermaye yokluğundan ortaya çıkan kat mülkiyeti modeliyle, her katın ayrı sahibinin olduğu apartman tipi konutlar uygulanmaya başlanmıştır. Yine de kat mülkiyeti öncesinde de tekil sahipleri olan ve dönemin mimarlık dergisi *Arkitekt*'te sahibinin ismiyle adlandırılan apartman projeleri bulunmaktadır. Tek kişiye ait olan apartman konutlarında yapının niteliği ve mimarisinin önemini Balamir şöyle açıklar:

Tekil mülkiyetteki apartman, topluluk gözünde sahibi ile özdeşleşmiştir. Büyüklüğü, görünüşü, planı, malzemesi ve ortak alanları ile sahibini temsil eder. Güzel ve nitelikli bir apartmana sahip olmak 'şan-şeref konusudur. Bu toplumsal koşullandırma, apartmanların yetenekli mimarlar tarafından tasarlanmasını ve özenle üretilmesini gerektirir. Apartman yapılarının çoklu mülkiyeti, dayalı üretimi ve anonimleşmesiyle bu özellik kaybolacak,

inanılmaz çirkinlikte bir yapı stokunun gelişmesine yol açılmış olacaktır (Balamir, 1994, s. 30).

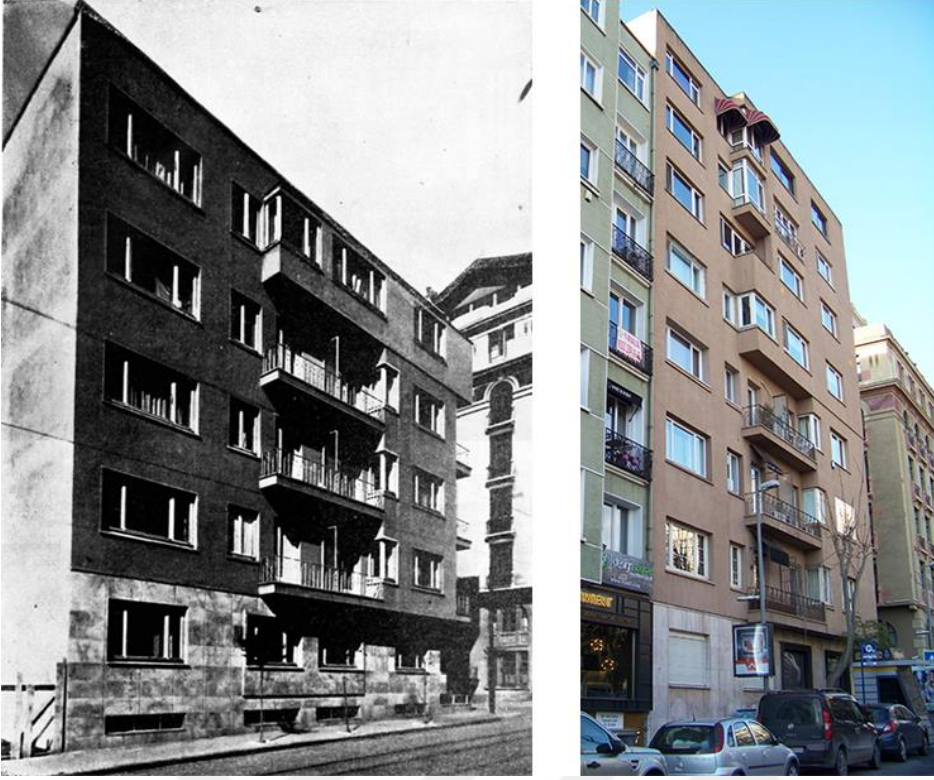
Apartman yapılarını hepsini kat mülkiyeti modeline geçilmeden yapan Emin Necip Uzman'ın mimarlığının bu bozulmadan etkilenip etkilenmeyeceğini bilmek mümkün değil. Uzman, 60'lı yılların ortalarından itibaren apartman tipi konut yapmayı bırakmış ve sadece müstakil evler tasarlamıştır. Bu tercihinde apartman projelerinin ölçek olarak gittikçe büyümesi ve tektipleşmesi de etken olabilir. Ya da bu bir tercih değil de, yıllar içinde değişen konut üretme pratiklerine gösterdiği bir uyumdur. Konut odaklı üretimler yapan Uzman'ın ürettiği işlerden hareket edilirse, detaycılığının da katkısıyla ilgisinin daha çok küçük ölçekli yapılar üzerinde yoğunlaştığı ortadadır.

Uzman'ın apartman uygulamalarında yalın cephe düzenleri ve modern çizgiler ortak bir dil olarak bulunmakta ancak mekân düzenlemeleri ve plan kurguları muhtemelen işverenlerin istekleri doğrultusunda çeşitlilik göstermektedir. Plan kurguları müşterilerin istekleri doğrultusunda değişim gösterse de, mekânsal kullanımda –uzun koridorlar, ayrı servis merdivenleri ve girişleri vb.- dönemin ortak özellikleri mevcuttur.

Emin Necip Uzman'ın apartman yapıları: İstanbul'da İpekçiler Apartmanı (1940), Şişli'de Bir Kira Evi (1943), Sadıklar Apartmanı (1945-47), M. Kolay Apartmanı (1948), İpeker Apartmanı (1951), Petrol-iş Kooperatifi (1960), Vita Kooperatifi (1961), F. Aksoy Apartmanı (1963), S. Somer Apartmanı (1986)'dır. Projeler, *Arkitekt* dergisinde hakkında bilgi olanlar arasından seçilip yapıldıkları tarih doğrultusunda kronolojik olarak incelenmiştir.

3.1.1 İpekçiler Apartmanı

1940 yılına tarihlenen bu apartman Maçka'da Maçka Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Emin Necip Uzman'ın yaptığı ilk apartman olan bu yapı İpekçi ailesine aittir. Blok bir kütle halindeki bu apartman, cephedeki hareketliliği balkonlarla ve çıkmalarla sağlamıştır (Şekil 3.1). Modern ve yalın bir üsluba sahip olan cephesine karşın iç mekânındaki mobilyalar ve eşyalar gelenekseldir (Şekil 3.3). Beş katlı olarak inşa edildikten sonra üç kat daha eklenen bu apartman günümüzde hala varlığını sürdürmektedir.

Şekil 3.1: Maçka Caddesi’nden görünüş (Uzman, 1946a) ve güncel durum (2017).

Köşe arsada yer alan bu binaya, oldukça eğimli olan yan sokaktan girilir. Bu eğimin etkisini daha az hissedilir hale getirmek amacıyla projeye rüzgarlık merdiveni ve antre platformundan giriş yapılır (Uzman, 1946a, s. 53). Üzerinde posta kutuları ve fiskiye bir süs havuzu bulunan bu antre platformu, daha sonraki yıllarda alüminyum doğramalar ile kapatılmıştır. Yapıdaki her katta üç daire bulunmakta ve her dairenin mutfağına ayrı bir servis merdiveniyle ulaşım sağlanmaktadır.

Binaya girişin sol yanında iki, sağ yanında bir daire vardır (Şekil 3.2). Yapının kapalı cephelerine bakan iki dairedeki ışık alma sorununu çözmek için mimar, iki ayrı noktada yapının sınırlarını içe çekerek aydınlık boşlukları oluşturmuştur. Her dairenin plan kurgusu benzer şekilde girişe yakın mutfak, salon ve bu mekânlardan net bir şekilde ayrılmış yatak odaları olarak tasarlanmıştır. Ana girişin sağ tarafındaki dairelerin üç odası da oluşturulan bu aydınlıklardan birine, ana girişin sol tarafındaki dairelerden birinin de bir odası ve mutfağı bir diğer aydınlığa bakmaktadır. Böylece her kattaki üç dairenin de alan büyüklükleri ve ışık alma durumları özdeş değildir.

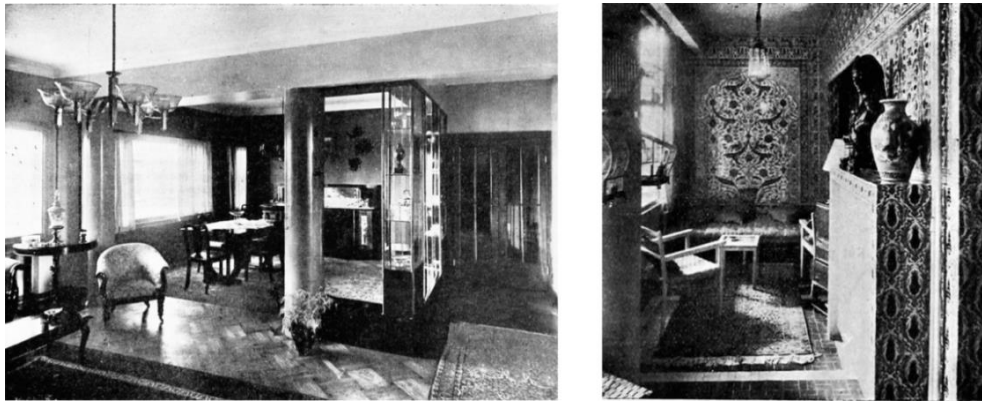

Şekil 3.2: Zemin kat ve birinci kat planı (Uzman, 1946a).

Kattaki üç dairenin de farklı plan çözümünün olması ve bazı dairelerin doğal ışık probleminin olması, muhtemelen işverenin istekleri ve beklentilerinden kaynaklanmaktadır. Mimarın kendisi de bunu “Bu apartman, 15,00 x 35,00 m. eb'atlı bir köşe başı arsası üzerine inşa edilmiştir. Bir katta üç daire vardır. Böylece, mevzuun çözülmesi birçok müşküllerle karşılaşmıştır. Mimarî kompozisyon doneleri ve inşai nizam, bir kira evinden bugün talep edilen hususiyetlerle karşı karşıya gelmişlerdir. Burada kâh birinin, kâh diğerinin lehine hareket edilmiş olduğunu görmemek mümkün değildir.” (Uzman, 1946a, ss. 52-53) şeklinde açıklamıştır. Bununla birlikte projedeki değişkenlerin çeşitliliği ve karşılaşılan zorlukların, ortaya çıkan mimari ürünü beslediğine olan inancını şu şekilde belirtmiştir:

Projede: Şahsî subjeksiyonla şekle ve nisbetlere ait bazı araştırmalar yapılmıştır. Zaten mimari - bir tarifilede- inşai realitenin, sübjektif kıymetlerle ifadesi değil midir? Sanatın ilim olmayışı, formüle ve laboratuvara girmeyişi, devamlı sübjektif kıymetlerle ifade edilişi, sanatın vuzusuzluğunu değil, vuzuhunu göstermekte olduğunda, umumî bir kanaat vardır (Uzman, 1946, s. 54).

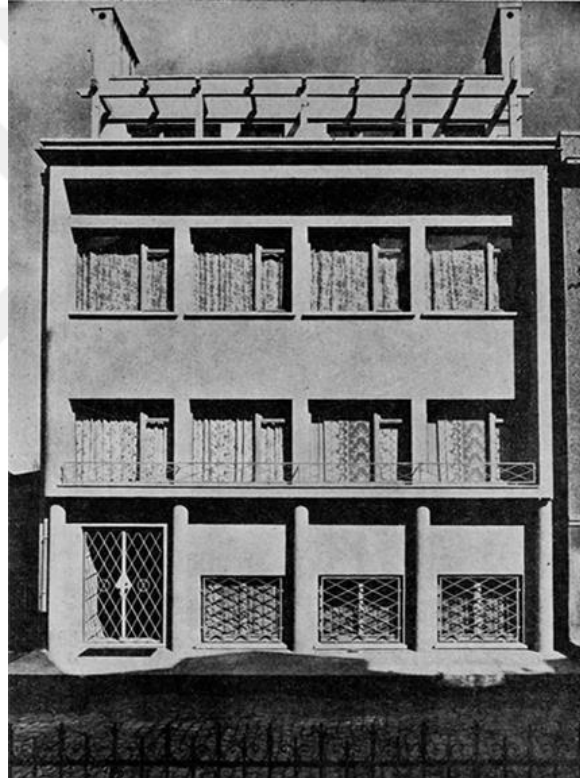
Kattaki her daireye ait, mutfağa bağlanan ayrı bir servis merdivenin projede olması, işverenin beklentisi ve yaşayış tercihlerini gösterir. Ayrıca, iç mekandaki dekorasyon ve kullanılan malzemeler de konutların niteliği ile ilgili fikir vermektedir.

Şekil 3.3: İç mekânlardan görüşler (Uzman, 1946a).

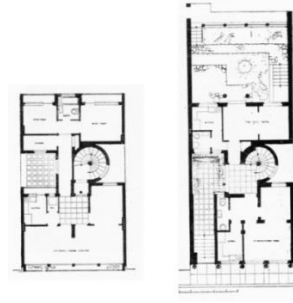
3.1.2 Şişli’ de Bir Kira Evi

Hakkındaki tek bilgiye 1943 yılına ait, *Arkitekt* dergisinde yayınlanmış bir makaleden erişebildiğimiz bu kira evi, Şişli tramvay istasyonu yakınlarında inşa edilmiş olup günümüze ulaşamamıştır. Yüksekliği ve genişliği birbirine yakın kare formda bir cephesi olan bu yapının giriş katındaki taşıyıcılar sütun şeklinde öne çıkarılıp vurgulanarak yatayda bir bölümlenmeye gidilmiştir. Yapının diğer iki katında ise cephe yüzeyden çıkma yapan ince bir çerçeve içine alınmış ve bu çerçeve de giriş katındaki sütunlarca taşınıyormuş etkisi verilmiştir. Bu çerçeve ve çıkmalar ile de cepheye bir derinlik duygusu verilmeye çalışılmıştır (Şekil 3.4). Yapının cephe de dâhil tüm detayları modern mimari diline uygundur.

Şekil 3.4: Ana girişten bir fotoğraf (Uzman, 1943).

Sokaktan birkaç merdivenle inilerek girilen apartmanın bodrum katında iki küçük, diğer katlarda ve geriye çekilmiş teras katında birer olmak üzere toplam beş dairesi vardır. Bodrum kattaki bir dairenin aydınlığına bir bahçe düzenlemesi yapılmış ve ayrıca bu dairenin girişi bu bahçeden verilerek girişin bodrum kattan olmasından kaynaklanan olumsuzlukların da önüne geçilmiştir (Uzman, 1943, s. 102).

Şekil 3.5: Kat planları (Uzman, 1943).

Katlara giriş holündeki bir dairesel merdiven aracılığıyla ulaşılır. Dairelerin giriş holünün etrafında wc, mutfak ve oturma-yemek odası yer alır ve bu holün bağlı olduğu ufak bir koridor yatak odaları ve banyonun olduğu kısma uzanır (Şekil 3.5). Uzman'ın bu konut yapısında da ortak alan ve odaların birbirinden mekânsal olarak net bir şekilde bir koridor yardımıyla ayrımı görülmektedir. Binaya girişin sol yanında oluşturulan küçük bir aydınlığa dairelerin koridor, bir oda ve mutfakı bakmaktadır. Girişin sağ tarafında düzenlenmiş aydınlığa ise oturma-yemek odası ve binadaki ana merdiven bakmaktadır.

Bu projenin herhangi bir soyadı ile isimlendirilmemiş olması, işvereni ile ilgili bir fikir verebilir. Yapıldığı yıl itibarıyla tüm yapı tek bir kişiye ait olmalıdır. Ancak işverenin ismiyle anılmamasının nedeni, işverenin tanınmış biri olmamasından kaynaklı olabilir. İşverenin dergide yayınlanacak projede, isminin görünmemesini tercih etmiş olması da muhtemeldir.

3.1.3 Sadıklar Apartmanı

İlk bölümü 1945 yılında yapılan ve sonradan 1947 yılında yapılan eklerle tamamlanan Sadıklar Apartmanı, Şişli'de Halaskargazi Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde sonradan eklenen kısmı yıkılmış olup ilk yapılan kısmı varlığını sürdürmektedir. Zemin üzeri altı kat olarak inşa edilen bu yapıya sonradan iki kat ilave edilmiştir. Zemin katın ana caddeye bakan giriş cephesi doğal taş malzemeli plakalarla kaplıdır. Köşe bir arsada konumlanmış olan bu apartmanın cephesi tüm katlar boyunca devam eden çıkmalar ve geriye çekilmeler ile hareketlendirilmiştir (Şekil 3.6). Ayrıca binanın köşesi ve balkonlarının bulunduğu düşey hat boyunca eğrisel formlar kullanılmıştır. Cephede kullanılan bu eğrisel formlar ve çatıdaki saçak yapıya daha geleneksel bir etki vermiştir.

Şekil 3.6: Sadıklar Apartmanı'nın bir fotoğrafı (Uzman, 1951a).

Apartmanın girişinin ana cadde üzerinde bulunması fikrinin kararlaştırılmış olması, plan düzenlenmesinin esas etkenini oluşturmaktadır. Giriş kapısını takip eden mermer plakalarla kaplı rüzgârlık holü birkaç merdivenle zemin katı seviyesine ulaşır. Bu holün duvarında sanatçı Mazhar Resmor⁵ tarafından hazırlanmış, deniz ve gemi temasında bir vitray yer alır (Şekil 3.8). Ana merdiven holü içinde tek kollu bir merdiven ve asansör bulunan dikdörtgen bir mekândır (Uzman, 1951a, s. 97). İlk üç katta üçer ve sonraki üç katta da biri daha büyük olan ikişer daire bulunmaktadır. Ana girişin solunda ve yapının ortasında olmak üzere iki aydınlık ve bu aydınlıklara bakan iki servis merdiveni vardır (Şekil 3.7). Bu servis merdivenleri her dairenin mutfağına ulaşabilecek şekilde tasarlanmışlardır. Her daire için ayrı servis girişleri ya da mutfaklara doğrudan ulaşımı olan ayrı servis merdivenleri, o yıllarda yüksek gelirli grupların konutlarında sıkça görülen bir uygulamadır. Hatta önceki yıllarda, Pelin Derviş'in belirttiğine göre, mimar Vedat Tek' in tasarladığı bir konutta ayrıca servis için düzenlenmiş ve doğrudan yemek salonuna açılan bir ek koridora bile rastlanmaktadır (1999, s. 86).

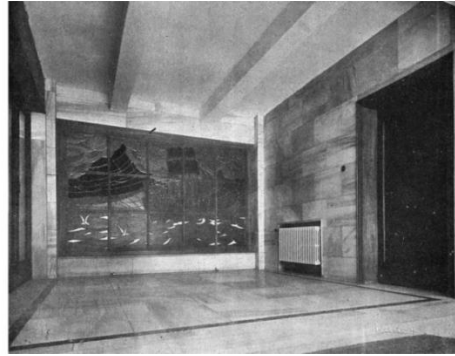
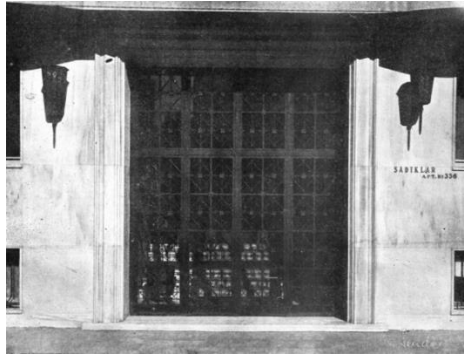
---

⁵ Yükseköğrenimini Paris Dekoratif Sanatlar Yüksek Okulu'nda yapan, vitray ve dekorasyon sanatçısıdır. Atatürk'ün Yalova Köşkü'ndeki vitray ve dekorasyon, İstanbul Intercontinental Otel'i'nin giriş katında ana merdiven karşısındaki büyük pano ve Markiz Pastanesi'ndeki cam vitraylar uygulamalarından bazılarıdır.

Şekil 3.7: Kat planları (Uzman, 1951a).

Ana girişin sol yanındaki dairenin planı yapıdaki tüm katlar boyunca aynı olup daire girişinin karşısında mutfak ve solunda oturma-yemek odası yer alır. Girişin holünün sağ tarafındaki uzun bir koridor ile de banyo ve yatak odalarının olduğu alana ulaşılır. Yapıdaki ilk üç katta bulunan diğer iki dairedeki plan kurgusu da benzerdir ancak bu dairelerde ortak alan ve yatak odaları arasındaki mekân ayrımı o kadar da net olamamıştır. Yapının son üç katında bulunan büyük daireler, *Arkitekt* dergisinde yer alan planları üzerinde hususi daireler olarak tanımlanmıştır. Gerçekten de bu dairelerin plan kurguları; giriş holünden ulaşılan koridor boyunca devam eden geniş ortak alanlar, bu koridorun bağlandığı tavanı kubbe şeklindeki bir hol ve bu holden devam eden başka bir koridora karşılıklı sıralanmış farklı büyüklükteki odalarla bir hayli ilginçtir. Daireye girişteki holün hemen ilerisinde geniş bir mutfağa ek olarak bir bar konumlanmıştır. Hususi daireler olarak adlandırılmış bu dairelerin toplantı ve düzenlenen davetler için kullanılmak amacıyla yapılmış olması muhtemeldir.

Şekil 3.8: Apartman girişi ve giriş holü (Uzman, 1951a).

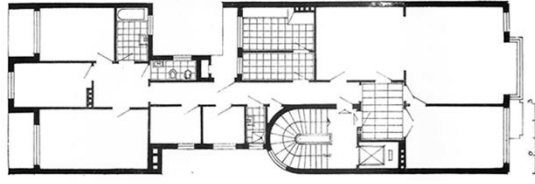
3.1.4 İpeker Apartmanı

Nişantaşı'nda Emlak (Abdi İpekçi) Caddesi üzerinde konumlanan bu apartman 1951 yılında inşa edilmiştir. Beş katlı bu apartmanın her katında bir daire bulunmaktadır. İnşa edildikten daha sonra üzerine iki kat eklenmiş olan bu yapı günümüzde mevcut değildir. Giriş katın cephesi büyük doğal taş plakalarla kaplıdır. Cephe tasarımı giriş kat üzerindeki tüm katlar boyunca devam eden, yapının orta kısmındaki çıkma ve balkonlar ile oluşturulmuştur (Şekil 3.9). Yapının çıkma yapan kısmındaki çizgisel çerçevelmeler ve çatı bitişindeki profil tasarımı, aynı dönem yapılan apartmanlarla benzer özellikler göstermektedir.

Şekil 3.9: Emlak Caddesi'nden görünüş (Uzman, 1951b).

Sokağa cephesi dar fakat derin bir arsaya inşa edilen bu evde oturma-yemek odaları caddeye, yatak odaları arka tarafa yerleştirilmiştir (Şekil 3.10). Apartman girişinin karşısına konumlanmış çift kollu bir dönel merdivenle tüm katlara ulaşılır, merdivenin tam karşısında asansör bulunmaktadır. Her dairenin biri servis diğeri genel kullanım için olmak üzere iki girişi vardır. Giriş holünün hemen sağında caddeye bakan oturma-yemek odası, holün sağ kısmında da uzun bir koridora karşılıklı olarak sıralanmış mutfak, odalar ve servis alanları bulunmaktadır. Yapının orta kısmının sağında ve solunda biri daha büyük olmak üzere iki aydınlık oluşturulmuştur. İki oda, wc ve ana merdiven küçük olan aydınlığa; mutfak, banyo ve bir diğwc de büyük olan aydınlığa bakmaktadır. Her dairede biri alaturka olmak üzere iki wc vardır.

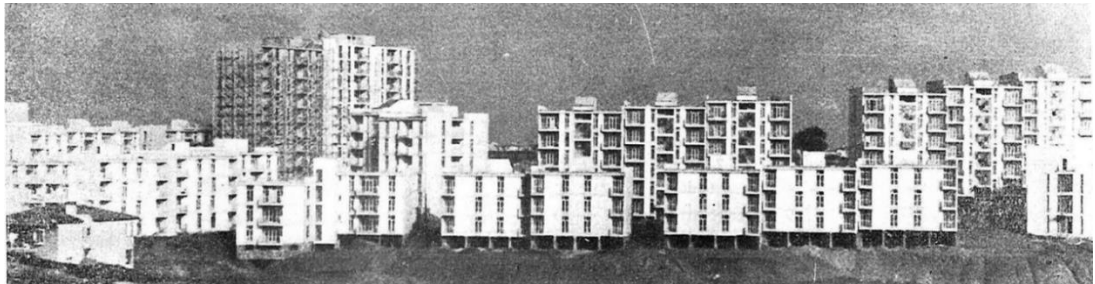

Şekil 3.10: Kat planı (Uzman, 1951).

Uzman'ın tasarladığı bu apartmanda da yatak odaları bir koridor yardımıyla diğer ortak alanlardan keskin bir şekilde ayrılmıştır. Mimarın kendisi de *Arkitekt* dergisinde bu apartman için yazdığı yazısında, işverenlerin çok sayıda küçük oda isteğinden ve mahremiyet talebinden yakınır ve plan kurgusundaki bu ayrımdan hoşnut olmadığını şu sözlerle açıklar: “Birbirine yakın hizmette olan kısımların, holsüz geçitsiz, doğrudan doğruya irtibata getirilmesi, ikametgâh plânlarımızı daha rasyonel bir hale sokabilir.” (Uzman, 1951b, s. 164). Mimarın da belirttiği gibi, müşterinin isteği doğrultusunda ve arsanın yapısı gereği tasarım tercihleri sınırlanmıştır. Projeye ayrı bir servis merdiveni konulmаса da, daireye ve mutfağa ayrı giriş verilerek, tüm katlara ulaşan ana merdivenin servis merdiveni gibi de kullanılması sağlanmıştır.

3.1.5 Petrol-İş Kooperatifi

Zincirlikuyu-Etiler yolunun (Nispetiye Caddesi) güneyinde yer alan bu sitenin projesi BMO ortaklığı tarafından hazırlanmış ve 1960 yılında inşa edilmiştir. Kendisi de BMO ortaklığına dâhil olan İrfan Bayhan'ın da *Arkitekt* dergisindeki yazısında belirttiği gibi, sitede toplamda 6 tip halinde 184 daire bulunmaktadır ve bu dairelerin ortalama metrekareleri 92, 98, 104, 120, 124 ve 130 şeklindedir (Bayhan, 1968, s. 61). Ev dizilerinin doğrusal bir hat boyunca devam etmemesi ve yüksek ve alçak yapıların bir arada bulunması (Şekil 3.11), proje tasarımının genel ilkesini oluşturmaktadır (Arkitekt, 1962, s. 112).

Şekil 3.11: Petrol-iş mahallesi genel görünüş (Anonim, 1962).

Değişen yüksekliklerdeki farklı tip konutların cephe düzenleri çeşitlilik gösterse de, konsol tipteki balkonlar ve bina girişindeki konsol betonarme saçaklar gibi ortak bir dil mevcuttur (Şekil 3.12). Yapıların tümü cephe ve kütleleri itibariyle dönemin modern mimari öğelerini taşımaktadır.

Şekil 3.12: Farklı konut tipleri (2018).

Sibel Bozdoğan'ın belirttiği gibi, Avrupa'daki sosyalist kooperatif uygulamalarında ana fikir işçilerin barınması ve kolektif yaşamıken, Türkiye' deki uygulamalarda odak noktası evler olup sosyal tesis ve ortak alanlara önem verilmemiştir (2015, s. 239). Petrol işçilerine ait olan bu kooperatifte de ortak alan oldukça kısıtlıdır. Türkiye' deki kooperatif üretimlerindeki odak noktasının daha çok ev olmasının nedeni, mülk konut edinme amacıyla yapılmalarından kaynaklanmaktadır. İhsan Bilgin'e göre, 1945-1980 arasındaki sanayileşme döneminde konut üretiminin yaklaşık %10'luk kısmını kooperatif üretimi oluşturmaktadır. Bu üretim biçimiyle düşük ancak düzenli gelire sahip topluluklar, uygun kredi ve arsa imkânlarıyla mülk konut sahibi olmuşlardır. Bu kooperatif üretimlerinde ileri yapım teknikleri kullanılmamış olsa da, araziye yerleşim formlarında parsel ölçeğindeki üretimlere göre farklılıklar vardır. Genellikle yatay veya dikey formdaki büyük bir apartman bloğunun arazi üzerinde belli aralıklarla tekrarlandığı bir yerleşim formuna sahiplerdir. Büyüklükleri ve plan kurguları açısından da toplumun orta tabakasına ait apartman standartlarını model almışlardır (2002).

Şekil 3.13: 12 katlı konut tipinin kat planı (Anonim, 1962).

Yapıldığı yıl ve işveren profilinin de muhtemel etkisiyle evlerin plan kurgusunda önceki örneklerle göre farklılıklar vardır. Önceki plan tiplerindeki koridorlaşma, ortak alan ve yatak odaları arasındaki keskin ayırım artık görülmemektedir. Daireler; girişin hemen yanında bulunan mutfak, girişin ilerisinde bulunan oturma-yemek odası ve daire girişine en uzak noktada konumlanmış olan odalar ve banyo şeklinde tasarlanmıştır (Şekil 3.13). Banyo dışında ayrıca bir wc bulunmayan evlerde, işçi konutları olmalarından da kaynaklı olarak ayrı bir servis merdiveni bulunmamaktadır. Bununla birlikte dairelerin alanı çok geniş olmasa da ihtiyaca cevap veren ve rasyonel bir plan kurgusuna sahiptir.

3.2 Müstakil Evler

Bizim memleketimizde, bizim evlerimizi, bizim mimarlarımız yapmalıdır. Tâ ki, bizi ve medeniyetimizi inceleyen salâhiyetli insanlar haklı olarak bizi lâkayd, san'at zevkinden mahrum, bilgisiz ve hususiyetsiz bulmasınlar. Bu endişe ile İstanbul belediyesi son günlerde yeni tedbirler almayı kararlaştırmıştır. Şimdiye kadar iki katı geçmiyen evleri kalfa ve ustaların istedikleri gibi şekillendirmelerine müsait olan yapı nizamnameleri tadil edilecek; bütün yapılar, en büyüğünden en küçüğüne kadar muhakkak bir mimarın projesi ile yapılabilecektir (Mortaş, 1936, s. 27).

Erken cumhuriyet döneminde mimarlığın ulusal bir kimlik oluşturmada kullanılması ile mimarın görevi ve sorumluluğu eskiye nazaran artmıştır. Artık ölçeği fark etmeksizin her yapı bir mimar tarafından tasarlanmalı ve inşa edilmelidir. Bozdoğan'a göre, önemli kamu yapıları çoğunlukla yabancı mimarlar tarafından

tasarlandığı için, genç Türk mimarları daha çok konut tasarımına ağırlık vermişlerdir (2017, s. 203).

Emin Necip Uzman'ın konut üretimleri arasında müstakil evler çoğunluktadır ve bu evler de daha çok İstanbul'un sayfiye alanları olarak kullanılmaya başlanmış olan semtlerdedir. Bu evlerin işverenlerinin üst tabakaya mensup olması ve görece daha özgür bir tasarıma izin veren müstakil yapılar olması incelenmesini ilginç kılmaktadır. Ünsal'ın da belirttiği gibi “Devrimizin modern mimarlığı san'at tarihine mesken mimarlığı diye geçecektir. Mimarın eseri bir lüks bir süs değildir. Ruh ve sıhhat üzerinde, hayat üzerinde, kültür ve terbiye üzerinde Mimarlık eserlerinin ne tesirler yaptığını böyle hakikî mimarlık eseri olan yuvalarda yaşayanlardan sorunuz” (1939, s. 61). Dönemin süreli yayınlarında da en çok paylaşılan projeler konut projeleridir ve hatta modern toplum yaşayışı konut mimarisi ve ev içi yaşam ile tanımlanmaktadır. Bu yüzden cumhuriyet dönemi mimarlığını, devamlı özel müşteriler için konut üretmiş ve bu sayede devletin üslup ve biçim dayatmalarından bağımsız kalabilmiş bir mimarın konut üretimi üzerinden incelemek mantıklı olacaktır.

Emin Necip Uzman'ın müstakil ev yapıları: İstanbul'da Hamaratlar Evi (1942), M. İpekçi Evi (1943), M. Kolay Evi (1944), Ş. Kızılkaya Evi (1946), Bayan Rana Evi (1950), Bayan Zinnur Evi (1950), T. Sadıkoğlu Evi (1953), Bayan Zati Evi (1955), Z. Somer Evi (1962), Tuzla Yaz Evi (196?), Barlas Yalısı (1966), R. Koç Evi (1966-67), N. Arsel Evi (1966-67), D. Gönül Evi (1966-67), W. Anft Evi (1966-67), Dr. N. F. Eczacıbaşı Evi (1970), Bay Kandemir Evi (1971), Bayan Pisak Evi (1971), Akif Sadıkoğlu Evi (1974), S. Edin Evi (1980), Mehmet Atakan Evi (1986), Hikmet Günay Evi (1986) ve Ankara'da C. Vafi Evi (1945)'dir. Bu evler içinden, bulundukları yer ve plan kurgusu konusunda farklılaşanlar, eldeki görsel veriler de göz önünde bulundurularak incelenecektir. Tüm yapıları ile ilgili genel bilgiler Ekler bölümündeki katalogda verildiğinden, her yapıyı betimleme ihtiyacı duyulmamıştır.

3.2.1 Hamaratlar Evi

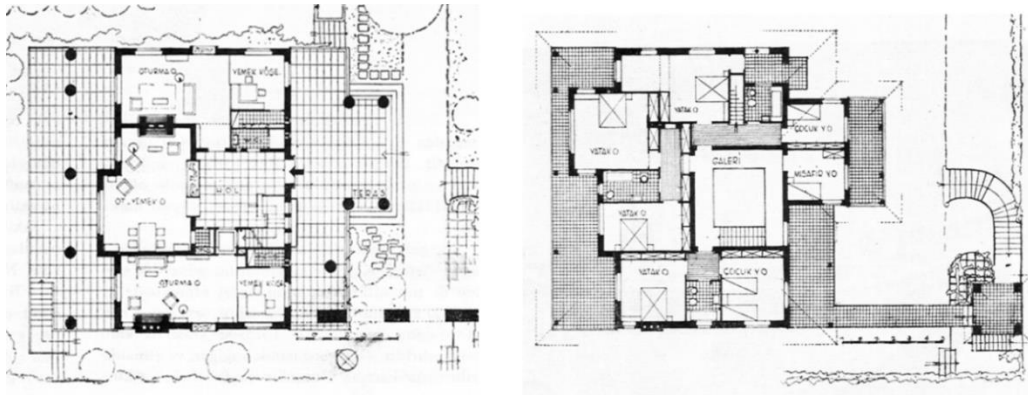
Bu ev, 1942 yılında Büyükkada'da Nizam Caddesi'nde inşa edilmiştir. Evin bulunduğu arsa, cadde seviyesinden 2-3 metre aşağıda kaldığından bir istinat duvarıyla ayrılmıştır. Tasarımın, ihtiyaç programına göre nasıl şekillendiğini mimar

şu şekilde anlatır: “Aslında büyük bir aileye ait olan evde, kendilerine mensup 2 aileye müstakil bir program verebilmesi haliyle 3 ünite teşekkül etmiştir. Her ünite esas itibariyle bir oturma-yemek odası, mutfak, ofis, banyo, hizmetçi, iki yatak odası ve teraslardan ibarettir.” (1946b, s. 207). Bu ihtiyaçlar dâhilinde oluşturulan mekânlar ile ev, bodrum üzeri iki kat olacak şekilde tasarlanmıştır.

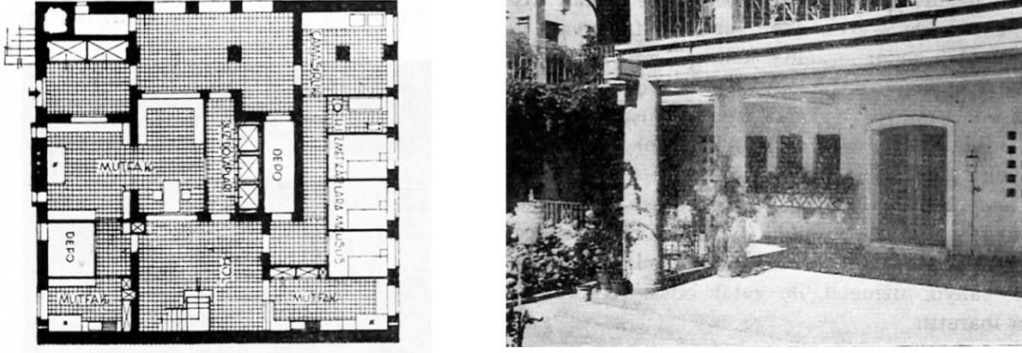
Şekil 3.14: Sokak görünüşü (Uzman, 1946b).

Evin merkezi bir plan sistemi olsa da; cadde ve deniz cephelerindeki çıkmlar, dairesel kolonlarla çevrili geniş balkon ve verandalarla kütle hareketlendirilmiştir (Şekil 3.14). Bazı pencerelerin söveli, bazılarının da kemerli kullanılması, balkonları taşıyan kirişlerde ahşap yapı detaylarının taklit edilmesi ve çatıda geniş saçakların tercih edilmesi gibi detaylar ile yapıda geleneksel mimari etkisi yaratılmak istenmiş gibidir.

Şekil 3.15: Zemin ve birinci kat planları (Uzman, 1946b).

Yapıdaki bodrum kat tamamen servis alanlarına ayrılmıştır (Şekil 3.16). Bu katta üç ayrı mutfak, hizmetçiler için ayrılmış üç ayrı yatak odası, banyo, çamaşırlık ve depolar bulunmaktadır. Aynı zamanda giriş katı olan, bu katın üzerindeki katta ise üç ayrı birim şeklinde şömineli oturma-yemek alanları vardır. Giriş holünün etrafına konumlanmış bu alanların her birinde, yemek alanlarının yakınında küçük bir ofis bulunmaktadır ve bu ofislerdeki elektrikli servis asansörleri ile aşağıdaki mutfaklardan servis alınır. Giriş holünün üzerinde oluşturulan galeri boşluğundan çıkan merdivenli üst kata ulaşılır (Şekil 3.15). Bu katta da, içerisinde iki yatak odası ve bir banyosu bulunan üç ayrı birim ve bir misafir odası bulunmaktadır. Ayrıca bu kattaki galeriden bir platform aracılığıyla sokağa bağlanılır.

Şekil 3.16: Bodrum kat planı ve bahçeden bir görünüş (Uzman, 1946b).

Mimara göre, işverenin isteği olan bu platformun duvarı, ön bahçeye bir mahremiyet kazandırmıştır ve söz konusu bu bahçe de bir bahçe uzmanı tarafından modern anlamda düzenlenmiştir (1946b, s. 209). Tasarım kararlarının önemli bir kısmı işveren isteği doğrultusunda şekillenen bu ev, üç ayrı yaşam birimi ve bu alanları besleyen servis hacimleriyle hayli ilginç bir örnektir. Mekân kurgusu olarak bir konut yapısından ziyade, üç ayrı konutun bir arada çalıştığı bir yapı bütünüdür. Uzman'ın çoğu konutunda bulunun ayrı servis merdivenine, bu konutta ayrı mutfaklar ve çamaşırhaneler de eklenmiş, tüm servis hacimlerinin birbirinden ayrı işlediği bir konutlar bütünü tasarlanmıştır. Yapı bu tasarımıyla, üç ailenin bir arada ama kendi mahremiyeti içinde yaşamasına olanak veren küçük bir otel işlevinde gibidir.

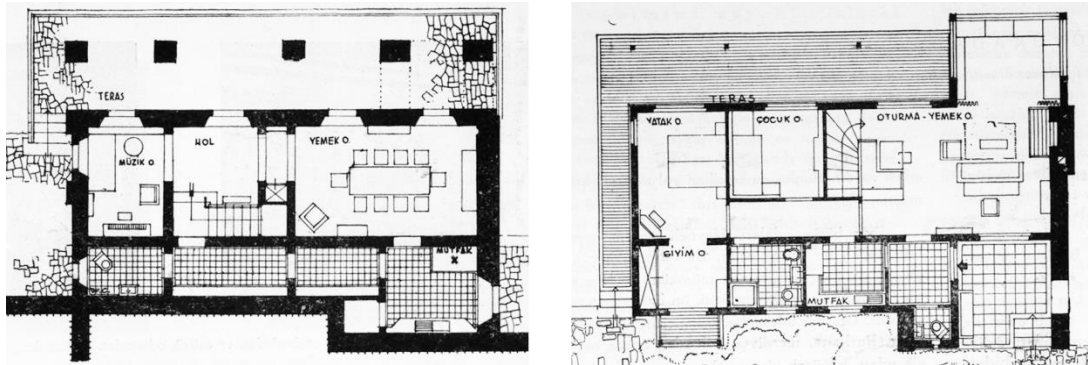
3.2.2 M. Kolay Evi

1944 yılında Büyükkada'daki Nizam Caddesi'nde inşa edilen bu ev, iki katlıdır. Giriş katı ve bu katın altında bulunan bir bahçe katı şeklinde tasarlanmıştır. Evin giriş katı tuğla, taş ve ahşap, bahçe seviyesindeki katı ise tamamen taştan inşa edilmiştir (Şekil 3.17). Bu ev; cephedeki çıkmaları, bazı pencerelerde söve ve kemer kullanılması, geniş saçaklı ve eğimli çatısı ve kullanılan malzemeler ile geleneksel konut yapılarının etkisini taşımaktadır. Yapı, cephe yüzeyinde değişen malzeme kullanımı ve çıkmalar sayesinde hareketli bir kütleye sahiptir.

Şekil 3.17: Sokaktan ve bahçeden görünüş (Uzman, 1946c; Kuruyazıcı, 2011).

Eve giriş holünün çevresinde oturma-yemek odası, mutfak ve wc konumlanmıştır (Şekil 3.18). Oturma-yemek odasına bağlanan küçük bir koridor ile ebeveyn, çocuk odası ve banyonun olduğu bölüme geçilir. Ayrıca oturma-yemek odası ve odalar, deniz tarafında üstü kapalı bir teras açılmaktadır. Bu teras, sokak seviyesindeki ön bahçe ile de birleşmektedir. Oturma odasından bir merdiven ile alt kattaki hole inilir. Bu holün etrafında, müzik odası ve büyük bir yemek odası yer almaktadır. Alt katta, bunlara ek olarak bir mutfak ve çamaşırlık da bulunmaktadır.

Şekil 3.18: Zemin ve birinci kat planı (Uzman, 1946c).

Projenin *Arkitekt* dergisinde yer alan yazısında, mimarın ev ile birlikte mobilyalarını da tasarladığı özellikle belirtilmiştir: “E. N. Uzman bu evin mimarîsinde klâsik tesire kapılmadan, mahallî bir karakter aramıştır. Bu itibarla evin mimarîsinde rüstik ve serbest bir hal görülmektedir. Mobilyalar da aynı ifadededir. Çok ihtimamla yapıldıkları görülen mobilyalar herhangi bir üslupta olmayıp modern tesirdedir.” (1946c, s. 154). Mobilyalar ile birlikte evin genel tasarım anlayışından da bahseden bu anlatım, mimari stilin ve kullanılan malzemenin yerel olma kaygısı ile seçildiğinin de bir göstergesidir. Alt katta bulunan müzik odası ve ayrı bir mutfağı olan büyük yemek odası gibi mekanlar, konutun kullanıcıları ile ilgili bilgiler vermektedir. Bu konut da, mimarın çoğu konutu gibi işverenlerin isteği ve ihtiyacına göre şekillenmiş ve bu ihtiyaca göre mekanlar eklenmiştir.

3.2.3 C. Vafi Evi

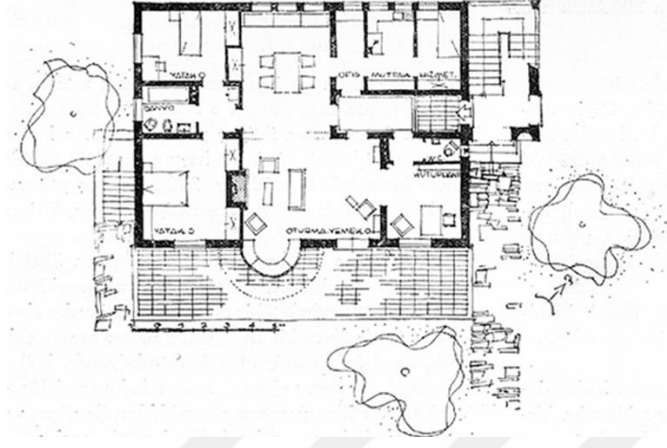
1945 yılında Ankara Kavaklıdere’de inşa edilmiş olan bu ev, varlığını günümüze dek sürdürememiştir. İki katlı bu yapı, birbirinin aynısı olan iki ayrı konut biriminden oluşmaktadır. Mimarının belirttiği üzere, evin planı ekonomik olma çabasıyla hazırlanmıştır. Ön teras ve merdiven hariç tüm projenin alanı 150 m²’dir. Üst üste iki ayrı konut biriminin oluşu, merdivenin ana kütleinin dışından çözülmesini gerektirmiştir. Etrafı açık ve üstü kapalı olarak dışardan düzenlenen merdiven, evin mimarisinde bir tasarım unsuru olarak ele alınmak istenmiştir (1948, s. 99).

Şekil 3.19: Önden görünüş ve merdiven detayı (Uzman, 1948).

Cephedeki dairesel çıkmayı üst katta da izleyen dairesel konsol balkonu, yalın korkuluk ve cephe yüzeyleri, eğimli kiremit çatısı ve merdiven hacmindeki kemerli taşıyıcılarıyla, modern ve geleneksel mimari öğelerini birlikte barındırmaktadır (Şekil 3.19). Plan çözümünde ise oldukça rasyonel ve az alan harcamaya yönelik, evdeki tüm alanları merkezde toplamaya yönelik bir mekânsal kurgu tercih

edilmiştir. Mekânsal kurgu, oturma-yemek odası merkezinin etrafında konumlanmış yatak odalarından oluşan hacim, kütüphane, ofis ve mutfak alanları şeklindedir (Şekil 3.20).

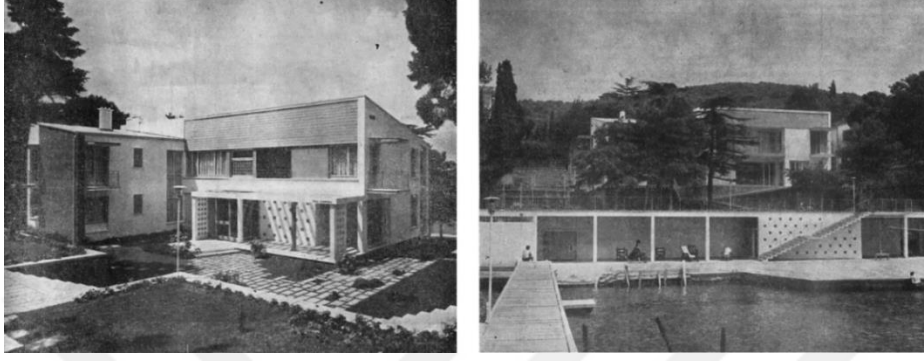
Şekil 3.20: Kat planı (Uzman, 1948).

İki katı birbirine bağlayan merdiven hacmi, ana kütleinin sağ tarafındadır ve aynı zamanda binaya giriş de buradandır. Giriş holünün sağ yanında ofis, mutfak ve hizmetçi odası; sol yanında ise wc ve kütüphane alanı bulunmaktadır. Giriş holünün devamı, oturma-yemek alanına açılır ve bu alanın kütüphane ile bağlantısı vardır. Oturma-yemek odasından geçilen yatak odaları biriminde ise biri ebeveyn olmak üzere iki yatak odası ve ortak kullanımlı bir banyo bulunmaktadır. Uzman'ın Ankara'daki tek konut yapısı olan bu ev, servis için fazla alan ayrılmaması ve tüm mekânlardaki ekonomik alan kullanımıyla İstanbul'daki örneklerden ayrılmaktadır. Konutta servis için az alan ayrılmış olsa da küçük bir hizmetçi odası bulunması, Uzman'ın İstanbul'da bulunan diğer konutlarına benzerlik göstermesini sağlar.

3.2.4 T. Sadıkoğlu Evi

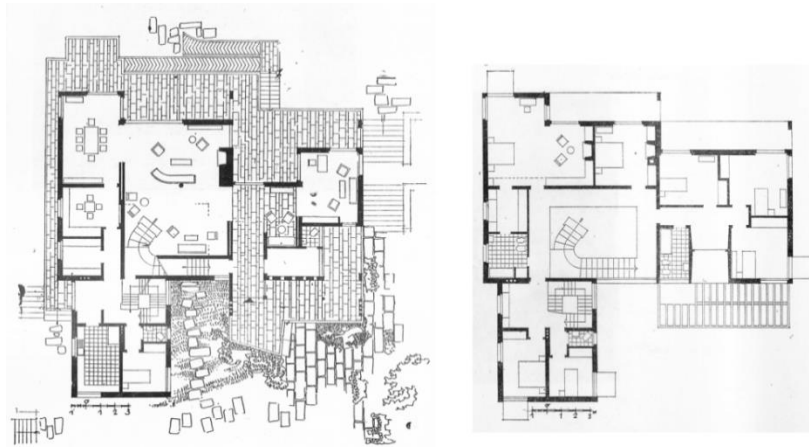
1953 yılında Büyükdada'da inşa edilen bu ev Nizam Caddesi'nde bulunmaktadır ve günümüze dek varlığını sürdürmüştür. Kübik kütlesi, kullanılan malzemeler, iç mekândaki büyük galeri boşluğu, dairesel kolonlar, konsol balkon ve saçaklarıyla modern mimari öğelerini bünyesinde barındırır. Giriş cephesinde betonarme ile ahşabın birlikte kullanımı, delikli ve geçirgen beton bölüntüler ve konsol saçaklar yapıya dinamik bir etki vermiştir (Şekil 3.21). Evin arsası, Nizam Caddesi ile deniz arasında kalan alanda yer alır. Bu arsanın deniz seviyesi ile cadde sınırı arasında 12 metrelik bir yükseklik farkı vardır. Uzman'ın da belirttiği gibi, evin arsaya

konumlanışında bu seviye farkı dikkate alınmış ve yapı sokaktan 6 metre alçakta bir teras üzerine oturtulmuştur. Bu konumlanış, kademeli teraslamalar yardımıyla bahçeye geniş bir kullanım alanı sağlamıştır. Ana kütlenin bulunduğu seviyeden denize olan yükseklik farkı da bir rampa ve merdiven yardımıyla çözülmüştür (1956, s. 99).

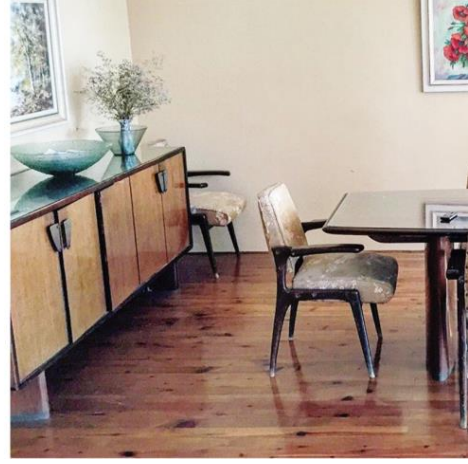
Şekil 3.21: Ön cephe ve denizden görünüş (Uzman, 1956).

Yapı arsası içinde tercih edilen bu seviye farklılaşması ile uyumlu bir şekilde, yapının kütlesinde de bir parçalanmaya gidilmiştir ve servis hacmi ana kütleyle dik bir şekilde yerleştirilmiştir. Mimar, tüm hacimleri tek bir noktada toplamak yerine, araziye yayılan bir tasarımı tercih etmiş ve bu mekânsal örüntünün yapının dışından da fark edilmesini sağlamıştır. Ayrıca deniz seviyesinde oluşturduğu zemini, iskelesi ve üstü örtülü, önü açık sütunlu galerisi ile denizle kurduğu ilişki bakımından başarılıdır. Duş alanları ve güneşten korunmak için tasarlanan bu galerideki sütunlar sonradan değiştirilmiş, sütunlar ve kirişlerin birleşim yerlerine eğrisel bir form verilmiştir.

Şekil 3.22: Zemin kat ve birinci kat planı (Uzman, 1956).

Yapının ana girişinin sol yanındaki, galeri boşluğuna bakan bir dönel merdiven ile üst kattaki yatak odalarına çıkılır (Şekil 3.22). Girişin sağ yanında ve dönel merdivenin olduğu hacimde oturma alanları düzenlenmiştir. Girişin sol yanındaki oturma alanının devamında bir yemek alanı vardır ve buradan devam eden koridorla ana kütleye dik yerleştirilmiş olan servis hacmine ulaşılır. Bu servis hacminde mutfak, yatak odası, wc ve dört kollu bir servis merdiveni bulunmaktadır. Servis merdiveni üst kattaki, içinde iki yatak odası ve wc bulunan hizmetliler için ayrılmış alana çıkar. Servis hacminin en yakınında içinde banyosu da bulunan ebeveyn odası, onun yanında bir misafir odası ve misafir odasının diğer yanında da çocuklar için oluşturulmuş içerisinde banyosu da olan bir alan vardır. Böylelikle üst katta servis alanı dışında; ebeveyn, misafir ve çocuklar için olmak üzere üç ayrı yatak odası grubu vardır.

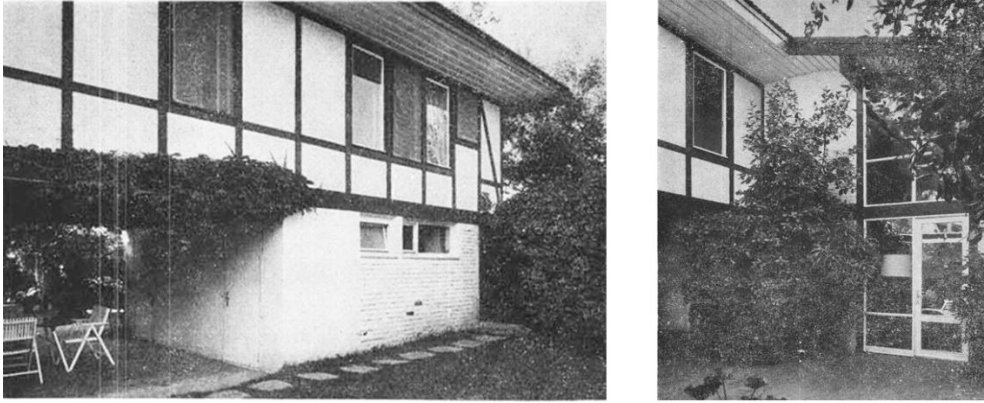
Şekil 3.23: İç mekândan detay ve görünüşler (Uzman, 1956).

Bu proje için *Arkitekt*'te yazdığı yazıda diğer projelerinden farklı olarak detaylı bir malzeme bilgisi vermiştir: “Hol ve teraslar, sarı-kahverengi afyon mermeri, sair kısımlar Marley plâkalariyle kaplıdır. Tahta aksam dışbudak ağacından yapılmıştır. Şömine Eczacıbaşı seramikleriyle kaplıdır. Çatı, alüminyum levhalarla örtülüdür.” (Uzman, 1956, s. 99). Bu detaylı anlatımın nedeninin, projenin tasarımındaki yaklaşımdan kaynaklanması muhtemeldir. Giriş cephesindeki küçük kare boşluklar, iç mekândaki kapı yüzeyinde ve deniz seviyesine inen merdivenin olduğu cephede de kullanılmıştır. Yapının; cephe, merdiven ve kapı detaylarından, mobilyalarına kadar inceliklerle düşünülmesi mimarın tasarım yaklaşımı konusunda fikir vermekte ve kendisinin özellikle bu konut bazında bütüncül bir tasarım anlayışını benimsediğini düşündürmektedir (Şekil 3.23).

Konutlarında sıklıkla bulunan servis için ayrılmış alanlar, bu konutta yapının dışından da okunan ayrı bir hacim haline gelmiştir. Alt kattaki geniş salon ve yemek odası, üst kattaki misafir için ayrılan yatak odası grubu ve denizi kıyısını kullanımıyla işveren profilinin ihtiyaçlarını vurgular.

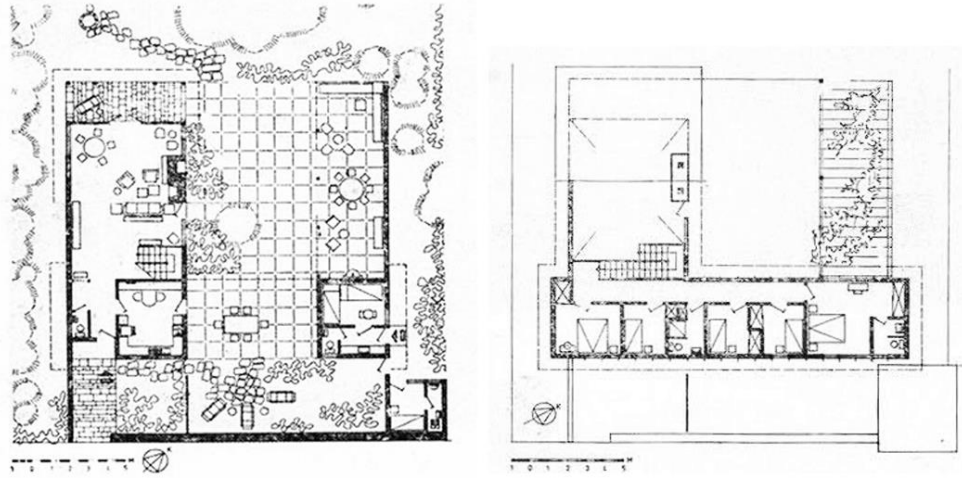
3.2.5 Tuzla Yaz Evi

Yazlık olarak tasarlanan bu ev, Tuzla'da Mercan Yuvası denen yerleşim yerinde 60'lı yıllarda yapılmıştır. Emin Necip Uzman, bu yapı ile ilgili detaylı yapı tekniği ve malzeme bilgisi vermiştir ve belirttiğine göre: “Yapım sistemi, betonarme direkler üzerinde duran bir plak üzerine oturtulmuş ahşap inşaat ve tuğla dolgu türündedir. Zemin kat 140,0 m², üst kat 85,0 m²'dir. Zemin kat döşemesi, kırmızı tuğla plakla kaplıdır.” (1980a, s. 83). Bu açıklamaları yapmasının nedeni de muhtemelen bu yapının en kayda değer özelliğinin, malzeme kullanımı ve yapım tekniği seçimi olduğunu düşünmesidir. Bölgede kuzeydoğudan esen güçlü bir rüzgâr olduğu için bu yönde zemin kat yüksekliğinde bir koruma duvarı yapılmış ve böylelikle bir iç avlu oluşturulmuştur. Dış duvarlar ise belirgin dokulu tuğladandır.

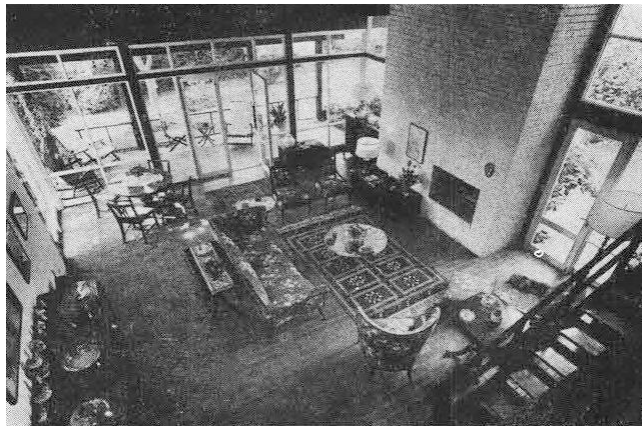
Şekil 3.24: Avludan görüşler (Uzman, 1980a).

Yapıdaki rasyonel ve serbest plan çözümü, kullanılan geniş cam yüzeyler, parçalı algılanan bir kütlenin tercih edilmesi ve kütlede yaratılan boşluklarla iç kısımda bir avlu oluşturulması fikri modern mimari ile örtüşmektedir (Şekil 3.24). Bununla birlikte, bu tercihlerin geleneksel malzemeler ve yapım teknikleri kullanılarak uygulanmış olması yapının mimari başarısını artırmaktadır. Yapı, yazlık olarak kullanılmak amacıyla inşa edildiğinden iç avlu ve bahçe kullanımı önem kazanmıştır.

Şekil 3.25: Zemin kat ve yatak katı planı (Uzman, 1980a).

Giriş holünün sağ yanı, oluşturulan iç avluya ve buradan da bahçeye açılır. İç avlunun devamında, ana kütlein karşısına konumlanmış servis hacmi bulunmaktadır (Şekil 3.25). Yapının sağ tarafında ayrı bir girişi olan servis hacminde, hizmetçi için yatak odası ve banyo alanları vardır. Servis hacminden, avlu aracılığıyla karşıdaki ana kütlein mutfağına geçiş vardır. Ana giriş holünün devamında karşılıklı olarak, mutfak ve wc bulunmakta ve bu koridor da şömineli bir oturma- yemek alanına açılmaktadır. Oluşturulan galeri boşluğuna bakan çift kollu bir merdivenle, oturma-yemek alanından yatak odalarının bulunduğu üst kata çıkılır. Bir koridor boyunca dizilmiş yatak odaları bulunan bu hacim, zemin kattaki ana kütleyle dik olarak yerleştirilmiş ve diğer yanda servis hacminin üzerine oturtulmuştur. Bu katta; biri ebeveyn, biri misafir olmak üzere toplam beş yatak odası ve bir banyo bulunmaktadır.

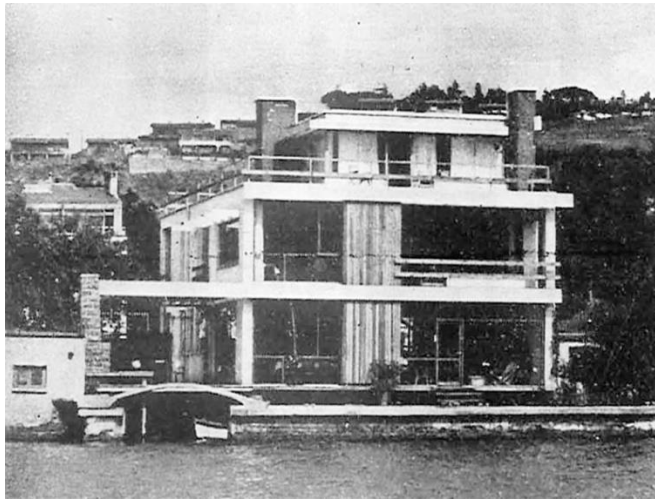

Şekil 3.26: Salondan görünüş (Uzman, 1980a).

Cepheyle uyumlu bir şekilde, iç mekânda da ahşap ve tuğla malzemeler kullanılmıştır (Şekil 3.26). İç avlu ve arka bahçeye bakan yüzeylerde geniş cam açıklıklar tasarlanmış ancak dışa bakan diğer cephelerde ve yatak odalarının bulunduğu üst katta, sınırlı ve ölçülü açıklıklar bırakılmıştır. Dönemsel olarak kullanılacak olan bu yapı, kalabalık bir ailenin yaz mevsiminde rahat bir yaşam sürebilmesi için tasarlanmıştır. Yapıldığı dönemde İstanbul'un sayfiye yeri olarak kullanılan Tuzla semtindeki bu yapı, Emin Necip'in yazlık ev olgusuna yaklaşımının bir örneğidir. Ayrıca küçük ölçekli bir sayfiye evi olmasına rağmen, bu konutta da hizmetçi için ayrı bir servis hacmi ve misafir odası gibi mimarın konutlarında sıklıkla görülen mekanlar bulunmaktadır.

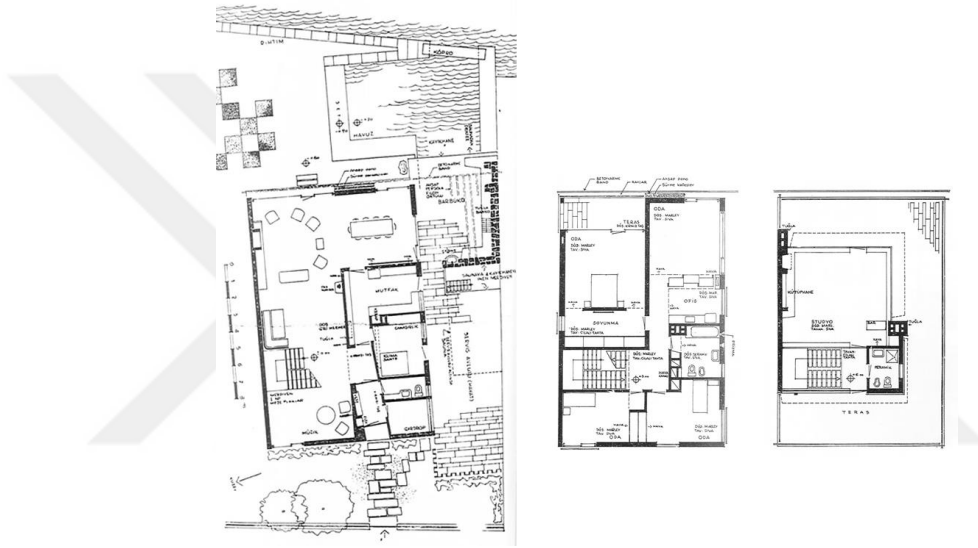
3.2.6 Barlas Yalısı

Barlas Yalısı, Emin Necip Uzman'ın Birleşmiş Mimarlar Ortaklığı ile birlikte tasarladığı bir yapıdır. Yeniköy'de Boğaz kıyısına inşa edilen bu ev ile ilgili *Arkitekt* dergisinde yer alan yazı, 1966 yılına aittir. Muhtemelen birkaç sene öncesinde inşa edilmiş olan bu ev; oturma-yemek alanı ve mutfaktan oluşan zemin kat üzerinde, odaların bulunduğu bir kat ve bir stüdyonun bulunduğu teras katı şeklinde üç kattan oluşmaktadır (Şekil 3.27). Cephede kullanılan geniş cam yüzeyler, katlar arasında kullanılan yatay bantlar ve ince yapıları taşıyıcılarla yapıya hafif bir etki verilmiştir. Deniz cephesinde, raylar üzerinde hareket eden ahşap panolar ile de hareketli bir kütle yaratılmıştır.

Şekil 3.27: Deniz cephesi (Anonim, 1966).

Yapının *Arkitekt*'te yayımlanan yazısında, evin Boğaziçi yalıları gibi deniz üzerine yapılması mümkün olmadığından, deniz içeriye alınarak su ile yakınlık kurulduğu belirtilmiştir. Ayrıca binaya hafif bir etki verilmek istendiği için de altı boş yapılmış, ahşap dış merdiven ve ahşap kısımlar kullanılmıştır (1966, s. 66). Deniz kenarı için tasarlanan bu ev, dönemin uygulanabilen inşaat teknikleri doğrultusunda denizle kurduğu ilişki bakımından başarılı bir örnektir. Yapıda yaratılmak istenen hafiflik hissi doğrultusunda boş bırakılan alt bölüme de, istenen program doğrultusunda kayıkhanesi ve sauna eklenmiştir. Aynı zamanda yapının bu kademesinde, kayıkhanesi üzerinden havuza ve denize geçilebilmektedir.

Şekil 3.28: Zemin kat, birinci kat ve teras kat planı (Anonim, 1966).

Ana giriş holünün sağında vestiyer alanı ve wc bulunur, wc'nin yanında ise çamaşırlık ve klima tesisatının bulunduğu bir oda vardır (Şekil 3.28). Giriş holünün devamı mutfaka bağlanırken, sol tarafı salona bağlanır. Salona girişin karşısında, üst katlara çıkan çift kollu merdiven bulunmaktadır. L formundaki salonun deniz cephesi tarafında ise, oturma alanı ve yemek bölümü bulunmaktadır. Salonun yemek bölümünden çıkılan bahçede bir barbekü alanı vardır ve bu bölüm havuz seviyesinden yukarıdadır. Sauna, kayıkhanesi ve havuzun bulunduğu seviyeye, barbekü alanının arkasında bulunan tek kollu bir merdiven ile inilir. Giriş katının üzerindeki katta ise, biri ebeveyn olmak üzere dört yatak odası, bir ofis ve ortak kullanımlı bir banyo yer alır. Ebeveyn odasının deniz cephesinde küçük bir teras vardır. Bu katın üzerindeki teras katında da, kütüphane ve barı olan bir stüdyo alanı ve bir banyo bulunmaktadır.

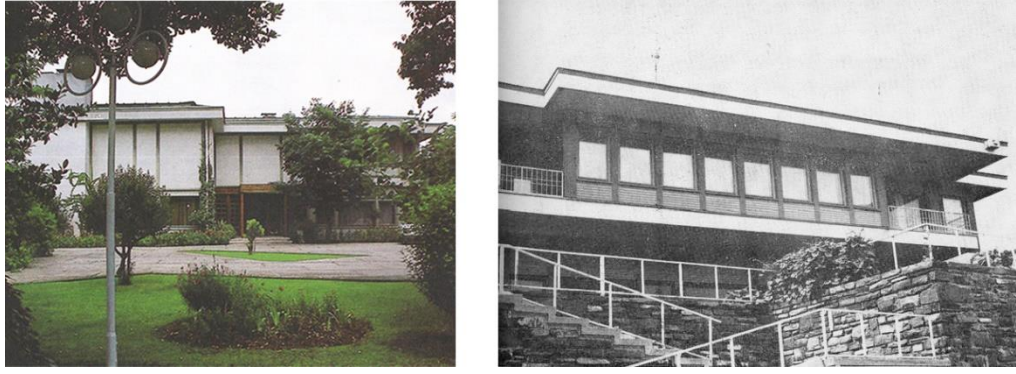
Şekil 3.29: İç mekândan detay ve görünüşler (Anonim, 1966).

Evin iç mekânında kullanılan malzemeler, mobilyalar ve detaylar da yapının bütünündeki modern etkiyle uyumludur (Şekil 3.29). Bu yapı, mimarın Birleşmiş Mimarlar Ortaklığı ile ürettiği tek müstakil ev projesidir. Bu ortaklık içindeki görev paylaşımı ile ilgili bir bilgimiz olmadığından, bu projedeki tasarım kararlarının ne kadarının Emin Necip Uzman'ın tercihi olduğu tartışmaya açıktır. Buna rağmen bu evin tasarımı, mimarın tasarladığı diğer konut yapılarıyla paralellikler göstermektedir.

Bu konutta ayrı bir servis merdiveni ya da hizmetçi odası gibi mekanlar bulunmaz. Ancak; kayıkhanesi, sauna, barbekü alanı, ofis ve ayrı bir barı olan stüdyo alanı gibi her konutta rastlanmayan mekanlarıyla benzer bir işveren grubu için tasarlanmış olduğu açıktır.

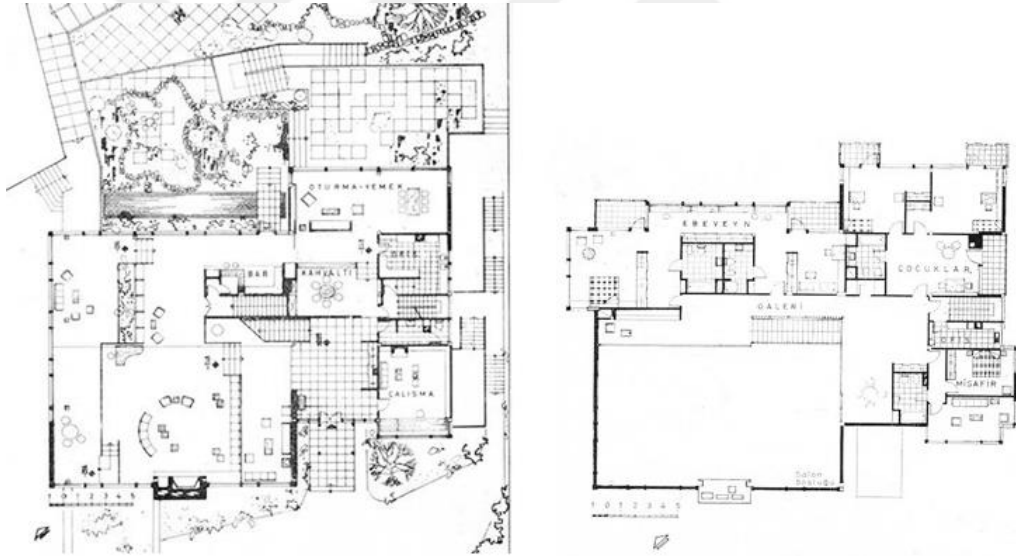
3.2.7 Dr. N. F. Eczacıbaşı Evi

1970 yılında inşa edilen bu ev, Yeniköy'de deniz seviyesinden 30 metre yükseklikteki bir düzlüğe yerleşmiştir. Ev; zemin katı, üzerinde yatak odalarını içeren bir kat ve servis alanlarını içeren zemin altı katlardan oluşmaktadır. Parçalı algılanan kütlesi, cephedeki çıkıntılar, yalın cephe yüzeyleri, kullanılan malzemeler, çatıya düz etkisi veren saçak bitişleri ile modern görünüme sahip bir yapıdır (Şekil 3.30). Uzman'ın da belirttiği üzere, boğaz çamlarından oluşan koru yeşilliği ve deniz manzarası gibi çevresel nitelikler ile ev sahibinin yaşam özellikleri dikkate alınarak mekânlar düzenlenmiştir (1974, s. 53).

Şekil 3.30: Giriş cephesi ve deniz cephesi (Uzman, 1974).

Arazideki eğimden peyzaj düzenlemesinde kademelenmeye giderek yararlanan mimar, deniz tarafındaki bahçe düzeninde de merdivenlerden yararlanmıştır. İşverenin istekleri doğrultusunda plana, çalışma ve ofis alanları, müzik sistemi içeren bir oturma alanı, misafir kabul alanı, bar ve özel koleksiyonlar için ayrı bir alan eklenmiştir.

Şekil 3.31: Zemin kat ve birinci kat planı (Uzman, 1974).

Ana giriş holünün bitiminde, büyük bir galeri boşluğundan yukarıdaki yatak odalarına çıkan tek kollu bir merdiven bulunmaktadır (Şekil 3.31). Ana girişin sağ yanında çalışma odası ve wc, sol yanında ise üç ayrı kademelenme şeklinde çözümlenmiş kabul alanı vardır. Giriş holü seviyesindeki ilk kademede müzik sistemi olan oturma alanı, buradan birkaç basamakla inilen ikinci kademede şömineli bir yaşam alanı ve bir alt seviyedeki üçüncü kademede de özel koleksiyonlar için ayrılmış alan vardır. Orta kademeden geçilen bar alanı, kabul alanlarını yemek

bölümüne bağlar. Bu yemek bölümü, birkaç merdivenle çıkılan bir kahvaltı alanına ve servis merdivenine bağlanır. Ayrıca yemek bölümünün yanında bir ofis alanı da bulunmaktadır. Üst katta ise, kendi içlerinde banyo ve ortak alanları ile ebeveyn, çocuklar ve misafirler için ayrı olarak düzenlenmiş yatak odası grupları vardır.

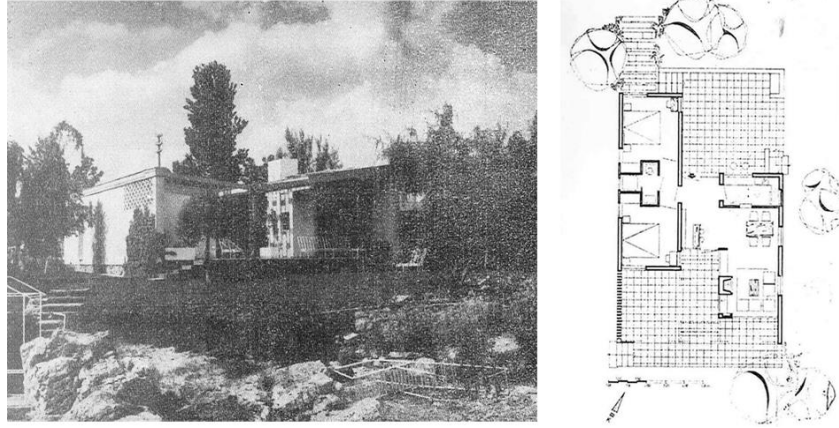
Şekil 3.32: Salon ve holden görüşler (Uzman, 1974).

İç mekânda merdiven, korkuluklar, duvar kaplamaları ve yarı geçirgen bölüntülerde olmak üzere yoğun olarak ahşap kullanılmıştır (Şekil 3.32). Kullanılan malzemeler ve tasarım mimarın detaycılığıyla örtüşmektedir. Projede mekânlar arası geçişlere ve değişik kullanımlara izin veren serbest bir plan kurgusu tercih edilmiştir. Bununla birlikte, muhtemelen işverenin isteklerinden kaynaklı, benzer işleve sahip oldukça geniş alanlar tanımlanmıştır. Giriş katındaki plan kurgusu ne kadar serbestse, üst kattaki yatak odalarını içeren alanlarda da mahremiyet bir o kadar önemli görünmektedir.

Uzman'ın bu konutunda da ayrı bir servis merdiveni ve hacmi, misafir yatak odası grubu bulunmaktadır. Ayrıca büyük bir salona ek olarak, müzik sistemli bir misafir kabul alanı, sanat koleksiyonları için özel oluşturulmuş bir alan ve bar da bulunmaktadır. Tasarlanan bu konutta, konuk ağırlamanın ve davetler düzenlemenin önemsendiği tasarım kararlarından okunabilmektedir.

3.2.8 Bayan Pisak Evi

Projeye ait, *Arkitekt* dergisinde yayımlanan yazı 1971 yılına tarihlidir. Yapının inşasının da birkaç yıl öncesi olması muhtemeldir. Ortak kullanım alanları ve iki yatak odasından oluşan bu yapı tek katlıdır (Şekil 3.33). Sayfiye evi olarak tasarlandığından kütlede geriye çekmeler yapılmış ve yapıdaki bu çekmeler yardımıyla iç-dış ilişkisi kuvvetlendirilmiştir. Yapının hareketli cephelerinde beyaz sıva ve ahşap elemanlar kullanılmıştır.

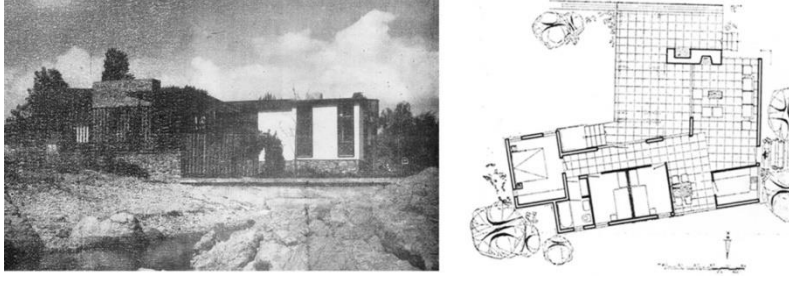

Şekil 3.33: Dış görünüş ve zemin kat planı (Uzman, 1971a).

Mutfağın ve oturma-yemek bölümünün yer aldığı alan ve yatak odalarının yer aldığı alan, iki ayrı dikdörtgende toplanmıştır. Bu iki dikdörtgen alan da, giriş holünün bulunduğu akstan geriye çekilmiştir. Gündüz ve gece kullanımları arasında oluşturulan bu bilinçli ayrımı mimar şu şekilde açıklamaktadır: “Büyük şehir yaşantısının gitgide yoğunlaşan tasaları, kır evlerine duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Bir çeşit uzamalı piknik niteliğinde olan yaz evi yaşamı, özel bir davranış ve araçlanmayı da gerektirmektedir. Bu evlerde aranan, çevre ile direkt ilişki, koşulunun yanı sıra, belirli bir ölçüde mahremliğin de sağlanması isteği ve ekonomik sınırlılık, gerçekte bir çelişkiler düzeni meydana getirmektedir. Bu açıdan mimar, bu tür konuların çözümünde, geleneksel (traditional), ya da olağansal (conventional) plân tipleri dışında çözümler aramak durumundadır.” (1971a, s. 153). Uzman bu yazısında, işverenin beklentileri ve bütçe doğrultusunda, mevcut koşullarda yapılabilecek en iyi çözümü ürettiğini vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında mimarın, salt görüntü ve stil dışında, problemi ele alış biçimi ve çözme yöntemi açısından da modern bir mimarlık anlayışı vardır.

3.2.9 Bay Kandemir Evi

Bu projenin *Arkitekt*'te yayımlanan ve mimarın kendisinin yazdığı yazısı 1971 yılına aittir. Taş ve ahşap malzemelerin kullanıldığı yapının parçalı kütlesi, araziye kademeli bir şekilde yerleşmiştir. Hareketli ve yalın cephesi, geniş cam yüzeyleri ve düz çatısıyla yapı, mimarın modern stildeki konut örneklerinden biridir (Şekil 3.34).

Şekil 3.34: Denizden görünüş ve zemin kat planı (Uzman, 1971b).

Ortak kullanım alanı ve yatak bölümünün L formunda konumlandığı bu yapı tek katlıdır. Yaratılan bu L formu ile mimarın da belirttiği gibi, geçirgen bir iç-dış ilişkisi oluşturmaya çalışılmıştır (1971b, s. 156). L formundaki oturma-yemek alanının köşesinde mutfak bulunmaktadır. Yine oturma-yemek alanından devam eden bir koridorla da biri ebeveyn olmak üzere üç yatak odasının bulunduğu bölüme ulaşılır. Bulunduğu yer hakkında net bir bilgiye sahip olamasak da, küçük ölçekte bir konut olması ve plan kurgusundan dolayı sayfiye evi olarak kullanılmak üzere tasarlandığı anlaşılmaktadır.

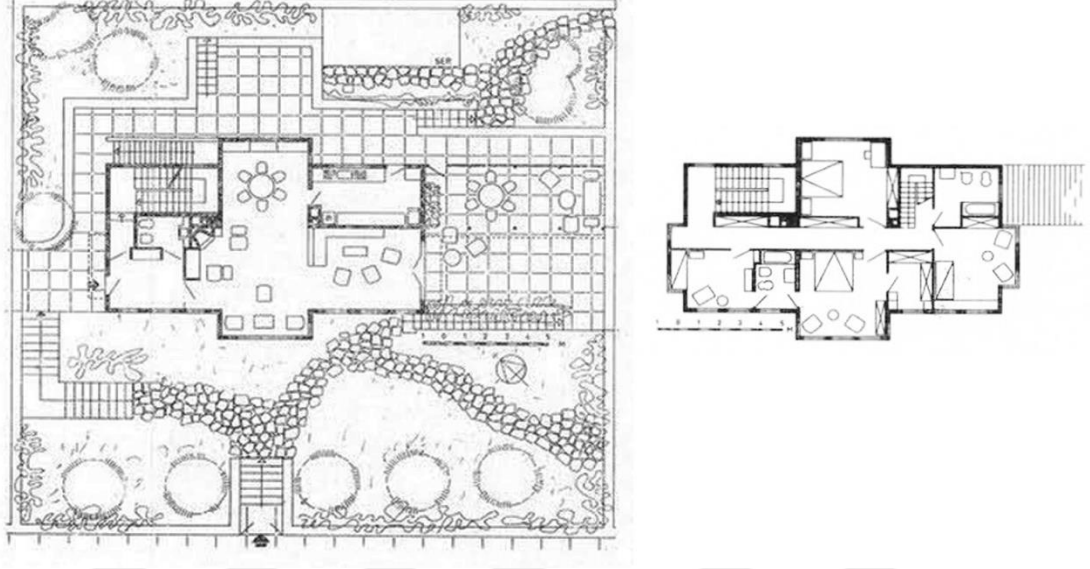
3.2.10 S. Edin Evi

1980 yılında Dragos'ta inşa edilen bu ev, bodrum üzeri giriş ve birinci kat olmak üzere üç katlıdır. Ayrıca birinci kattan bir merdiven ile çıkılan ortak kullanımlı bir terası bulunmaktadır. Yapı, bir sayfiye semti olarak gelişen Dragos'ta yapıldığından, projedeki bahçe ve teras kullanımı ve doğal havalandırma konuları öncelikle ele alınmıştır. Mimar, doğal havalandırma konusundaki çabalarını şu şekilde belirtir: “Bölge, yazları sıcak geçtiğinden planda çapraz bir havalandırma sağlanmıştır. Bu husus zemin katta haçvarî bir planla, üst katta ise, cebri sistemle halledilmiştir.” (1980b, s. 85).

Şekil 3.35: Ön cepheden bir görünüş (Tanyeli ve diğerleri, 1995).

Ön ve arka cephenin ortasında, giriş ve birinci kat boyunca devam eden bir çıkma ve birinci katın yan cephelerinde çıkımlar bulunmaktadır (Şekil 3.35). Kıрма çatısı, cephelerindeki simetri ve çıkımlar ile modernize edilmiş geleneksel bir ev olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte, özellikle giriş katındaki serbest plan kurgusu ve yarı örtülü terasıyla, kullanım ihtiyaçlarını karşılayan ve çağının mimari anlayışına uygun bir yapıdır.

Şekil 3.36: Zemin ve birinci kat planları (Uzman, 1980b).

Yapının bodrum katında servis hacimleri bulunmaktadır. Bahçeye girildikten sonra, sol taraftaki çift kollu köşe sahanlıklı bir merdiven ile binanın giriş seviyesine ulaşılmaktadır. Giriş holünün sol kısmında, wc ve üst kata çıkan çift kollu ana merdiven bulunmaktadır. Giriş holünden ilerleyince, oturma-yemek alanı ve mutfakın olduğu bölüme ulaşılır (Şekil 3.36). Oturma-yemek alanının sağ cepheye denk gelen bölümü, yarı örtülü bir terasa açılır (Şekil 3.37). Mutfakın bir cephesi de bu terasa bakmaktadır. Üst katta ise orta akstaki bir koridor etrafına dizilmiş yatak odaları bulunmaktadır. Bu katta; içerisinde oturma alanı, banyosu ve giyinme odası bulunan bir ebeveyn odası, misafir odası, çocuk odası ve ortak kullanımlı bir banyo vardır. Ayrıca bu kattan, banyo ve misafir odasının arasına konumlanmış, bir çift kollu merdiven ile çatıya çıkış bulunur.

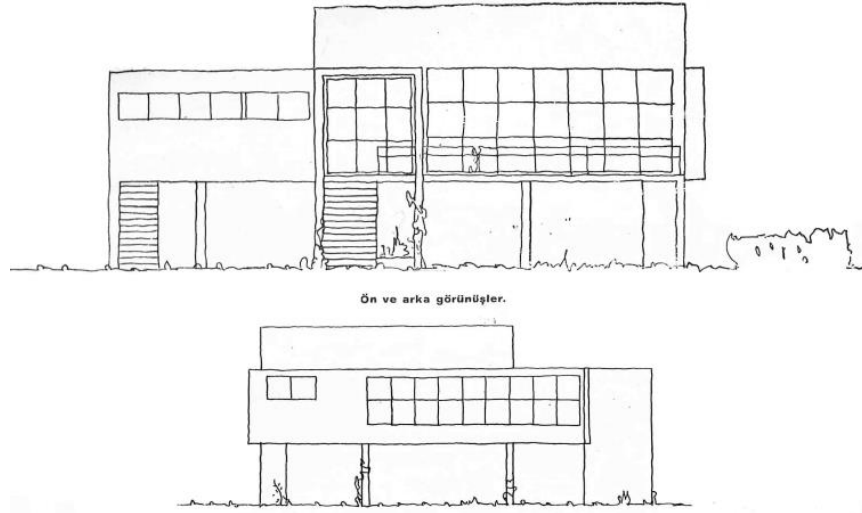
Şekil 3.37: Zemin kattaki teras ve iç mekândan bir görünüş (Uzman, 1980b).

Plan çözümlerindeki tercihler, doğal havalandırmaya verdiği önem ve teras kullanımıyla, Dragos'taki sayfiye yaşamıyla ilgili fikir verebilecek nitelikli bir yapıdır. Bu konutta ayrı servis merdivenleri ve hizmetçi odası bulunmaz. Geniş salonu ve üst kattaki misafir odasıyla, Uzman'ın diğer konutlarıyla benzerlikler kurulabilir.

3.3 Mimari Yaklaşımı

Bozdoğan ve Akcan'a göre, 1950 sonları ve 1960 başlarında üretim yapan genç mimarların çoğu, ortaya çıkan yeni burjuvaziye –sanayiciler, işadamları ve devlet sektörü dışında çalışan profesyoneller- konut tasarlayarak ve mimari yarışmalara katılarak mesleklerini sürdürmüşlerdir. Cumhuriyet elitlerine tasarlanan bu modern ev projeleri özellikle, cumhuriyetin erken dönemlerinde Ankara'ya gösterilen ilgiyi geri kazanan İstanbul'da gerçekleşmiştir. Bu genç mimarların birçoğu da, Türkiye'deki süreli yayınlarda işleri yayımlanan Le Corbusier, Frank Lloyd Wright ve Richard Neutra gibi modernist mimarlardan etkilenmiş görünmektedir (2012, s. 141). Bu dönemdeki tüm görünürlüklerini mimari yarışmalar ve konut projeleri üzerinden sağlayan mimarlar da, “modernist” olabilmenin tüm gerekliliklerini konut projelerine yansıttılar. Böylelikle dönemin konut projelerinin büyük bir çoğunluğunda, düz çatılar, geniş teraslar, konsollar, geniş pencere yüzeyleri, beyaz duvarlar, açık merdivenler ve serbest planlar gibi modern öğeler kullanılmıştır.

Emin Necip Uzman'ın, aktif olarak üretim yaptığı dönemler boyunca modern konut üreten tek mimar olmadığı ortadadır. Ancak, tüm kariyerini konut tasarlamak üzerine yoğunlaştırmış olması açısından diğer meslektaşlarından farklılaşır. Mimari üslup olarak da dönemindeki farklılaşmalardan etkilenmeden çizgisini koruyan Uzman, mezun olduğu ilk yıllardan itibaren modern konut konusuna olan ilgisini belli etmektedir.

Şekil 3.38: Karşıyaka’da bir villa projesinin görünüş çizimleri (Uzman, 1936).

Mezun olduktan bir yıl sonra *Arkitekt*’te yayımlanan, Karşıyaka’da tasarladığı bir villa projesi de bu ilgiyi gösterir niteliktedir (Şekil 3.38). Düz çatı, yatay bant pencereler, *pilotiler* ve serbest plan çözümü gibi niteliklere sahip olan bu ev, Le Corbusier’nin modern konutlarını andırmaktadır. İnşa edilmemiş bu projesinden sonraki konut projelerinde de modernist bakış açısını koruyacak olan mimar, yine de mimari bir stilin gerekliliğini savunmamaktadır.

Bir dönem *Yedigün* dergisinin ev bölümü için hazırladığı projeler dışında dergilerde yazısı yayınlanmamış olan Emin Necip Uzman, yaptığı konutlar için *Arkitekt* dergisinde yazdığı açıklayıcı yazılarda sık sık mimarlıkla ilgili görüşlerini dile getirmektedir. Bu fikirlerini bazen anlattığı proje üzerinden, bazen de dönemin tartışılan mimarlık konuları üzerinden açıklar. Şişli’deki bir kira evi projesi için 1943 yılında yazdığı bir yazıda mimaride stil konusu ile ilgili görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

Bazılarına göre, bir binanın muhakkak bir stili olmak gerektir. Şu veya bu stilde çalışır olmakla kâh zem kâh medhediliyoruz. Stil heveskârlığı, ananeye saygı olmaktan ziyade, düşüncenin esaretinden başka birşey değildir. Yeni bir mimarî kurmak iddiasında devrin kültürel ve içtimaî anlayışının mimarîde tebellürüne mani olmaktadır. Bugüne kadar mevcut mimarî tarzlarının menbaî kendi kendinin ifadesi olmak sadeliğini taşır. Bizim için yürünecek en doğru yolun da kendimize dönüş ve kendimizi ifade olacağını zannetmekte ve maksadın, en sade unsurlarla, sanatkar elinde ifadesini, aradığımız mânâyı bize kazandıracak tek ve emin çare olduğuna inanmaktayız (Uzman, 1943, s. 100).

Bu görüşleriyle, dönemin milli kültürü yansıtmaya odaklı geleneksel öğeler içeren mimari diline pek de sıcak bakmadığını belirtmiştir. Uluslararası üsluba yakın

izgisinin düşünsel dayanakları, yeni mimariyi devrin anlayışına uygun görmesinden kaynaklanıyor gibidir. Yapılarının tümü gerek ktle, gerekse plan çözümü olarak modern mimari dilinde olsa da, bu seçim yapının işlevselliği ve dönemin gerekliliklerinden kaynaklıdır. Uzman için mimari stil, yapının işlevini yerine getirebildiği ölçüde, olabileceği en sade şekliyle tasarlanması anlamına gelmektedir.

3.4 Emin Necip Uzman'ın İşverenleri ve İş alma Biçimleri

Emin Necip Uzman'ın iş aldığı çevrelerin büyük bir çoğunluğunu birbiriyle ilişkili aileler oluşturmaktadır. Aynı aileye birden çok proje tasarımı da yapmış olan mimar, özellikle konut yapılarında burjuvazi için tasarım yapmıştır. Uzman'ın büyük dedesi Osmanlı'da sadrazamlık yapmış olan Ahmet Arifi Paşa⁶ olduğundan, Osmanlı bürokrasi elitine mensup bir aileden gelmekteydi. Ailesinin bu kökleri ise Uzman'a, cumhuriyetin yeni oluşan burjuvazisi ile kolay ilişki kurmasını sağlamıştır. Bu sayede işverenin istek ve ihtiyaçlarını kolayca anlayabilmiş, hatta hayat tarzlarına uygun öneriler geliştirebilmiş olması muhtemeldir. Uzman'ın bu özelliği, konut gibi bir yaşam nerisi sunan projelerde, işverenler tarafından tercih edilmesini sağlamış olabilir.

Uzman'ın konut yapıları sayıca fazla olsa da, aslında işveren çevresi çok geniş değildir. Bazen bir aile için birden fazla konut tasarlamış, bazen de öncesinde konut tasarladığı aileler için daha sonra iş yeri tasarlamıştır. Yeni kurulan devletin sanayisi ve ekonomisi de henüz gelişmekte olduğundan, burjuvazisi için de aynı durum geçerliydi. Bu sebeple cumhuriyet burjuvazisini oluşturan ailelerin çoğu, birbiriyle ilişki içinde olan kkk bir çevreden meydana gelmekteydi. Örneğin Uzman, Sadıkoğlu ailesi için önce Sadıklar Apartmanı (1945-47)'nı, sonra T. Sadıkoğlu Evi (1953)'ni ve daha sonra ise Akif Sadıkoğlu Evi (1974)'ni tasarlamıştır. Emin Necip Uzman'ın konut tasarladığı ailelerden biri de Koç ailesidir. Bu aile için 1966-67 yılları arasında R. Koç Evi ve N. Arsel Evi'ni; 1971 yılında ise Bayan Pisak Evi'ni tasarlamıştır. N. Arsel Evi'nin işvereni, Vehbi Koç'un kızı Semahat Arsel'in eşi Nusret Arsel'dir. Bayan Pisak Evi'nin işvereni Nimet Pisak⁷ ise Nazlı Koç'un kızıdır.

---

⁶ "Vefat: Hatice Ratıbe Uzman", Milliyet, 6 Ocak 1984.

⁷ "Vefat: Nimet Pisak", Milliyet, 28 Temmuz 1987.

Emin Necip Uzman'ın öncesinde konut tasarlayıp daha sonra iş yeri tasarladığı aileler: İpekçi, Eczacıbaşı ve Barlas aileleridir. Uzman, İpekçi ailesi için önce İpekçiler Apartmanı (1940)'nı, daha sonra da M. İpekçi Evi (1943)'ni tasarlamıştır. Bu konut tasarımlarından sonra ise İpekçi ailesine ait olan İpek Film⁸ için, 1953 yılında Yeni Melek Sineması'nı ve 1965 yılında Birleşmiş Mimarlar Ortaklığı ile birlikte Fitaş ve Dünya Sinemaları'nı tasarlamıştır. Barlas ailesi için 1960'lı yıllarda Birleşmiş Mimarlar Ortaklığı ile birlikte Barlas Yalısı'nı tasarlamış ve sonra 1963 yılında Milli Reasürans İşhanı'nı tasarlamıştır. Cemil Sait Barlas, o yıllarda Milli Reasürans T.A.Ş.'nin genel müdürüdür⁹. Eczacıbaşı ailesi için ise 1970 yılında Dr. N. F. Eczacıbaşı Evi'ni tasarlamıştır. 1972 yılında da Aydın Boysan ile birlikte Eczacıbaşı İlaç Fabrikası Ek Büro Binası ve Spor Salonu'nu tasarladığına dair bir bilgi bulunmaktadır (Url-3, 2018). Ancak Eczacıbaşı İlaç Fabrikası Ek Büro Binası ve Spor Salonu'nun proje tasarımına, Emin Necip Uzman'ın da dahil olduğu konusu kesin değildir.

Uzman, birbiriyle ilişki içerisinde olan belirli bir çevre içinde tasarımlarını gerçekleştirmiştir. Ankara'da tasarladığı tek konut yapısı olan C. Vafi Evi (1945)'nin işvereni ise büyükelçilik yapmış olan Cemil Vafi'dir. Mimar, Ankara'da tasarladığı tek konutta da bürokrat bir işveren için tasarım yapmıştır. Bu konut dışında da tüm konutlarını İstanbul'da tasarlayan Uzman, daha çok ticaret ve kültür elitleri için konutlar tasarlamıştır. Bu çevreye mensup aileler sıklıkla dönemin davet ve etkinliklerinde bir arada bulunan, karşılaşan kişilerdi. Emin Necip Uzman'ın da tasarladığı konutlar aracılığıyla tanınıp bu çevrede daha çok tercih edilir olması rastlantı değildir.

Cumhuriyetin yeni burjuvazisi, Osmanlı burjuvazisinden farklı belki de karşıt gibi görünse de aralarında kültür ve bilgi etkileşimi yaşanmış olması mümkündür. Burjuvazinin dönüşüm geçirdiği bu geçiş sürecinde, Uzman gibi eski Osmanlı eliti ile ilişkili kişiler aradaki bu bağlantıyı kolaylaştırmış olabilir. Ayrıca Uzman'ın, işverenin ihtiyaçlarına cevap verebilmesinin yanında, modern bir yaşantı oluşturmaya yardımcı olacak yeni fikirler sunmuş olması da muhtemeldir.

---

⁸ İpek Film ile ilgili bilgiler için *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, cilt 4, s. 184.

⁹ "Vefat: Cemil Sait Barlas", *Milliyet*, 12 Ekim 1964.

3.5 Emin Necip Uzman'ın Konut Tasarımlarının Dönemdeki Yeri

1940 yılından 1986 yılına kadar konut üretiminde bulunmuş olan Emin Necip Uzman, mimarlık pratiğinde konuta odaklandığından, üretimde bulunduğu yıllar içinde değişen tüm konut tiplerinde üretim yapma şansına sahip olmuştur. Hem kent içinde hem de sayfiye bölgelerinde, apartman ve müstakil ev gibi farklı konut tiplerinde üretimde bulunsada, kamu girişiminde projeler üretmemiş ve belirli işverenlerle özel sipariş yoluyla çalışmıştır. Bu da, tasarladığı konutlarda belli bir standardı gözetebilmesini ve mimarlığında tutarlı bir dil oluşturabilmesini sağlamıştır. İhsan Bilgin, Cumhuriyet dönemi konut üretim biçimlerinin mimarın iş alma şekliyle olan ilişkisini şu şekilde açıklar: “Dönemin konut üretimini anlamak için sunum biçimlerine ve aktörlere bakmak gerekir: Konut ya özel bir ihtiyacı giderecek tanımlı bir siparişin ürünü olarak ortaya çıkıyordur ya da belirli bir kesimin ihtiyacını gözetten bir kamu girişimi olarak. Birincisi, daha başından premodern bir ilişki biçimidir. İkincisi ise bir kamu yapısı gibi ortaya çıkar, konut piyasası içinde dolaşıma girmez” (1998, s. 262).

1960 yılında BMO ortaklığında ürettiği Petrol-İş Kooperatifi, 1961 yılındaki Vita Kooperatifi ve 1968 yılındaki İzmit Petrokimya Mensupları Kooperatifi dışındaki tüm konut üretimleri birinci gruba dâhil olan Emin Necip, bu kooperatif projeleri dışındaki tüm konut projelerini, apartman veya müstakil ev şeklinde gerçekleştirmiştir. Konut yapıları içinde müstakil evlere göre daha az sayıda olan apartman yapıları, meslek pratiğinin ilerleyen yıllarında giderek azalmış ve yerini müstakil ev projelerine bırakmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasının sebeplerinden biri de, Emin Necip'in işveren profilinin, yıllar içinde değişen ve apartmandan farklılaşan toplu konut tipine ihtiyaç duymamasıdır.

Emin Necip Uzman, 1940 yılında ilk konut yapısını tasarlamıştır. İstanbul'un önemli ailelerinden olan İpekçi ailesine ait olan bu konut, apartman tipindedir. Aynı yıllarda Seyfi Arkan, Adana için tasarladığı ucuz evler mahallesi projesinde, asgari alanda tüm ihtiyaçlara cevap vermeyi amaçlayan rasyonel planlı konut tipleri tasarlamıştır. Bitişik ikiz evler ve sıra evler şeklinde farklı tiplerdeki bu evler mimarına göre, yeni şehircilik esaslarına uyan ve her ne kadar küçük tipte olsalar da şehrin genel havasına uygun bir inşaat sistemine sahip projelerdir (Arkan, 1939). Emin Necip, Ankara'da ürettiği tek konut projesi dışında ekonomik olma gayesini taşımamış, küçük ölçekli projeler ürettiği için de projelerini kent ölçeğinde ele alma gereği görmemiştir. Onun

ilgilendiği konular; sokak-yapı ilişkisi, mekân kurgusu, doğal ışık kullanımı ve kütleler arasındaki ilişki gibi daha mikro ölçekli ilişkilerdir.

2. Dünya Savaşı sonrası, hali hazırda mevcut olan konut ihtiyacı daha da artmıştır. İhtiyacın sürekli devam etmesi sebebiyle konut konusu, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren önemini korumaktadır. *Arkitekt* dergisi Avrupa ve Amerika'daki modern mimarlığın ülkede tanıtılması dışında, yayımlandığı yıllardaki konut mimarlığının takibini yapmak konusunda da önemli bir kaynaktır. 1952 yılında *Arkitekt* dergisindeki bir yazıya göre, 1951 yılı içinde İstanbul'da resmi ruhsat alınarak 1536 ev, 1694 apartman ve diğer yapılar olmak üzere toplamda 3461 bina inşa edilmiştir. Savaş öncesi yıllar da dâhil olmak üzere, inşaat hacminin bu derece arttığı görülmemiştir. (Anonim, 1952). 2. Dünya Savaşı sonrası artan bu konut üretimi yine de ihtiyacı karşılamaya yetmemektedir. Emin Necip Uzman ise çalıştığı işverenlerden de kaynaklı olarak, artan konut ihtiyacına cevap verme amacı taşımadan konut yapılarında yoğunlaşmıştır.

Meslek pratiğinde konut yapılarına odaklanmış ve bu yapıları da burjuvazi için üretmiş olan Emin Necip, ürettikleriyle ve duruşuyla oldukça istikrarlı bir çizgide ilerlemiştir. İlgilendiği konular çerçevesinde belli bir işveren profilini seçmiş olması olası olduğu gibi, gelen projeler doğrultusunda kariyerinin şekillenmiş olması da olasıdır. Nedeni kesin olmasa da, Emin Necip'in üretim yaptığı yıllar içindeki güncel mimarlık meselelerine dâhil olmadığı açıktır. Konut üretimi alanında faaliyet göstermek üzere kurulan Toplu Konut Holding'i oldukça sert bir biçimde eleştirdiği yazısında, Salih Pekin düşüncesini şöyle açıklar: “Halka açılma rüzgârları yalnızca sanayi sektöründe esmedi. Halkımızın acil ihtiyaçları, işbirlikçi burjuvazinin sömürülerini arttırmaya yarayan alanlar oluyor. Halkın acil taleplerini, kârlarına kâr katmak için kullanma çabaları aynı zamanda halkın bu uğurda mücadelesini köreltmeğe de yarıyor. Bu nedenle, halkımızın, özellikle büyük kentlere göç etmek zorunda kalmış geniş emekçi yığınların gittikçe artan konut talebi, işbirlikçi burjuvazi tarafından yeni bir sömürü alanı olarak seçildi.” (1975, ss. 12-13). Emin Necip Uzman burjuvazi için konut tasarladığından, kâr elde etme amacıyla üretilen konut projeleri ve uygun fiyatlı konut üretimi gibi konularla ilgilenmemiş ve dolayısıyla da süreli yayınlarda sıkça yer alan konut sorunu gibi konular ile mesafesini korumuştur.

Süreli yayınlardaki mimarlık tartışmalarına katılmasa da, Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olduğu yıllardan itibaren *Yedigün* dergisine yazılar yazmıştır. Dergideki konut konusundaki köşede önceleri adı belirtilmeyen bir mimara ait olan projeler, sonraları Emin Necip Uzman'a tasarlattılmıştır. Uzman, 1938 yılından itibaren düzenli aralıklarla bu dergide açıklamaları ile birlikte konut projeleri paylaşmıştır (Şekil 3.39).

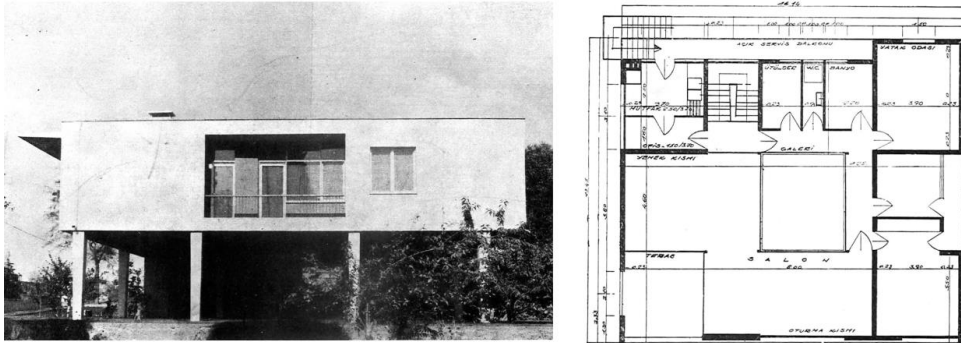

Şekil 3.39: Emin Necip Uzman'ın *Yedigün* dergisi için tasarladığı bir konut projesi ve yazısı (Uzman, 1946).

Bozdoğan'ın da belirttiği üzere, bu tasarımların ilginç yönü, varsayıma dayalı olsa da müşteri profiline özgü ve oldukça detaylı bir ihtiyaç programı tanımlamalarıydı (2015, s. 227). İçinde yaşayacak kişiler, evin konumu ve kullanım amacına göre detaylandırılan bu program ile aslında vurgulanan: "...her modern ailenin ev içi

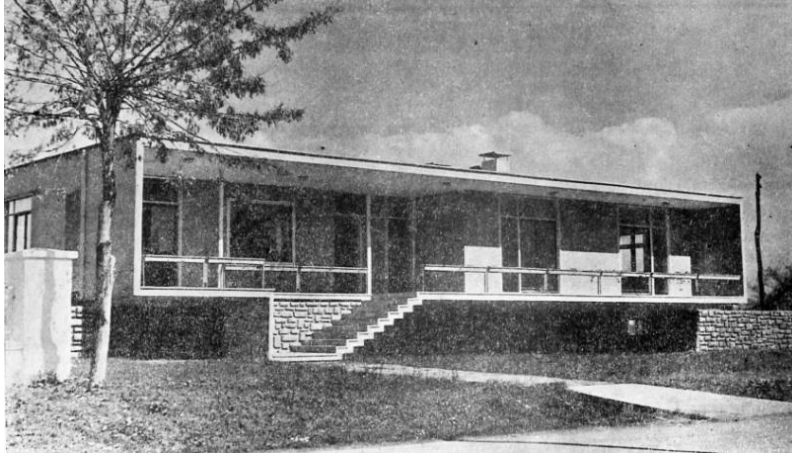
mekân ihtiyaçlarının kendine özgü olduğu ve bu ihtiyaçları da en iyi, bir aile doktoru gibi hizmet verecek profesyonel bir mimarın karşılayabileceği...” idi (Bozdoğan, 2012, s. 229). Uzman’ın kariyerinin ilk yıllarından itibaren işveren ihtiyaçlarına özgü tasarlanmış konut konusuyla ilgilenmesi, sonraki yıllarda uzmanlaşacağı bu alanın habercisi niteliğindedir. *Yedigün* dergisine tasarladığı bu projelerin, sonraki yıllardaki mesleki pratiğinde bir altyapı oluşturmuş olması muhtemeldir.

Emin Necip Uzman’ın üretimde bulunduğu yıllar içinde başka mimarlar da modernist konutlar üretmiştir. Sedat Hakkı Eldem, Seyfi Arkan, Rüknettin Güney, Maruf Önal, Asım Mutlu, Enis Kortan, Utarit İzgi ve Abdurrahman Hancı bu mimarların başlıcalarıdır. Ancak Emin Necip Uzman’ın konut dışı üretimlerinin tüm yapıları içindeki yoğunluğu, diğer mimarlardan farklı olarak oldukça azdır. Üstelik Uzman’ın konut üretimlerinin belirli bir toplumsal sınıf üzerinden ilerlemesi konuyu ilginç kılar. Bu yıllarda diğer mimarlar tarafından tasarlanan konutlardaki kütle-cephe tasarımları ve plan kurguları benzer dilde ve çizgidedir. Utarit İzgi ve Mahmut Bir’in birlikte tasarladığı Caddebostandaki Muammer Arıtan Villası, bu modern konutlardan biridir (Şekil 3.40). Zeminden yükseltilmiş kolonlar üzerindeki bu yapı düz çatısı ile, Emin Necip Uzman’ın 1936 yılında tasarladığı Karşıyaka’da Bir Villa projesini andırmaktadır.

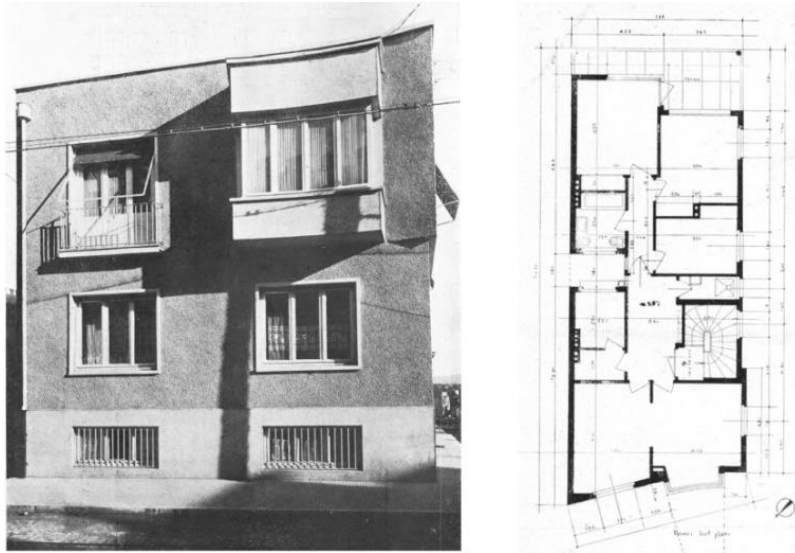
Şekil 3.40: Muammer Arıtan Villası (Anonim,1960).

Yine Utarit İzgi ve Mahmut Bir’in birlikte tasarladığı Çiftehavuzlar’da Bir Villa projesi ise, dönemin modern konutlarına verilebilecek başka bir örnektir (Şekil 3.41). İzgi ve Bir’in tasarladığı bu iki konutta da rasyonel plan kurgusu ve yalın bir mimari dil hakimdir. Ancak konutların ikisinde de geniş servis hacimlerine rastlanmaz. Konutların plan kurgusundaki bu benzerlikler, söz konusu işverenin ihtiyaçları olduğunda ayrıışmaktadır.

Şekil 3.41: Çiftelhavuzlar'da Bir Villa (İzgi ve Bir, 1961).

Konut planlarındaki bu ayrışmalar kadar, paralellikler de mevcuttur. Zeki Sayar'ın Kadıköy'deki İkbâl Kira Evi projesi bu paralelliğe örnek olarak verilebilir (Şekil 3.42). İkbâl Kira Evi'nin plan yapısı, Uzman'ın 1951 yılında tasarladığı İpeker Apartmanı ile benzer niteliktedir. İpeker Apartmanı'nın proje arsası daha farklı olsa da Uzman, yıllar sonra benzer bir plan tasarlamıştır. Ancak plan yapısının benzerliğine rağmen, İkbâl Kira Evi'nde mutfak için ayrı bir servis girişi düşünülmemiştir.

Şekil 3.42: İkbâl Kira Evi (Sayar, 1936).

Emin Necip Uzman'ın üretimde bulunduğu yıllar içinde tasarlanan diğer konutlar, plan kurgusu ve mimari stil yönünden Uzman'ın konutlarıyla benzerlik gösterir. Bu da, dönemin konutlarında ortak olan mimari stilin, salt mimarının tasarım tercihlerinden kaynaklı olmayıp dönemin mimari anlayışı ve işveren beklentilerinden

kaynaklı olabileceğine işaret eder. Uzman'ın konutları ise, mekân alanlarının büyüklüğü ve işverenin yaşam tarzından kaynaklanan program farklılıkları ile diğerlerinden ayrışır. Kısaca Emin Necip Uzman, salt modern konutlar tasarlayan bir mimar olarak değil; burjuvazi için modern konutlar tasarlayan bir mimar olarak ele alınmalıdır.

4. MODERN KONUT VE BURJUVAZİ

4.1 19. yüzyıldan Cumhuriyet Dönemine Konutun Değişimi

Yıllar içinde değişen kullanım biçimleri ve ihtiyaçlar doğrultusunda, konut kavramı biçimsel olarak da işlevsel olarak da değişime uğramıştır. Batı etkisi ile birlikte Osmanlı konutundaki özelleşmemiş mekânlar, kendine özgü işlevler kazanmış ve bir bakıma mekân kullanımındaki esneklik ortadan kalkmıştır. Odaların tek bir işlev için kullanılmaya başlanması, mekânlardaki esnek kullanım halini değiştirse de mahremiyet algısı konutta hala önemlidir. Sonraki yıllarda konutta görülen modernizm etkisinde bile, mekânlar arası geçirgenliğe izin veren plan kurguları kolaylıkla uygulanmamıştır. Bunun yerine özelleşmiş mekânlar koridorlar yardımıyla birbirinden ayrılarak mahremiyet sağlanmıştır.

Batılı mobilyaların kullanımının yaygınlaşmasının mekân örgütlenmesinde yarattığı güçlü değişim, evin bölümlenmesini ve ev içi yaşayışı etkilediği kadar konut biçimlerini de etkilemiştir. Atilla Yücel'e göre, İstanbul'daki 19. yüzyıl konut biçimleri; mahallelerdeki geleneksel ahşap konutlar, sıra evler, apartmanlar ve sayfiye konutları, köşkler gibi dört ayrı kategoride sınıflandırılabilir. Bu biçimlerin oluşumunu etkileyen faktörler ise şu şekilde sıralanabilir: göç sonucu kentin kalabalıklaşması, Batılılaşmanın toplumsal yaşam, tüketim ve kurumsal yapıda oluşturduğu değişimler, dışa açılan ekonominin yapı malzemeleri ve ev teknolojisine etkileri, ulaşım sistemi ve olanaklarındaki değişimler, yangınlar ve yangın sonrası imar hareketleri (1996, ss. 298-301). Toplumsal yaşamdaki değişimin etkileri kadar, göç konusu da konut biçimleri etkileyen önemli bir etmendir. Rumeli bölgesinde oluşan güvenliksiz ortam ve İstanbul'un ticari olarak gayrimüslimler için avantajlı durumda olması, kentin kalabalıklaşmasına neden olmuş ve bu sebeple konut ihtiyacı artmıştır. Yücel'e göre, 19. yüzyılda İstanbul'un artan nüfusu, Galata-Taksim-Şişli ve Tatavla eksenini boyunca, ayrıca Fındıklı'dan itibaren Beşiktaş ve oradan da Maçka-Teşvikiye-Nişantaşı eksenini kentleştirmiştir. Asya'da ise Moda-Kadıköy-Üsküdar ve oradan da Kuzguncuk boyunca yerleşimler yoğunlaşmıştır (1996, s. 301).

Sonraki yıllarda da bu bölgeler, konut konusunda kullanımın yoğunlaştığı semtler olarak var olmayı sürdürmüştür.

Konut yoğunluğunun kentleşme yönünü belirlemesine ek olarak, bu dönem konutlarda zemin katlar kullanılmaya başlanmış, bunlar üst katlarla aynı plan şemasına göre düzenlenmiş ve bazı konut girişleri doğrudan sokağa açılmıştır. Konut biçimlerindeki bu değişimler, plan kurgularını büyük ölçüde koruyan konak tipindeki büyük konutlardan daha fazla, orta ve küçük ölçekteki konutlarda gözlenmektedir. İlk olarak bu dönemde görülen sıra ev tipi konutlar, bu değişimin en iyi örnekleridir. Yücel'in belirttiği gibi, yine 19. yüzyılda, Galata-Pera ve Nişantaşı-Teşvikiye-Şişli semtlerinde, birden çok ailenin aynı merdiveni ve ayrı daireleri paylaştığı “apartmanlar” da inşa edilmeye başlanmıştır (1996, ss. 308-309). Apartman tipi konutlar, yüzyıl sonuna doğru sıra evlerin yanında yer almaya başlamış ve özellikle Galata-Pera ve Taksim-Teşvikiye çevresinde çok sayıda uygulanmıştır. Bazı örneklerinde alt katları dükkân veya ticarethane olarak kullanılan avlulu büyük apartmanlar, sonraki dönemlerin konut tipini de etkilemiş, ancak sıra ev tipi konut 19. yüzyıla özgü bir biçim olarak kalmıştır.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte inşa çalışmalarına başlayan devlet, savaştan yeni çıkmış ve ekonomik olarak yetersiz olması sebebiyle de konut faaliyetlerine öncelik verememiştir. Yıldız Sey'in belirttiği üzere: “Cumhuriyetin ilk 10 yılı içinde, konut yapımı konusunda Ankara dışında da durum çok farklı değildi. Mübadele ile Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gelen göçmenlerin sayısı 1923-29 arasında 500 binden fazlaydı. Bu göçmenler çeşitli illere dağıtılmışlar ve konut yapımı için çeşitli yardımlarla desteklenmişlerdi. Mevcut konut stoğu eski ve bakımsız olmasına karşın ekonomik nedenlerle yenilenememiş ve artan nüfus ihtiyacı ile birleşerek konut açığının giderek büyümesiyle sonuçlanmıştı.” (1998, s. 276). İlerleyen yıllarla birlikte, gelişen sanayi ve ekonomi ile birlikte konut yapıları da üretimde yer almıştır.

Modernleşmenin etkileri, kamu yapılarında olduğu kadar konutta da görülmektedir. Konut tipleri, küçük ölçekli apartmanlar ile birlikte, ilerleyen yıllarda lojman ve toplu konut modeli üretimlerle çeşitlenmiştir (Şekil 4.1). Bilgin'e göre, yeni devletin önderliğinde yürütülen modernleşme programının konut yerleşmelerindeki karşılığı toplu konutlar olmuştur. Cumhuriyet'le birlikte bir yandan önceki dönemde ortaya çıkmış olan apartman tipi konut Orta Anadolu'nun modernleşmeyi temsil eden

bölgelerinde yaygınlaşırken, diğer yandan yeni sunum biçimleri gündeme geliyordu. Ürünü Batılı anlamda toplu konut olan birinci sunum biçimi, İngiltere’de ve Kıta Avrupa’sında da toplu konutun kökeni olarak kabul edilen lojman-konut olmuştur... Bu dönemde Batı’dan devralınan ikinci toplu konut üretim modeli ise kooperatiftir. Batı’da konut sorununu doğrudan yaşayan kesimlerce bir sosyal dayanışma aracı olarak üretilen bu kurum, yeni devletin modernleşme pratiğinin parçası olarak gündeme gelmiş ve yine Batı’dan farklı olarak üyeleri için mülk konut üretmiştir. Mülk konut üretmeye yönelik bu kooperatif modeli, kooperatifleşmenin yaygınlaşacağı 1960 sonrası dönemde de sürdürülmüştür.” (1996, ss. 479-480).

Şekil 4.1: Sümerbank'ın Hereke Lojmanları (Bilgin, 1996).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, lojman tipi konut ve kooperatifler az katlı ve düşük yoğunluktaki yerleşim biçimleridir ve bahçe-şehir modeline dâhil olan bu konut üretimleri, daha çok Ankara’da uygulanmıştır. Yeni başkentin Ankara olmasıyla, devletin modern kimliğini yansıtan konut açığı oluşmuş ve bölgede konumlanan yeni sanayiyle birlikte, bu kuruluşlarda çalışanlara yönelik konut ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Tapan’ın da belirttiği üzere, kooperatif tipi konut özellikle Ankara’da yoğunlaşan ve memur kesimin mülk konut edinebilmesi amaçlı uygulanan bir üretim modelidir. Aynı yıllarda, sanayi tesisiyle birlikte fabrikalarda çalışan nitelikli personel için tasarlanan lojman tipi konutlar da bir başka konut üretim modelini oluşturur. Ereğli, Karabük, Hereke ve İzmit fabrikaları için devlet eliyle üretilen konutlar, bu tipin başlıca örnekleridir (1996, ss. 372-373). Batı’daki örneklerinin aksine çoğunlukla devlet eliyle gerçekleştirilen bu projelerdeki asıl amaç, çalışanlara mülk konut edindirmek ve bunu yaparken de yeni devletin modern kimliğini yansıtan konutlar üretmektir.

Cumhuriyet dönemindeki konut kavramı, mimarlık yoluyla yeni bir kimlik oluşturma konusunda olduğu kadar, devletin toplumsal ve ekonomik politikalarını anlamamız açısından da önemlidir. Mete Tapan’a göre, “toplu konut” ile ilgili en çok ele alınan bir konu da konutun mülkiyetle olan ilişkisidir. Üretilen konutların bir kısmı çalıştıkları süre boyunca işçilere kiralanmakta ya da işçiler uzun yıllar süren borçlanmalar karşılığında içinde oturdukları evin sahibi olmaktadır. Böylece işini ve evini aynı anda kaybetmekten korkan işçi, sosyal barışı bozmamaya daha yatkın bir hale gelmektedir. Türkiye’deki konut politikalarında da temel amaç “mülk konut” edindirme üzerine kurgulandığından, toplu konut olgusunun toplumsal barışı sağlamak amaçlı kullanıldığı söylenebilir (1996, s. 367). Burada bahsedilen toplumsal barışı sağlamak, toplumun değişimleri sorgulamaması ve karşı çıkmaktan kaçınması anlamına da gelmektedir. Bu sebeple, bireylerin birincil ihtiyaçlarından olan barınma konusundaki devlet politikaları ve bunların toplumsal yaşama etkileri, konut kavramının sadece mimarlık disiplini içerisinde incelenemeyeceğine de işaret eder.

Ankara’daki konut üretimi orta gelir seviyesindekilere mülk konut edindirme ekseninde yoğunlaşmışken, aynı dönemde İstanbul’daki konut üretimleri, daha çok yüksek gelir grubuna dâhil olan özel işverenlerin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Üretim amaçlarındaki bu farklılaşma, iki ayrı şehirdeki konut yapılarının biçimlerine de yansımıştır. Ankara’daki konutlar, modern mimarinin etkisinde olsa da daha sade cephe ve kütlelere ve görece daha az alanda çözümlenmiş plan kurgularına sahiptir. İstanbul’daki örnekler ise özellikle müstakil evlerde, işverenlerin de istekleri ve imkânları doğrultusunda değişiklik göstermektedir. İki şehir arasındaki bu farklılıkların, erken cumhuriyet dönemine özgü tercihlerden kaynaklanması da muhtemeldir. Ankara’daki büyük kamu yapılarına ait projeler yabancı mimarlara verildiğinden, yeni mezun genç mimarlar modern mimarinin tüm öğelerini konut üretimlerine yansıtmıştır. Bu modern konut yapıları da, görece daha özgür bir üretim ortamına sahip olan İstanbul’da daha çok görülmektedir.

4.2 Modern Konut Kavramı

Modern mimarlık, işçiler için hijyenik ve işlevsel konutlar üretmek amacıyla sanayi devrimiyle birlikte Avrupa’da ortaya çıkmış, daha sonra diğer ülkelerde de uygulanmış ve uluslararası bir üslup olarak benimsenmiştir. Endüstrileşme ile

birlikte gelen seri üretim mantığı konutta da etkisini göstermiş; hazır dolaplar, tek parça ve kolay temizlenebilen banyo ve mutfak donatıları, elektrikli araç ve gereçler ile birlikte ev içi yaşamı ve konut tasarımları rasyonelleşmiştir (Şekil 4.2). Le Corbusier de; sıcak-soğuk su kullanımı, gıdanın muhafaza ediliş şekli ve oranlarıyla rasyonelleşen evi, içinde yaşanan bir makine olarak niteler (1986, s. 95). Neredeyse tüm iç mekân elemanları seri olarak üretilip yerinde monte edilebilir hale gelen konut, bir ürün haline gelmiştir. Bu aynılık ve hızlı üretilebilir olma hali, bireyi yere aidiyet hissinden koparmış ve yabancılaşmayı da beraberinde getirmiştir.

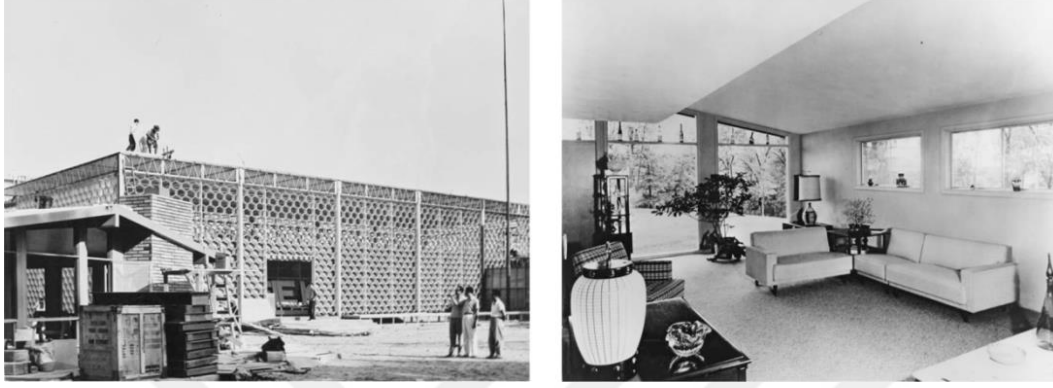

Şekil 4.2: Modern hazır mutfak örneği olarak Frankfurt mutfağı, Margarete Schütte-Lihotzky (Url-4, 2018).

Yaşadığı ev ile olan organik bağınyı yitirmeye başlayan birey, çeşitli iletişim araçlarıyla kendisine dayatılan bu modern ev idealine sahip olmak ister. Talu'ya göre: “Modernleşmenin ev ve konut tasarımı üzerine olan tüm etkinlikleri, hiç hesapta olmayan bir psikolojik durumla sonuçlanır: umutsuzca arzulanan bir ‘ev ideali’ doğurur. Ev modernize edildikçe (nesnelleştikçe), idealize edildikçe, teşhir edildikçe (dergilere konu, sinema filmlerine sahne oldukça), tam tersine bir o kadar ulaşamaz, inşa edilemez ve arzulanır olur.” (2012, s. 109). Başlangıçta sosyalist ideallerle ortaya çıkan modern konut kavramı, değişen politik atmosfer ve gittikçe güçlenen kapitalizmin etkisiyle giderek ilk ortaya çıkış fikrinden uzaklaşır.

Modern konutun Türkiye’deki durumu Avrupa’dakinden oldukça farklıdır. Türkiye’deki modern konut ihtiyacı, Avrupa’daki gibi gelişen sanayi ile birlikte ortaya çıkmamış, modern mimarlığın yalnızca biçimsel referansları uygulamaya alınmıştır. Dolayısıyla, Türkiye’de politik arka planı olmayan modern konut fikri daha çok yeni kurulan devletin çağdaşlaşma programı içinde değerlendirilebilir. Gönlügür’e göre, 1957-58 yılları, iki yaz boyunca İzmir Fuarı’nda sergilenen Amerikan evi modeli; mimarların, bürokratların, politikacıların ve halkın ilgisini

oldukça çeker (Şekil 4.3). Bu model ev, refah bir geleceğe dair ekonomik imkânların ve serbest piyasa kapitalizmine bağlılığın uzun vadedeki getirilerinin temsili olarak görülmüştür. O tarihten itibaren İzmir Fuarı, en yeni konut yapı teknolojilerinin gösterildiği bir platform haline gelir (2016, s. 105). Böylece fuarlar ve süreli yayınların etkisiyle modern konut, Türkiye’de de aranan bir olgu haline gelir.

Şekil 4.3: İzmir Fuarı’nda 1957-1958 yıllarında sergilenen Amerikan evi (Gönlügür, 2016).

Modern konutun teşhir halinin getirdiği sonuçları, Nilüfer Talu şu şekilde açıklar: “Evin dergi, sinema, sergi ve fuarlarla kitlelere teşhiri, onu sadece arzulan bir nesneye dönüştürmez, aynı zamanda parayla satın alınacak bir meta olarak gösterir. Ev artık popüler medyanın reklamlar aracılığıyla –arzulanmak üzere– pazarladığı bir maldır.” (2012, s. 94). Arzulan bir meta haline gelen konut, her kesimin alım gücüyle bağlantılı olarak elde edebileceği bir nesne olacak ve özellikle burjuva için bir kimlik göstergesi haline gelecektir. Konutun değişen ve çeşitlenen anlamları, dönemin romanlarında da kendini gösterir. Oğuz Atay *Tutunamayanlar* romanında, ev ve içindekilere sahip olma isteğini ve yine de karşılığında gelen tatminsizlik duygusunu romanın karakteri üzerinden şu şekilde anlatır: “Çevresindeki eşyaya duyduğu öfkenin ifade edilemeyen sıkıntısıyla bunalıyordu. Selim, belki bu yaşantıyı, önde bir salon-salamanje, arkada iki yatak odası, koridorun sağında mutfak-sandık odası-banyo, içerde uyuyan karısı ve çocukları, parasıyla orantılı olarak yararlandığı küçük burjuva nimetleri onu, nefes alamaz bir duruma getirmişti diye tanımlayabilirdi. Turgut, anlamsız bakışlarla süzüyordu çevresini henüz. Duvarlar, resim yaptığı dönemden kalma ‘eserler’le doluydu.” (1984, s. 26). Modern bir konuta sahip olmak, beraberinde getirdiği yere ait olamama ve yabancılaşma etkisine rağmen bilhassa toplumun üst sınıfları için önemini korumayı sürdürür.

Tanınan bir mimarın tasarladığı ve modern mobilyalarla döşenmiş bir eve sahip olmak, cumhuriyet döneminde bir statü simgesi haline gelmiştir. Bozdoğan, bir mimarın tasarladığı ve iyi inşa edilmiş modern bir eve sahip olmanın itibar ve gurur kaynağı olduğunu, bazı evlerin hala asıl sahiplerinin adları ile anılmasıyla açıklar (2010, s. 409). Kendine ait bir apartmana veya villaya sahip olmak belli bir ekonomik gelir düzeyini gerektirdiğinden, bir mimar tarafından tasarlanmış modern bir konuta sahip olan kişiler bir bakıma sınıfını belirtmiş olur. *Arkitekt* dergisinde yer alan ve bir soyadı ile adlandırılmış konut projelerinin sayısı ve nitelikleri bile, cumhuriyet dönemindeki modern konut olgusunun bu sınıf için önemini vurgular niteliktedir.

Kısacası, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte hızlanan Anadolu'daki modernleşme süreci, modernleşmenin öncül göstergelerinden biri olarak görülen mimarlık alanında ve özellikle konutta kendisini göstermiştir. Şavk'ın belirttiği şekilde: "Türkiye'de modern mimarının gelişiminin arka planı, Avrupa kökenli uluslararası üslubun hem cumhuriyetçi reformcular hem de mimarlar tarafından, modern alışkanlıklar ve yaşam tarzını vatandaşlara telkin etmek amacıyla kullanıldığını göstermiştir. Ancak, Türkiye'de inşa edildiği şekliyle modern ev, belirli değerlerin birbiriyle çatıştığı muğlak bir alan olarak kendini gösterdi. Avrupa'da ortaya çıkış nedenlerine tezat bir şekilde, uluslararası üslubun demokratik değerleri görmezden gelindi ve bürokratik elitler için kübik villaların inşasında uygulanan biçimsel özelliklerine indirgendi. Almanya gibi birçok Avrupa ülkesinde işçi sınıfına yönelik modern toplu konut programlarının aksine, Türkiye'de modern ev ayrıcalıklı bir elit azınlığa hitap etti. Benzer şekilde, elektrik ve gaz sistemleri gibi modern evlerin vazgeçilmez teknolojik olanaklarına erişim, bir sınıf ayrıcalığı konusu haline geldi." (2014, ss. 227-228). Türkiye'de modern konut, çoğunlukla elit bir azınlık için uygulanmış gibi görünse de istisnai durumlar vardır. 1940'lardan itibaren memur ve işçiler için yapılan kooperatif ve toplu konutlar bu istisnalara örnek olarak verilebilir.

4.3 Türkiye'de Burjuvazinin Oluşumu ve Modernleşme

Uzun yıllar süren savaşlar sonucunda güç kaybeden Osmanlı İmparatorluğu parçalanıp yerini yeni kurulan ulus devlete bıraktı. Ancak, modernleşme Cumhuriyetin ilanı ile başlayan bir süreç değildi. Tanzimat ile birlikte modern bir devlet yapısı oluşturma yolunda adımlar atılmaya başlanmıştı. Aynı şekilde yeni

devlet ile belirginleşen burjuva sınıfının kökenlerini de Osmanlı'da aramak gerekmektedir. Keyder, bu durumu şu şekilde açıklar: “Osmanlı İmparatorluğu, kapitalizmle bütünleşme süreci içinde geriledi ve çeşitli milliyetçi ayrılık hareketlerinin başarıya ulaşması sonucu parçalandı. Kapitalizmle bütünleşme, geleneksel bürokrasiye rakip bir burjuva sınıfını ortaya çıkardı. İmparatorluk parçalanırken yeni bir ulus devleti kurup bu devleti modernleştirmeye koyulan burjuvazi değil, bürokrasiydi.” (2017, s. 9).

Cumhuriyet burjuvazisinin bir bölümü eski Osmanlı aydınları ve bürokratlarıyla bağlantılı olup bir diğer bölümü de Anadolu'ya geri dönen ve ticaretle uğraşmaya başlayan kişilerden oluşmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında sanayi yeni tesis edilmeye başlandığından bu ticaret sınıfı belirgin olmasa da, ileriki yıllarda güçlenmiştir. Keyder'in belirttiğine göre: “1950'lerde yaşanan hareketlilik girişimciler için de tamamen yeni bir boyut taşıyordu. Bugünkü Türkiye'nin en nüfuzlu sanayicilerinin çoğunun iş hayatına atıldıkları ya da asıl birikimlerini sağladıkları dönem 1950'lerdir. Önde gelen sanayi kuruluşları içinde pek azının tarihi 1950 öncesi döneme uzanır. Yerli sanayi burjuvazisinin gerçek gelişmesine imkân veren 1950'lerin olanaklarıydı.” (2017, ss. 171-172).

Bununla birlikte, modernleşmenin sadece belli bir toplumsal gruba mal edilmesi kısıtlı bir bakış açısı getirir. Kaynar'a göre, modernleşmenin bürokraside başlayıp bürokrasidekiler eliyle yürütüldüğüne dair görüş, değişim söz konusu olduğunda sivil toplumu görmezden gelir. Değişimin öznesi olarak yalnızca “tepe”dekileri ve onların gerçekleştirdiklerini modernleşme süreci içinde değerlendirir. Oysa toplumda, değişimi dayatan bir erk öznesi olmaksızın da değişen koşullara paralel olarak insanlar değişebilirler (2012, ss. 32-33).

Değişen koşullar ve toplumsal yapı sonucunda, yeni kurulan devlette bir burjuva sınıfı oluşmaya başlamıştır. Bu sınıf, Avrupa'daki karşılığına tezat olarak konumunu elde etmek için mücadele etmemiş ve savaş sonrası ülkeyi terk etmek zorunda kalan gayrimüslim burjuvaziden boşalan konumlara yerleşmiştir:

Burjuvazi, iktisadi konumunu askeri bir zafer sonrasında edinmiş, güdümlü bir kapitalizmin şartları altında olgunlaşmıştı. Pre-kapitalist güçlerle siyasi mücadeleye girmek zorunda olmaksızın, sınıf olma statüsüne ancak devlet vesayeti altında erişmişti. Feodal bir toprak sahibi sınıfla çatışmasına gerek olmaması ve gayrimüslim burjuvaziden hazır devraldığı konumlara yerleşmesi cumhuriyet burjuvazisinin işini son derece kolaylaştırmıştı. Burjuvazi hantal bir bürokratik geleneğe karşı mücadele etme ihtiyacını ancak, İkinci Dünya

Savaşı'ndan sonra hissetti; fakat bu mücadele, siyasi demokrasiden çok pazar özgürlüklerini elde etme amacını taşıyordu (Keyder, 2017, s. 242).

Burjuvazinin konumunu elde etmek için bir mücadele vermek zorunda kalmayışının, bürokrasiye karşı gelme dürtüsünü de törpülemiş olması muhtemeldir. Keyder, savaştan sonra sayıca azalan ticaret sınıfını ve bunun sonuçlarını şöyle açıklar: “Başka bir ifadeyle, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Türkiye'nin bugünkü sınırları içinde yaşayan her beş kişiden biri gayrimüslimdi; savaştan sonra ise bu oran kırkta bire düştü. Bu dramatik değişme, savaş yılları içinde Türkiye'nin ticaret sınıfının çok büyük bir bölümünü kaybetmiş olduğu ve cumhuriyet kurulduğunda bürokrasinin karşısında hiçbir rakip bulunmadığına işaret eder. Burjuvaziden arta kalan kesim, bürokrasiye karşı özerk bir tavır alabilecek bir sınıf oluşturamayacak kadar zayıftı.” (2017, s. 103). Konumunu kolayca elde eden ve bürokrasi ile çatışmasını da olabildiğince erteleyen burjuvazi, bürokrasi ile çatıştığında da siyasal ve politik sebeplerden ziyade ekonomik özgürlükler için talepte bulunmuştur.

Burjuvazinin bürokrasiye uzunca bir dönem karşı gelmemesi, geldiğindeyse ekonomik taleplerine odaklanması, bu sınıfın toplumsal bir dönüşüme öncülük etmesini olanaksız kılmıştır. Burjuvazinin yapısından ve kendisine bir kimlik edinemeyişinden Keyder şu şekilde bahseder: “Burjuvazinin tarihi boyunca mücadele alanına hiç çıkmamış olması Türkiye'nin ideolojik evrenini tanımlayan başlıca faktördü... Çok milletli imparatorluğun çökmesinden ve doğmakta olan burjuva toplumunun savaş sırasında uğradığı yıkımdan sonra, Ankara hükümeti iktisadi ödüllerin dağıtımını sıkı sıkıya belirlemiş ve beraberinde burjuva bir dönüşüm getirmeyen kapitalist bir gelişmeyi yönlendirmişti. Bu nedenle burjuvazi uzunca bir süre bağlarını koparıp kendisine ayrı bir kimlik edinme fırsatını bulamamıştı.” (2017, s. 239). Bu fırsatı bulduğundaysa, ekonomik ayrıcalıklarının bir yansıması olarak sosyal ve kültürel bir arka plan oluşturmak için harekete geçti. Bu arka planı oluşturmak için ise modernleşmenin en belirgin bir şekilde kendini gösterdiği mimarlık ve sanat alanlarından yararlandı. İçi sanat eserleriyle dolu ve bir mimarın tasarladığı modern bir evde oturmak, yüksek burjuvaziye mensup kişiler için bir ayrıcalık haline geldi.

4.3.1 Burjuvazi kavramı

Burjuvaziye ait olma durumu, sanayi ve ekonomik kaynaklı olabileceği gibi, kültür, eğitim ve aile kökeni gibi çeşitli sebeplerden de kaynaklanabilir. Burjuvazi kavramı, toplumun belli sınıflarını nitelemek için yetersiz kalabilir. Elit kavramı, burjuvazinin toplumsal karar verme mekanizmasında etkisi yüksek olan bölümünü tanımlamak için kullanılan daha özelleşmiş bir kullanımdır. Arslan’a göre: “...elit, kurumsal iktidara sahip, sosyal kaynakları kontrol eden / edebilecek konumda bulunan, toplumsal karar verme sürecini doğrudan ya da dolaylı olarak ciddi bir şekilde etkileme (aktif ya da potansiyel olarak) yetisine sahip, karşıtlarına rağmen istek ve amaçlarını gerçekleştirebilen bireylerdir.” (2007, s. 4).

Arslan, Türkiye’deki çağdaş iktidar seçkinlerinin dört elit grubundan oluştuğunu söyler: ekonomi elitleri, siyasi elitler, askeri elitler ve medya elitleri (2007, s. 88). Bu elit gruplarından daha farklı gruplar olsa da – bilim, akademi, yargı, kültürel vb. – toplumsal mekanizmalar üzerindeki etkisi diğerleri kadar güçlü değildir. Giddens’e göre de, ekonomi eliti veya ekonomi elitinin bazı kesimleri, politik konumları etkileme ya da doğrudan kullanım yoluyla, politik kararlar üzerinde hissedilir derecede etkili olabilmektedirler (1999, ss.156-157). Elit, üst sınıfa mensup olabileceği gibi alt toplumsal sınıftan olup da sonradan mevcut konumunu edinmiş olabilir. Nitekim erken cumhuriyet dönemi ekonomik elitlerinin büyük çoğunluğu, alt ya da orta sınıf ailelerden gelmektedir. Koç, Sabancı ve Eczacıbaşı gibi Türkiye’nin en güçlü şirketlerinin sahibi konumundaki bu aileler de benzer arka plana sahiptirler.

Arslan’a göre elit gruplar, “...benzer toplumsal kökenlere, benzer eğitim durumlarına ve benzer mesleki kariyerlere sahiptirler. Aralarında uyum ve koordinasyon içinde olmaları onların güçlerine güç katar. Benzer hayat anlayışlarına, benzer yaşam koşullarına ve yaşam tarzlarına sahiptirler.” (2007, s.90). Dolayısıyla, beğenileri ve tercihleri de birbirine benzer niteliktedir. Tercih ettikleri spor aktiviteleri ve boş zaman etkinlikleri, kişinin zevkini ve kültürel altyapısını tanımlayan kıyafetler, kitaplar, sanat eserleri, mobilya ve konut seçimi ile ait oldukları sosyal konumları vurgularlar. Kısacası, zevk ve beğenileri benzer olsa da seçtiklerinin niteliği ile kendilerini tanımlamayı tercih ederler. Bu çalışmada amaçlanan, keskin bir sınıfsal ayrım yapmaktan ziyade, benzer sosyal ve kültürel eylemlerin bir araya getirdiği

insan grubun incelemesidir. Çünkü sınıf tanımı ve sınıfı oluşturan ögeler oldukça karmaşık ve değişkendir.

Bunlara ek olarak, Türkiye’de Avrupa’daki kadar net bir sınıf ayrımı da görülmez. Var olan sınıfsal yapılar da politik atmosferi değişken ve sanayisi gelişmekte olan bir ülke için oldukça akışkandır. Benzer toplumsal yapıları nitelemek için sosyoloji disiplini içinde farklı kavramlar kullanılsa da bu çalışmada, mevcut müşteri profilini nitelemek için *burjuvazi* kavramı seçilmiştir. Çalışmada kullanılan *burjuvazi* kavramı ile nitelenen, sınıf tanımından ziyade benzer kültürel eylemlerde bulunan toplumsal bir gruptur.

4.3.2 Cumhuriyet’in yeni burjuvazisi ve İstanbul

19.yüzyılda değişen ticaret biçimleri ve kullanılmaya başlanan yeni ulaşım araçları ile birlikte, İstanbul’un geleneksel kent merkezi dışında yeni kullanım alanları ortaya çıkmıştır. Tekeli’ye göre: “Kent içi ilişkilerin yaya olarak kurulması terk ediliyor, ilişkileri artık araba ve tramvay gibi toplu ulaşım araçları sağlıyordu. Kent nüfuslarında çok yüksek olmasa da ortaya çıkan önemli artışlar kentlerde yeni alanların iskâna açılmasını gerektiriyordu. Toplumsal yapıdaki yeni katmanlaşma konut alanlarının prestij sıralamasını ve sadece “millet” esaslı farklılaşmasını değiştiriyordu. Bu değişmelere paralel olarak da kent toprağı spekülâtif faaliyetlere konu oluyordu.” (2017, s. 162). İskâna açılan bu yeni alanların içinde, Şişli-Nişantaşı-Maçka hattı özellikler burjuvazinin konumlandığı yerlerin başındaydı. Cumhuriyet’in ilanından sonra başkent olarak, görece kentleşmiş ve modern olan İstanbul yerine Ankara’nın seçilmesi dikkate değerdir. Osmanlıya ait olarak görülen İstanbul bırakılarak, geçmişin etkilerinden uzak ve yeni ulus devlet ile özdeşleşecek bir başkent yaratılmak istenmiştir. Yönetici sınıfın Ankara’da ikamet etmesi nedeniyle de, Ankara bürokrat elitlerin yoğunlaştığı bir şehirken, İstanbul ise ekonomi elitleri ve burjuvazinin konumlandığı bir kent haline gelmiştir. Ankara ve İstanbul arasındaki fark konusunda Kaynar’ın fikri şöyledir: “İstanbul sefahatin, Ankara fedakârlığın sembolüydü. Ankara’nın İstanbul’a duyduğu mesafenin bir benzerini de İstanbul Ankara’ya duyuyordu ve bu mesafe en çok İstanbul basınında hissediliyordu.” (2012, s. 38). Belki de başkent olma statüsünü kaybeden İstanbul, her türlü önceliğin Ankara’ya tanınmasından hoşnutsuzluğunu bu şekilde yansıtıyordu.

Başkent unvanını Ankara'ya devreden İstanbul, burjuvaziye ev sahipliği yapmayı sürdürür. Nişantaşı-Şişli bölgesi burjuvazinin yoğunlukta yaşadığı yerler olup konut bölgesi olma geçmişi Osmanlı dönemine uzanır. Topuz'a göre, 1870'lerde imara açılan Nişantaşı'nda dönemin tüm varlıklı insanları; sadrazamlar, seraskerler, kaptan-ı deryalar, vezirler konaklar yaptırmıştır. Nişantaşı ve Teşvikiye bir seçkinler mahallesi haline gelmiştir (2017, s. 51). Yalnız, Osmanlı döneminde yönetici sınıftan oluşan seçkinler Cumhuriyet ile birlikte değişim göstermiş, kültürel ve ekonomik sermaye sahipleri bu bölgede konaklamayı tercih etmiştir. Topuz, Nişantaşı'ndaki varlıklı ailelerin yazları; Büyükkada, Heybeli, Göztepe, İçerenköy, Suadiye, Beykoz, Yakacık, Sarıyer, Yeniköy, Rumelihisarı ve Ayastefanos (Yeşilköy) semtlerindeki sayfiye evlerine taşındıklarını belirtir (2017, s. 47). Yapılan yeni yollar ve araba kullanımının artmasıyla birlikte, sayfiye semtlerinin de popülerliği artmış ve bu semtlere daha fazla konut yapılmaya başlanmıştır.

Özellikle yaz aylarında burjuvazinin bir araya gelme noktaları haline gelen sayfiye semtleri ve Adalar, bu topluluğun yaşam tarzını ve eğlence anlayışını anlamak için önemli yerlerdir. Öztan ve Korucu, cumhuriyet burjuvazisinin yaşayışı ile ilgili detayları şu şekilde açıklar:

Kulüplerin yaza veda akşamları da magazin haberlerine damgasını vurur. Yazın eğlenilen, hoşça vakit geçirilen mekânlara genellikle ekim başında verilen özel bir davet sonrasında baharda buluşmak kaydıyla veda edilir. Cemiyet hayatının meşhur isimleri bu özel gecelerde bir araya gelir. Adalar'da ve diğer sayfiye yerlerinde kulüpler peşi sıra sözünü ettiğimiz etkinlikleri organize der. Uzun süre Büyükkada'daki Splendid Otel'in işletmeciliğini yapan Hamamcıoğlu ailesinin adada düzenlediği yaza veda geceleri en çok konuşulanlar arasındadır. Örneğin, aynı gecede Yakup Kadri, eski diplomat Ruşen Eşref, bir dönem Galatasaray Spor Kulübü başkanlığı da yapmış olan Tefik Ali Çınar, merhum tıp profesörü İbrahim Ethem Ulagay'ın kızı Nezihe Ulagay'a eşleriyle rastlamak olasıdır. Misafirler leziz yemeklerden tadıp sohbet ederler. O dönem böylesine organizasyonlarda briç ve bezik oynamak adettendir. Hamamcıoğlu'nun misafirleri de geç saatlere kadar kâğıt oynar ve sonrasında evlerine doğru yola çıkarlar. Büyük Kulüp'ün yine ekim başında yaptığı yaza veda gecesi de en az adadaki kadar şaşıaalıdır. Geceye davetli olanlar arasında Birtek ailesi de vardır, Sadıkoğlu ailesi de. Böylesine gecelerde kimin ne giydiği cemiyet hayatının günlerce konuştuğu meselelerin başında geldiğinden partiler için genellikle özel kıyafetler diktirilir (Öztan ve Korucu, 2017, s. 100).

Dernek, vakıf gibi kurumların etkinlikleri cumhuriyet burjuvazisi için sosyalleşme alanlarıdır. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile birlikte, cumhuriyetin ilk yıllarında geri plana atılmış olan İstanbul'un kentleşmesi hız kazanır. Artan kent

nüfusu ve konut inşaatları sonucu, İstanbul'un eğlence ve sosyal yaşamı da dönüşüme uğrar.

Öztan ve Korucu'nun belirttiğine göre: “Yeni Melek Sineması Beyoğlu'nda faaliyete geçince İstiklal Caddesi popüler bir adrese daha kucak açmış olur. İpekçi ailesi Yeni Melek'in açılışına binden fazla misafir davet etmiştir... *Şen Dul* filmi perdeye yansıtılır ve misafirler güzel vakit geçirerek sinemadan ayrılır. İlerleyen günlerde hem sinema hem de sinemanın içindeki Amerikan bar ise Beyoğlu çevresinde çalışanlar, sinema ve tiyatro sanatçılarıyla dolup taşacaktır (2017, s. 108).” Nişantaşı ve çevresi burjuvazinin yoğunlukta yaşadığı semt olsa da, Beyoğlu hala kültürel etkinlikler konusunda başı çekmekteydi. Sinema, tiyatro ve pastanelerin sayıca fazla olduğu bu semt, toplumun her kesiminin uğrak noktasıydı.

4.3.3 Burjuvazinin modern konut algısı

Konu modern konut olduğunda, aile ve kadın oldukça önemli kavramlardı. Yıllar içinde değişen kadın ve aile kavramları, konutun kullanımını da değiştirmiştir. Aynı şekilde konut tasarımlarındaki değişiklikler, toplumsal yaşayışa da yansımıştır. Zafer Toprak, toplumsal yapı içerisindeki bu değişiklikleri şu şekilde açıklar:

Toplumsal ve beşeri bilimlerin 19. yüzyıldan beri odaklandıkları belli başlı ortak paydalarından biri aile ve kadın olageldi. Tarihsel bağlamda ele alındığında, toplumsal yapı ile ailenin karşılıklı etkileşimi sürekli gündem oluşturdu. Aile toplumsal gerçeğin bir parçası olarak ele alınıyor, toplumsal yapıyı etkiliyor; aynı şekilde *vice versa* toplumsal yapı aile yapılarında zamanla değişikliklerin oluşmasına neden oluyordu. Ancak bu karşılıklı etkileşim sürecinde ailenin toplumsal yapıyı yönlendirmesinden çok, toplumsal değişim sürecinin ailenin oluşumunda köklü dönüşümlere neden olduğu bilim dünyasınca kabul gören bir gerçektir. Aile ise son kertede kadının toplumdaki konumunu belirliyordu. Bu nedenle Batı literatüründe aile ve kadın özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren köklü dönüşümler geçirdi. Batı'da Sanayi Devrimi ile birlikte “yeni aile” ya da “burjuva” ailesi şekilleniyor, kadının iş ve emek dünyasındaki kazanımları doğrultusunda “yeni kadın” dan söz edilmeye başlanıyordu. (2017, ss. 35-36).

Rasyonelleşen konut ile birlikte, ev içi yaşamının da belirli bir standarda uyması gerekliliği ortaya çıkar. Sanayileşme ile evlerde kullanımı yaygınlaşan elektronik aletler, seri üretim banyo ve mutfak donatıları ve hazır dolapların etkisi ile ev işlerinin akılcı olması gerektiği gündeme geldi. Yaşın'ın da belirttiği üzere, Cumhuriyetin ilk yıllarında mutfak içindeki mekânın nasıl rasyonel bir biçimde

düzenleneceği, yemek pişirirken kullanılacak ölçüler, düzgün bulaşık yıkama, verimli temizlik ve uygun çocuk bakımı gibi konular önemli bir ilgi alanını oluşturuyordu (2000, s. 51). Burjuvazi ailelerinde ise her zaman, bu işleri yapması için görevlendirilen çalışanlar mevcuttu. Bu çalışanlar da konutların içinde ihtiyaca göre çeşitlenen servis ve hizmet hacimlerinin olması demekti.

Uludüz, 1931-1980 dönemi *Arkitekt* dergisinde yayımlanan apartman konut projeleri üzerinde yaptığı çalışma sonucunda, çalışmada incelenen 57 apartman konutunun 26'sında hizmetçi odasının bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu durumun, apartman konutunun sahip olduğu eylem alanları veya apartman konutunun yapıldığı yıl ile ilişkili olmadığını da belirtmiştir (2014, ss. 108-109). *Arkitekt* dergisinde, bir mimarın tasarladığı konutlar yayımlandığından, bir mimara konut tasarlabilecek ekonomik güçte olmasına rağmen konutların yarısından fazlasında hizmetçi odası bulunmamaktadır. Bu oran, konut yaptıranların içindeki ekonomik bir ayrıma işaret edebileceği gibi, işverenlerin tercihinden kaynaklı bir durum da olabilir.

Bozdoğan'a göre, Türkiye'deki elit tanımı çarpıcı bir şekilde değişmiştir. Erken cumhuriyet döneminin bürokrat, asker ve devlet ile bağlantılı olan elitinden; günümüzün iş, finans ve medya bağlantılı elite doğru olan bu değişim beraberinde modern konut ve ev içi yaşam anlayışını da değiştirmiştir (2010, s. 405). Osmanlı döneminde konaklarda yaşayan burjuvazi, erken cumhuriyet döneminde geniş apartman dairelerine ve müstakil villalara geçiş yapmıştır. Cumhuriyet ile birlikte değişmeye başlayan yaşayışta, burjuvazi için toplantılar, yemekler ve balolar önemli birer etkinlik haline gelir. Bu sebeple de, konutlardaki geniş salon ve karşılama alanları önem kazanır. Hatta bazı konutlarda salon dışında fazladan bir misafir kabul alanına rastlanır. Salon dışında ayrı bir yemek alanı bulunur ve bu alan mutfak ile doğrudan bağlantılıdır. Mutfak ise, servis hacimleri ile birlikte çalışır. Burjuvazi konutlarındaki servis hacimleri oldukça detaylı olup çoğunun ayrı bir girişi vardır. Özellikle alan kısıtlaması yoksa, ek bir misafir odası da düşünülür. Bu bileşenlerin bir kısmı ya da tümü, işverenin ekonomik gücüne ve yaşam tarzına göre burjuvazi konutlarında bulunur. Emin Necip Uzman'ın tasarladığı özellikle müstakil evlerde, alan kısıtlaması da olmadığından bu detayların çoğu bulunmaktadır.

Şişli'de bulunan ve Emin Necip Uzman'ın tasarladığı Sadıklar Apartmanı ise plan kurgusu ve hacimleri açısından oldukça ilginç bir örnektir. Burjuvazi konutlarına özgü ayrı servis hacimleri ve merdivenlerine ek olarak, hususi daireler olarak

adlandırılmış sıra dışı bir plana sahip olan daireleri bulunmaktadır. Bu dairelerde, mutfak ve bar bölümünün etrafını dolanan L şeklindeki uzun bir koridor ve bu koridora karşılıklı açılan farklı büyüklükteki odalar mevcuttur. Konut olarak kullanılmak için hiç de işlevsel görünmeyen bu daireler, daha çok özel davetler ve toplantılar için düşünülmüş gibidir. Toplantı ve davetlerin burjuva yaşamındaki önemi düşünüldüğünde, işverenin apartmanın üçer daireyi özel davetler ve etkinlikler için düzenlemiş olması mümkündür.

Emin Necip Uzman'ın tasarladığı konutlardan olan, Maçka Bronz Sokak'taki apartmanın zemin katında Sabahattin Eyuboğlu, birinci katında ise aynı zamanda apartmanın sahibi olan İhsan İpekçi oturuyordu. Üniversitelerde edebiyat ve sanat dersleri veren Sabahattin Eyüboğlu'nun, dönemin kültür sanat çevreleriyle de yakın bağları vardı. Topuz'un belirttiğine göre, kısa sürede kültür akademisine dönüşen bu evde toplantılar eksik olmazdı. Melih Cevdet Anday, Necati Cumalı, Azra Erhat, Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir, Füreyâ Koral, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Yaşar Kemal, Cengiz Bektaş, Şadi Çalık, Ruhi Su gibi isimler bu toplantılara katılan isimlerdendi. Maçka'daki bu apartmanın tasarımında Uzman, mimari gerekliliklerle işverenin istekleri arasında bir orta yol bulmaya çalıştığını belirtmiştir (1946a, ss. 52-53). İşverenin kira geliri elde etmek ve aynı zamanda kendisi de oturmak için bu apartmanı yaptırdığı, Uzman'ın projeden kira evi olarak bahsetmesinden bellidir. Muhtemelen işveren her katta üç daire istediği için, dairelerin plan yerleşimi ve ışık alması konusunda karmaşık çözümler üretilmiştir. Buna rağmen işveren, katlardaki tüm dairelerin mutfaklarına ulaşan servis merdivenleri istemiştir. Çünkü bu servis merdivenleri, cumhuriyet dönemi apartmanlarında bazen görülse de program açısından bir zorunluluk değildir. Konutlarda servis hacmi ve servis sirkülasyonunun bulunması burjuvaziye özgü bir ihtiyaç olduğundan, bu tercih aynı zamanda işverenin statüsüne işaret eder.

Konuttaki mekânlar ve bu mekânların organizasyonu kadar, evin sahip olduğu stil de burjuvazi üyeleri için oldukça önemlidir. Evlerinin tasarımı ve stili ile zevklerini ve statülerini gösterirler. Bourdieu'ya göre: “Beğeniden bahsedebilmek için, “iyi” zevk ya da “kötü” zevk olarak, “seçkin” ya da “avam” olarak sınıflandırılmış ve aynı şekilde sınıflandırıcı, hiyerarşiye tabi ve hiyerarşi kuran ürünler ile bu ürünler arasında kendisine uygun düşeni, “zevkine göre olanı” algılayabilecek sınıflandırma ilkeleriyle donanmış “zevk sahibi” insanların olması gerekir. Aslında ürünler

olmadan da bir beğeni (beğeniyi bir sınıflandırma ve ayırma ilkesi, ayırım yeteneği anlamında ele aldığımızda) ve beğeni olmadan da ürünler mevcut olabilir.” (2016, s. 191). Yani, zevk sahibi olabilmek için belirli özellikleri kendinde toplamış bir nesneye sahip olma ihtiyacı yoktur. Ancak beğeni ve zevk, beğeni kategorisi ve bu ürünler eşleştğinde kendini göstermiş olur. Bu beğeni kategorilerinin tüketicinin beklentileriyle örtüşmesini Bourdieu şöyle açıklar:

Bir kişi ya da bir grubun pratikleri ve özelliklerinin bir bütünü olarak görülen beğeniler, ürünler ile bir beğeni kategorisi arasındaki bir karşılaşmanın (önceden mevcut bir harmoninin) bir ürünüdür. (“Bu ev tam da benim zevkime göre,” derken, zevkime uygun bir ev bulduğumu, zevkimin o evde kendini bulduğunu, kendini gördüğünü söylemiş olurum.) Bu ürünlerin arasına, sizi şaşırtabilir ama tüm tercih ve tercihsel yakınlık nesnelerini de, örneğin sempati, arkadaşlık ve arzu nesnelerini de koymak gerekir (Bourdieu, 2016, s. 192).

Belirli yaşam pratiklerine sahip olan burjuvazi üyeleri için, zevkli olma ve kimliğini zevkleri üzerinden tanımlama hali konutta da kendisini gösterir. Cumhuriyet döneminde konut açısından bu yüksek beğeniyi ve zevki karşılayan ise modern mimarlıktır. Bu dönemde modern konut, fuarlar ve süreli yayınlar yoluyla zaten arzulan bir nesne haline gelmişti. Modern konutun arzulanır olması ise sadece burjuvaziye özgü bir hal değildir. Ancak, mimarlara kendi zevklerine göre konut tasarlatma ayrıcalığı belli bir topluluğa özgüdür. Bu sebeple burjuvazinin modern konut talebini sadece moda olana bir ilgi olarak değil, kendi beğenilerinden kaynaklı olarak da görmek mümkündür.

Mimarlar da, bu talebi ve beklentiyi karşılamak için konut tasarımı konusunda oldukça üretken bir dönem geçirmişlerdir. Emin Necip Uzman ise, özellikle konut odaklı tasarımları ile adeta bu talep için çalışmıştır. Stil konusunu önemsemediğini ve işlevselliği her zaman ön plana aldığını vurgulayan Uzman, burjuvazinin konut algısını şekillendirmekten ziyade, güçlü bir talebe karşılık vermiş gibidir. Ailesinin kökenlerinin Osmanlı bürokrasi eliti ile bağlantılı olması, cumhuriyet burjuvazisi ile ilişkisini kolaylaştırmıştır. Bu durum, işverenlerinin istek ve beklentilerini kolayca karşılamasını sağlamış ve belki de bu sebeple onu tercih edilir kılmıştır. Yine de, modern konut konusunda uzmanlaşmış olması ve mimari stili ile işverenlerinin beğenilerine etki etmiş olması mümkündür. Mimarın önceki projelerinin ve tasarımlarının işveren üzerindeki etkisinin mi, yoksa işveren beklentilerinin mimarın tarzını oluşturmadaki etkisinin mi daha güçlü olduğunu tespit etmek oldukça zordur.

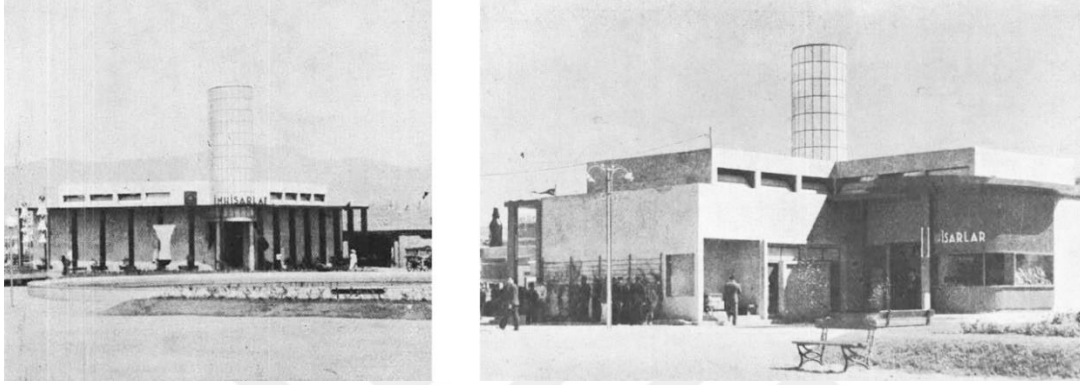
5. EMİN NECİP UZMAN'IN KONUT DIŞINDAKİ YAPILARI

Emin Necip Uzman, konut ağırlıklı mimarlık kariyerinin bir bölümünde az sayıda olsa da başka yapı türlerinde de üretimde bulunmuştur. Bu yapı türleri; imalathane, hastane, sinema, iş hanı, büro binası ve sanayi tesisi olarak çeşitlilik göstermektedir. Tasarladığı farklı yapı türlerinin yanında Emin Necip Uzman, kariyerinin ilk yıllarından itibaren mimari proje yarışmalarına girmeye başlamıştır. Yarışma projeleri uygulanan projelerine oranla daha az sayıda olsa da, mimarlık pratiği boyunca aralıklı olarak mimari yarışmalar için proje hazırlamayı sürdürmüştür. Katıldığı yarışmaların büyük çoğunluğu, cumhuriyet döneminde düzenlenen yarışmaların genel yapısı itibarıyla kamu yapılarıdır. Çoğu kamu yapısının içinde, İzmit Petrokimya Tesisleri projesi farklılık göstermektedir. Bu yarışmalara tek başına katıldığı gibi, diğer meslektaşlarıyla ortak katılım gösterdiği de olmuştur.

Uzman'ın katıldığı yarışmalar: İzmir Tekel Pavyonu (1936), Sivas Halkevi (1939), Hasanoğlu Köy Enstitüsü (1943), İstanbul Radyo Evi (1945), Adana Adalet Sarayı (1946), Sosyal Sigortalar Binası (1946), Ankara Anafartalar Çarşısı (1946), Eskişehir Koleji (1957), İzmit Petrokimya Tesisleri (1969), Hatay Hükümet Konağı (1972), Kocaeli Hükümet Konağı (1973), Trabzon KTÜ Tıp Fakültesi (1973), İstanbul Cevizli Onkoloji Hastanesi (1973)'dir. Katıldığı bu yarışmaların yanında, çeşitli işlevlerde başka yapılar da tasarlamıştır. Bu yapılar: Burhan Atak Mobilya İmalathanesi (1938), Dr. Batu Hastanesi (1952), Yeni Melek Sineması (1953), Anayol İşhanı (1958), Milli Reasürans İşhanı (1963), Fitaş ve Dünya Sinemaları (1965), Petkim Yan Tesisleri (1967), Petrokimya Mensupları Kooperatifi (1968), Petrokimya Pazarlama Müdürlüğü (1969), Atlı Zincir Fabrikası (1971) ve Petrokimya Araştırma Laboratuvarı (1972)'dir. Bu yapılara ait mevcut tüm bilgiler Ekler bölümündeki yapı kataloğunda verilmiştir. Ancak bu bölümde, görseli veya çizimine ulaşılan yapılar ele alınacaktır.

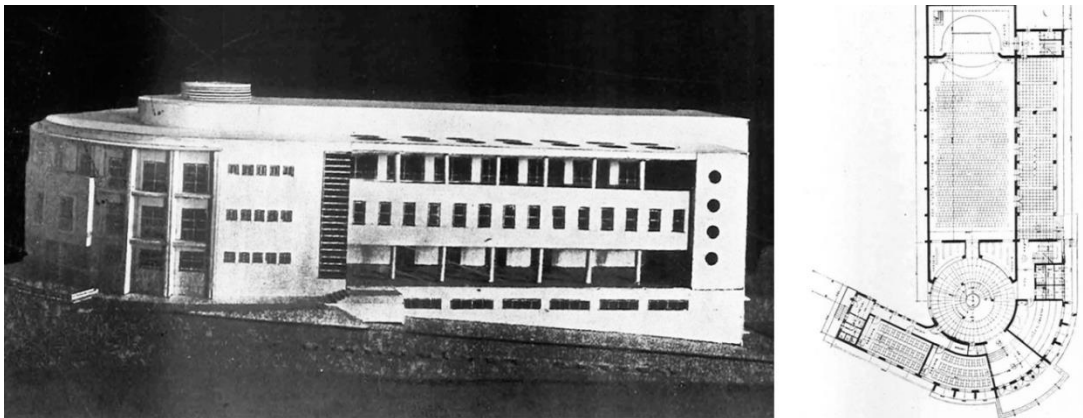
5.1 Mimari Yarışma Projeleri

Emin Necip Uzman'ın katıldığı ilk yarışma 1936 İzmir Fuarı için düzenlenen İzmir Tekel Pavyonu yarışmasıdır. Mimarın birinci seçilen bu projesi uygulanmıştır (Şekil 5.1). Köşe arsası için tasarlanan bu projede mimar, cephelerde kolonad kullanmıştır. Tek katlı bu yapıda düz bir çatı tercih edilmişse de köşeye yerleştirilen kule benzeri bir strüktür ile yapının çatısı vurgulanmıştır.

Şekil 5.1: İzmir Tekel Pavyonu görünüşler (Uzman, 1936).

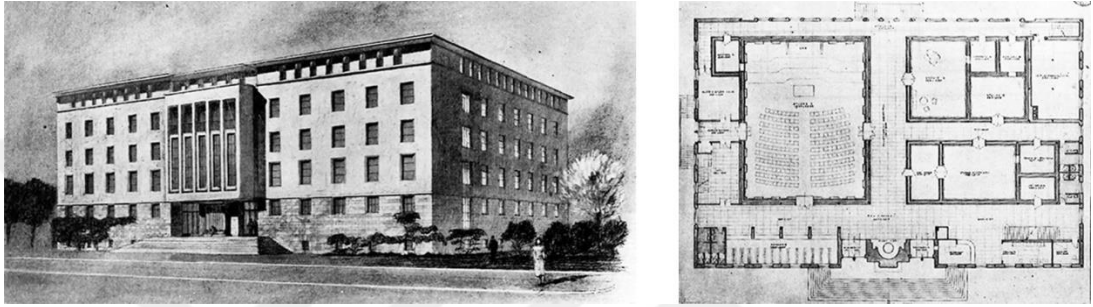
Emin Necip bu yarışmadan sonra da 1939 yılında, Nazif Asal ile birlikte Sivas Halkevi proje yarışmasına katılmış ve birincilik ödülü almıştır. Büyük ölçekli bir kamu binası olan bu projede, binanın tüm programı ayrıntılı bir şekilde yarışma şartnamesinde verilmiştir. Bir köşe arsa üzerinde tasarlanan bu yapıda mimarlar, ana sirkülasyonu yapının köşesine almış ve tüm mekânları bu dairesel merdiven aracılığıyla birbirine bağlamayı tercih etmiştir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2: Sivas Halkevi görünüş ve zemin kat planı (Anonim, 1939).

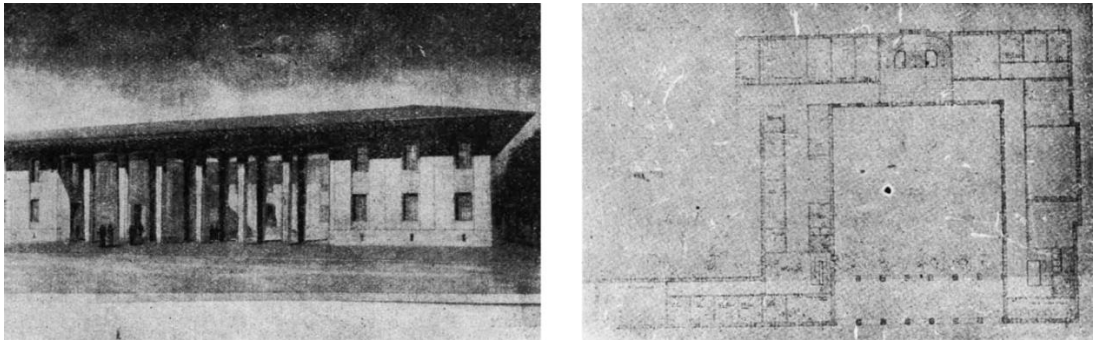
1945 yılında ise mimar, İstanbul Radyo Evi için düzenlenen yarışmaya katılmıştır. Emin Necip bu projesiyle ödül alamamış, ancak projesinin jüri tarafından satın

alınmasına karar verilmiştir. Zemin üzeri dört kattan oluşan bu proje, tek parça anıtsal bir kütleyle sahiptir (Şekil 5.3). Yapının orta hattında, girişin hemen üzerinde devam eden bir çıkması bulunmaktadır. Yapı; saçaklı çatısı, anıtsal kütlesi ve simetrik cephesi ile ikinci milli mimari üslubuna oldukça yakındır. İlginçtir ki, bu yarışmada derece alan tüm projelerin kütlelerinde ortak öğeler bulunmaktadır. Paul Bonatz'ın yarışma jürisindeki varlığı, yarışmaya katılan mimarları etkilemiş olabilir. Emin Necip'in de, büyük bir kamu yapısına ait olan bu yarışma için, hâkim mimari stilde bir proje tasarlamış olması olağandır.

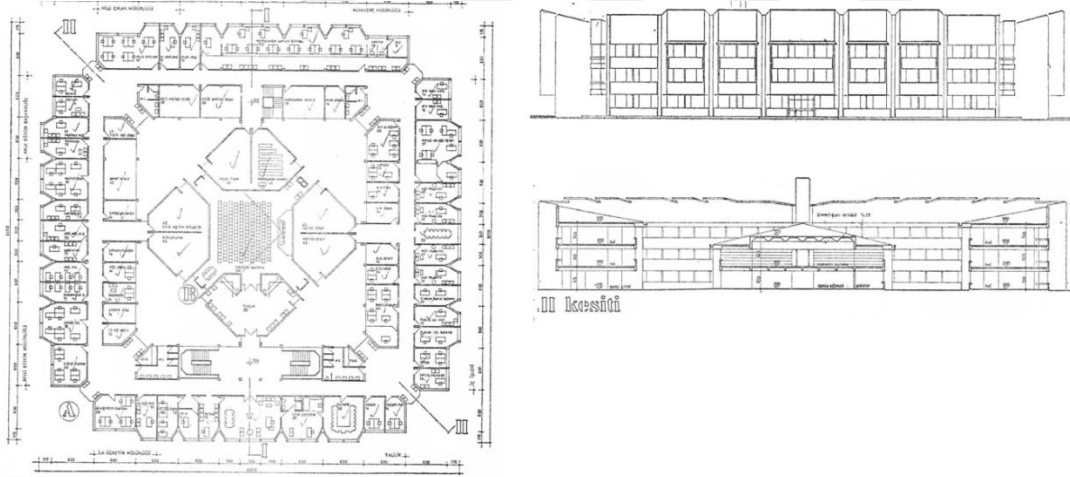
Şekil 5.3: İstanbul Radyo Evi görünüş ve zemin kat planı (Anonim, 1945).

İstanbul Radyo Evi yarışmasından sonra mimar, 1946 yılında Adana Adalet Sarayı için düzenlenen mimari proje yarışmasına katılmıştır ve bu projesi mansiyona değer görülmüştür. Yarışmada derece olan tüm mimarlar plan kurgusu için farklı öneriler getirmiş olsa da, tüm yapılarda görünen blok kütle seçimi ve cephelerde kullanılan milli mimariye ait öğeler ortaktır. Yarışmanın bir kamu yapısına ait olmasından dolayı projesinde Emin Necip Uzman da, geniş saçaklı ve eğimli bir çatı, girişte anıtsal kolonadlar ve her katta aynı şekilde tekrarlayan pencereler gibi benzer unsurları tasarımında kullanmıştır (Şekil 5.4).

Şekil 5.4: Adana Adalet Sarayı görünüş ve zemin kat planı (Anonim, 1946).

Emin Necip Uzman 1973 yılında, Alpay Aşkun ve Işık Aydemir ile birlikte Kocaeli Hükümet Konağı proje yarışmasına katılmıştır. Plan çözümü, kütlesi ve cephe düzeniyle ödül alan diğer tasarımlardan ayrılan bu projeyle, birincilik ödülü almışlardır. Dışarıdan tek parça bir kütle olarak algılanan bu yapının, içeride parçalı bir yapısı bulunmaktadır (Şekil 5.5). Mimarlar, ana kütlein ortasında bir avlu oluşturmayı tercih etmiş ve bu avluya kenarlarda boşluklar oluşturacak şekilde başka bir kütle yerleştirmişlerdir. Böylece hem iç avluda üzeri açık bir alan yaratılmış, hem de bu iç boşluk işlevsel hale getirilmiştir. Avlunun etrafına ofis ve çalışma alanları yerleştirilmiş, ortadaki bu daha alçak olan kütleyle ise fuaye, toplantı salonu ve kütüphane gibi ortak kullanım alanları yerleştirilmiştir. Yapının dört cephesi de birbiriyle aynı ve simetrik. Aralıklı olarak tekrarlayan ve tüm katlar boyunca devam eden doğrusal girintiler yardımıyla, cephede hareketlilik yaratılmıştır.

Şekil 5.5: Kocaeli Hükümet Konağı görünüş ve zemin kat planı (Anonim, 1973).

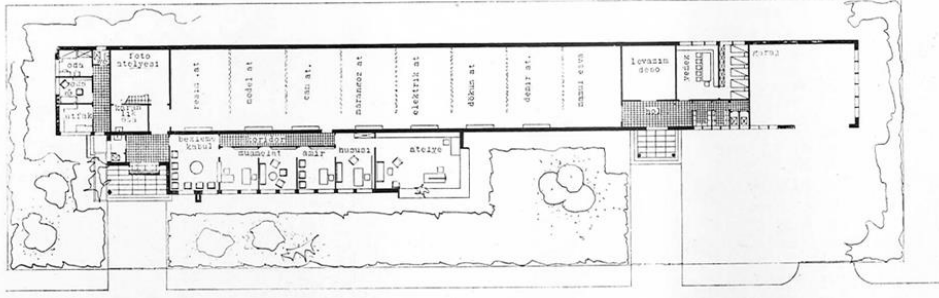
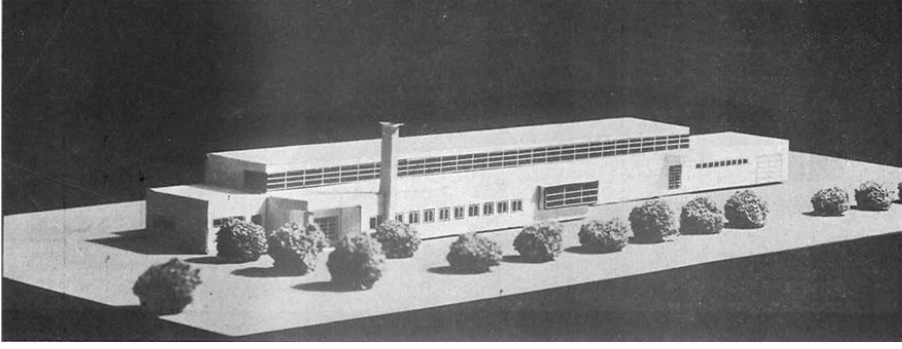
Uzman'ın tüm projelerine dair edinilen kaynak ve görseller izinde, mimarın kamu yapılarına dair tasarımlarını en rahat gözlemleyebileceğimiz projeleri, mimari yarışma projeleridir. Tümü kamu yapısı olan bu projelere ait çizim ve görseller, *Arkitekt* dergisinden elde edilmiştir. Uzman bu projelerde, konut tasarımlarında olduğu gibi özgür davranmamış ve yapı işlevinin gereklerini yerine getirmiştir. Bu yarışma projeleri kamu yapısı olduğundan; tek parçalı büyük bir kütle, simetrik cephe ve cephede sıralı kolonlar gibi milli mimari öğeleri mevcuttur. Yarışma projesi tasarımlarında milli mimari öğelere daha çok yer vermiş olsa da, tasarımlarının tümünde modern mimari anlayışından uzaklaşmamıştır.

5.2 Tasarladığı Diğer Yapılar

Emin Necip Uzman'ın konut dışında tasarladığı yapılar, işhanı, imalathane, sinema, hastane gibi farklı işlevlerdedir. Ancak farklı işlevlerdeki bu yapıların işverenlerinin bir bölümü, yine öncesinde konut tasarladığı işverenleriyle aynıdır. Örneğin 1940 yılında İpekçiler Apartmanı ve 1943 yılında M. İpekçi Evi'ni tasarladıktan sonra, yine İpekçi ailesine ait olan İpek Film için 1953'te Yeni Melek Sinemasını, 1965'te ise Fitaş ve Dünya Sinemalarını tasarlamıştır.

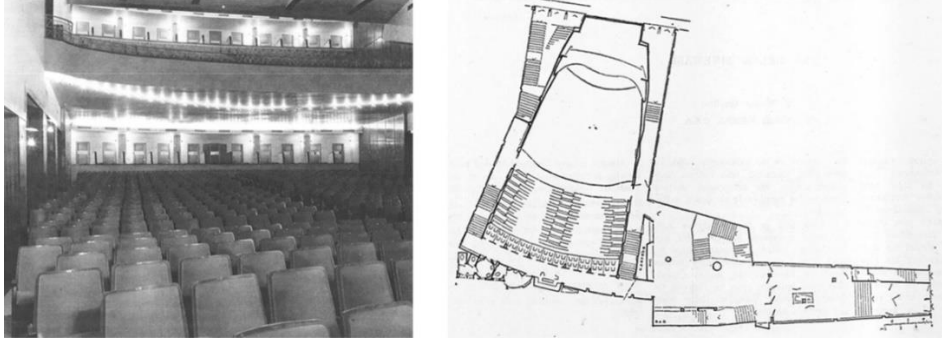
1960 yılında BMO ile birlikte tasarladığı Petrol-İş Kooperatifi'nden sonra ise, bir kısmı tek başına, bir kısmı ise BMO ile ortak olacak şekilde PETKİM için sanayi yapıları tasarlamıştır. Emin Necip'in konut dışı tasarladığı az sayıdaki yapısı da, öncesinde tasarladığı konutların sağladığı iş bağlantıları sebebiyle olmuştur. Yapıları incelendiğinde, konut tasarladığı işverenlerin bazıları için daha sonra iş alanı da tasarladığı görülür.

Uzman kariyerinin ilk yıllarında, 1938 yılında Burhan Atak Mobilya İmalathanesini tasarlamıştır. *Arkitekt*'teki yazısında mimar projesini şu sözlerle açıklamıştır: “Şişli'den Mecidiye köyüne giden yol üzerinde tatbik edilecek bu proje esas itibariyle biri imalâthane ve diğeri büro olmak üzere iki kısımdan teşekkül eder. Planlarda vazıh bir şekilde görülen bu iki kısım, nihayet üzerinde fazla bir şey iddia edemeyeceğimiz ve şeklini endüstriyel şartlardan alan mimarisine estetik ve ihtiyaç bakımından iyi bir şekilde mezc edilmiştir.” (1938, s. 331). Uzman, imalathaneye gelen müşteri ve işçiler için iki ayrı giriş ve plan kurgusu tasarlamıştır. Bu iki bölüm ayrı olarak çalışabildiği gibi gerektiği durumlarda birbiriyle bağlantı kurabilecek şekilde tasarlanmıştır (Şekil 5.6). Yapının parçalı olmayan, dikdörtgen kütlesi olabildiğince yalın tutulmuş ve planda yapının işlevinin gerektirdiğinden fazlasına yer verilmemiştir. Müşteri için olan bölümde, bekleme salonu, yönetim ve ürünlerin sergilendiği bir atölye bulunmaktadır. İşçiler için olan bölümde ise, yemekhane, fotoğraf atölyesi, atölyeler ve bir depo bulunmaktadır. Ayrıca yapının yan tarafında, işçilerin konaklaması için ayrı bir girişi olan küçük bir alan mevcuttur. Yapının diğer yanında ise garaj bölümü bulunmaktadır.

Şekil 5.6: Burhan Atak Mobilya İmalathanesi maket ve plan (Uzman, 1938).

Emin Necip Uzman, Fahir İpekçi ve İhsan İpekçi'ye ait olan İpek Film için Yeni Melek Sineması'nı tasarlamıştır. Beyoğlu'nda, öncesinde sinema olarak inşa edilmiş mevcut bir yapının iç mekân tasarımını yapmıştır (Şekil 5.7). 1953 yılında tamamlanan bu yapı, Erol Dernek Sokak'ta bulunmaktadır. Günümüzde mevcudiyetini sürdürse de, kapalı durumda ve kullanılmamaktadır. *Arkitekt* dergisinde, iç mekân tasarımlarına özen gösterdiği diğer projelerde olduğu gibi detaylıca kullandığı malzemeleri anlatmıştır. Ancak bu proje sadece iç mekan tasarımı olduğundan, kullandığı malzeme ve renk bilgilerini şu şekilde detaylandırmıştır: “Kasa holü ve fuaye sarı ve kahverengi mermerle kaplıdır. Bu kısmın tavanı, üstteki apartmanın sıhhi tesisat kanallarını ve gelişigüzel sarkan kirişlerini kapamak için, nispeten alçak olan kasa holünde ayna ve fuayede de dekoratif tertipli lâmbaları ihtiva eden alçı tavanla kaplıdır. Sinema salonu döşemesi Marley plaklarıyla, duvarların alt kısmı lambri, üst kısımları —akustik mütalâa ile— profilli alçı panolarla kaplıdır. Tavan düralit levhalarla örtülmüş ve üzerine tatbik edilen yarım küre şeklindeki tahta beneklerle, ses akislerini ayarlayacak bir satıh elde edilmiştir. Salonda hâkim renk pembe ve kırmızıdır. Buna karşılık tavan satıhlarına tatbik edilmiş olan koyu yeşil ile kontrast tesir elde edilmiştir.” (1958, s. 143).

Şekil 5.7: Yeni Melek Sineması iç mekân görünüş ve zemin kat planı (Uzman, 1953).

Emin Necip Uzman'ın bir diğer sinema yapısı da Birleşmiş Mimarlar Ortaklığı ile birlikte tasarladığı, yine İpek Film'e ait olan Fitaş ve Dünya Sinemalarıdır. Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde bulunan bu yapının yapım yılı 1965'tir. Bu yapı günümüzde mevcudiyetini korusa da, dış cephesinin tamamı cephe kaplama malzemeleriyle kapatılmış ve saçak bölümü kaldırılarak ana giriş bölümü değiştirilmiştir. Plan çizimlerine ulaşamayan bu yapının, 1970'li yıllarda çekilmiş bir fotoğrafına ulaşılmıştır (Şekil 5.8). Yapının doğrama bölüntüleri, betonarme konsol saçığı ve saçakta yazan yapının adı gibi dönemin modern mimari öğeleri mevcuttur.

Şekil 5.8: Fitaş ve Dünya Sinemaları görünüş.

Emin Necip, Yeniköy'de N. F. Eczacıbaşı için tasarladığı konuttan sonra 1972 yılında Eczacıbaşı İlaç Fabrikası için bir yapı tasarlamıştır. Günümüzde mevcut olmayan bu yapı, Levent'te Büyükdere Caddesi üzerine inşa edilmiştir (Şekil 5.9).

Dört kattan oluşan bu yapının plan kurgusuna dair bir bilgiye ulaşılammıştır. Blok bir kütlesi olan bu yapıda cephedeki hareketlilik, her kat arası devam eden panel sistemleriyle sağlanmıştır. Yapının, zemin kattaki geriye çekilmesi ve düz geniş çatısıyla modern bir etkisi vardır. Boysan’a göre bu yapının mimari projesinin tümü kendisine aittir(1997, s. 70). Ancak, YTÜ Emekli Akademik Personel Bilgi Sistemi’ndeki yapı listesine göre Uzman, yapıyı Aydın Boysan ile birlikte tasarlamış görünmektedir (Url-3, 2018). Bu durumda Uzman’ın, yapının mimari projesinin müellifi olması durumu net değildir.

Şekil 5.9: Eczacıbaşı İlaç Fabrikası Ek Büro Binası ve Spor Salonu (Aydemir, 1995).

Mimarın tasarladığı konut dışındaki yapılara dair bilgi edinmek oldukça zordur. Projelere dair edinilen fotoğraf ve çizimlerin çoğunluğu için *Arkitekt* dergisinden yararlanılmıştır. Ancak katıldığı mimari yarışma projeleri dışında, konut dışı yapılarına dair çok az bilgi bulunmaktadır. Bu durum, *Arkitekt* dergisinde konut mimarisinin kendine bolca yer bulmasından kaynaklanmış olabileceği gibi, mimarın ön plana çıkarmak istediği proje tercihlerinden de kaynaklanmış olabilir. Emin Necip Uzman’ın, özellikle konut tasarlayan bir mimar olarak kendisine bir kimlik oluşturmuş olması da olasıdır. Mimarın *Yedigün* dergisinde yer alan konut projeleri de, mimarın konut konusunu özellikle sahiplendiğinin göstergesidir. *Yedigün* dergisinde ‘Evimiz’ köşesinde yer alan konut projelerinde mimar olarak yalnızca Emin Necip Uzman’ın adı bulunmakta, başkalarının projeleri anonim olarak yer almaktadır.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1938 yılından 1986 yılına kadar yapı tasarlamayı sürdüren Emin Necip Uzman, mimarlık pratiğinde konuta odaklanmış ve mesleki pratiğini sürdürdüğü yıllarda değişim gösteren tüm konut tiplerinde üretme şansına sahip olmuştur. Hem kent içinde hem de sayfiye bölgelerinde, apartman ve müstakil ev gibi farklı konut tiplerinde üretimde bulunsa da, kamu girişiminde projeler üretmemiş ve belirli işverenlerle özel sipariş yoluyla çalışmıştır. Bu da, tasarladığı konutlarda belli bir standardı gözetebilmesini ve mimarlığında tutarlı bir dil oluşturabilmesini sağlamıştır. Ancak konut tasarımlarında gösterdiği bu tutarlı dil, kamu yapıları için düzenlenen mimari yarışma projelerinde farklılaşır. Muhtemelen kamu projelerinde, devletin beklediği stil ve yarışma jürisinin de etkisiyle üslubu milli mimariye yaklaşır.

Konut yapıları içinde müstakil evlere göre daha az sayıda olan apartman yapıları, meslek pratiğinin ilerleyen yıllarında giderek azalmış ve yerini müstakil ev projelerine bırakmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasının sebeplerinden biri de, Emin Necip'in işveren profilinin, yıllar içinde değişen ve apartmandan farklılaşan toplu konut tipine ihtiyaç duymamasıdır. Bu nedenle, Emin Necip Uzman'ın konut tasarımlarının çoğunluğunu müstakil ev projeleri oluşturur.

Meslek pratiğinde konut yapılarına odaklanmış ve bu yapıları da cumhuriyet burjuvazisi için üretmiş olan Emin Necip Uzman, ürettikleriyle ve duruşuyla oldukça istikrarlı bir çizgide ilerlemiştir. İlgilendiği konular çerçevesinde belli bir işveren profilini seçmiş olması olası olduğu gibi, gelen projeler doğrultusunda kariyerinin şekillenmiş olması da olasıdır.

Cumhuriyet döneminde modern konut, fuarlar ve süreli yayınlar yoluyla zaten arzulanan bir nesne haline gelmişti. Mimarlar da, bu talebi ve beklentiyi karşılamak için konut tasarımı konusunda oldukça üretken bir dönem geçirmişlerdir. Emin Necip Uzman ise, özellikle yeni Cumhuriyet burjuvazisinden işverenler için gerçekleştirdiği konut tasarımları konusunda adeta bu talep için çalışmıştır. Stil konusunu

önemsemediğini ve işlevselliği her zaman ön plana aldığını vurgulayan Uzman, burjuvazinin konut algısını şekillendirmekten ziyade, güçlü bir talebe karşılık vermiş gibidir. Yine de, modern konut konusunda uzmanlaşmış olması ve mimari stili ile işverenlerinin beğenilerine etki etmiş olması mümkündür. Mimarın önceki projelerinin ve tasarımlarının işveren üzerindeki etkisinin mi, yoksa işveren beklentilerinin mimarın tarzını oluşturmadaki etkisinin mi daha güçlü olduğunu tespit etmek oldukça zordur.

Uzman'ın konutları belirli bir işveren profili için tasarlandığından, kullanıcılarının yaşayış pratikleri hakkında da fikir vermektedir. Karşılama mekanlarına verilen önem, burjuvazi için sosyal ilişkilerin değerini yansıtır. Konutlarda bulunan geniş salonlar ve misafir kabul alanları, misafirler için ayrılmış yatak odaları gibi hacimler; davetler, toplantılar düzenlemenin ve konuklarını rahat ettirmenin burjuvazi için önemini vurgular. Ayrıca bu hacimler, ev sahibinin zevkini ve yaşayışını konuklarına gösterebileceği öncelikli alanlardır. Bu sebeple, mekanların temsil ettiklerinin işveren kimliğiyle örtüşmesi önemlidir. Konutların çoğunluğunda rastlanan geniş servis alanları işlevsel gerekliliklerden kaynaklanır. Bu servis alanları gelen konukların girmediği alanlar olsa da, ev içi hizmetin ve işleyişin sürekliliğini sağlar. Bazı konutlarda bulunan çalışma odası, müzik odası ve stüdyo gibi mekanlar da işverenlerin ev içi yaşamında sanat ve üretimin yerini gösterir.

Emin Necip Uzman'ın üretimde bulunduğu yıllar içinde başka mimarlar da modernist konutlar üretmiştir. Ancak Emin Necip Uzman'ın konut dışı üretimlerinin tüm yapıları içindeki yoğunluğu, çağdaş mimarlardan farklı olarak oldukça azdır. Bu yıllarda diğer pek çok mimar tarafından tasarlanan konutlardaki kütle-cephe tasarımları ve plan kurguları benzer dilde ve çizgidedir. Bu da, dönemin konutlarında ortak olan mimari stilin, salt mimarının tasarım tercihlerinden kaynaklı olmayıp dönemin mimari anlayışı ve işveren beklentilerinden kaynaklı olabileceğine işaret eder. Emin Necip Uzman'ın konut tasarımları, Cumhuriyet burjuvazisinin beğeni ve toplumsal davranış kalıplarının ev içi yaşantısında somutlaşan örneklerini sunmaktadır.

7. KAYNAKLAR

- Anonim.** (1934). Mimari Atelyeler Talebelerin Yıllık Çalışmaları. *Arkitekt*(9-10), 275-278.
- Anonim.** (1935a). Güzel San'atlar Akademisi Yıllık Talebe Sergisi. *Arkitekt*(7-8), 207-213.
- Anonim.** (1935b). Sümer Bank Proje Müsabakası. *Arkitekt*(3), 68-84.
- Anonim.** (1939). Sivas Halkevi Projesi Müsabakası. *Arkitekt*(3-4), 65-68.
- Anonim.** (1945). İstanbul Radyo Evi Proje Müsabakası. *Arkitekt*(7-8), 143-157.
- Anonim.** (1946). Adana Adalet Sarayı Proje Müsabakası. *Arkitekt*(1-2), 25-31.
- Anonim.** (1952). İstanbul'da 10 Yılda 18.957 Bina Yapıldı. *Arkitekt*(5-8), 158-159.
- Anonim.** (1960). Caddebostan'da Muammer Arıtan Villası. *Arkitekt*(298), 16-21.
- Anonim.** (1962). Petrol İş Sitesi Vaziyet Planı. *Arkitekt*(308), 111-112.
- Anonim.** (1966). Barlas Yalısı. *Arkitekt*(322), 66-69.
- Anonim.** (1973). Kocaeli Hükümet Konağı Mimari Proje Yarışması. *Arkitekt*(351), 151-157.
- Arkan, S.** (1939). Adana'da Ucuz Evler Mahallesi. *Arkitekt*(1-2), 33-36.
- Arslan, A.** (2007). *Elit Sosyolojisi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Atay, O.** (1984). *Tutunamayanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydemir, I.** (2017). Kişisel Görüşme. 3 Kasım, İstanbul.
- Balamir, M.** (1994). Kira Evinden Kat Evlerine Apartmanlaşma: Bir Zihniyet Dönüşümü Tarihçesinden Kesitler. *Mimarlık*(260), 29-33.
- Bayhan, İ.** (1968). Petrol İşçileri Sitesi. *Arkitekt*(330), 61.
- Bilgin, İ.** (1996). Anadolu'da Modernleşme Sürecinde Konut ve Yerleşme *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme* (ss. 472-490). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

- Bilgin, İ.** (1998). Modernleşmenin ve Toplumsal Hareketliliğin Yörüngesinde Cumhuriyet'in İmarı. Y. Sey (Ed.), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* içinde (ss. 255-272). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bilgin, İ.** (2002). Anadolu'da Konut ve Yerleşmenin Modernleşme Süreci. <http://v3.arkitera.com/diyalog.php?action=displaySession&ID=62&aID=65> 2 adresinden 28.09.2017 tarihinde alınmıştır.
- Bourdieu, P.** (2016). *Sosyoloji Meseleleri*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Boysan, A.** (1997). *Boysan*. İstanbul: Boysan Yapı Planlama.
- Bozdoğan, S.** (2010). From 'Cubic Houses' to Suburban Villas: Residential Architecture and the Elites in Turkey. K. Öktem, C. Kerslake ve P. Robins (Ed.), *Turkey's Engagement with Modernity: Conflict and Change in the Twentieth Century* içinde (ss. 405-424). New York: Palgrave Macmillan.
- Bozdoğan, S. ve Akcan E.** (2012). *Turkey: Modern Architectures in History*. London: Reaktion Books.
- Bozdoğan, S.** (2015). *Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*. T. Birkan (Çev). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bücholdt, U. ve Jordan, R.** (2016). Turkey is calling. <http://www.fritz-august-breuhäuser.com/breuhäuser-biography.html> adresinden 24.10.2017 tarihinde alınmıştır.
- Corbusier, L.** (1986). *Towards A New Architecture*. New York: Dover Publications, Inc.
- Derviş, P.** (1999). *Mimar Vedat Tek Konutlarının İşlevsel Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Giddens, A.** (1999). *İleri Toplumlarda Sınıf Yapısı: Marksist Yaklaşımın Eleştirisi*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Gönlügür, E.** (2016). Exhibiting American Domestic Modernity. M. Ö. Gürel (Ed.), *Mid-century Modernism in Turkey: Architecture Across Cultures in the 1950s and 1960s* içinde (ss. 85-112). New York: Routledge.
- Groot, F. A. B. d.** (1957). *Landhäuser: Bauten und Räume*. Tübingen: Verlag Ernst Wasmuth Tübingen.
- Hızlı, N.** (2013). *Cumhuriyet Dönemi Modernleşmesi: Türkiye'de Mimarlık Eğitimi Reformu Bağlamında Ernst Arnold Egli*. (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- İzgi, U. ve Bir, M.** (1961). Çiftelhavuzlar'da Bir Villa. *Arkitekt*(303), 56-57.

- Kaynar, H.** (2012). *Projesiz Modernleşme: Cumhuriyet İstanbulu'ndan Gündelik Fragmanlar*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Kazmaoğlu, M.** (1997). Uzman, Emin Necip. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* (Vol. 3). İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Keyder, Ç.** (2017). *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mortaş, A.** (1936). Evlerimiz. *Arkitekt*(1), 24-27.
- Nicolai, B.** (2011). *Modern ve Sürgün: Almanca Konuşulan Ülkelerin Mimarları Türkiye'de 1925-1955*. Ankara: Mimarlar Odası Yayınları.
- Öztan, G. G. ve Korucu, S.** (2017). *Tutku, Değişim ve Zarafet: 1950'li Yıllarda İstanbul*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Pekin, S.** (1975). Toplu Konut Yapımında Son Gelişmeler. *Mimarlık*(2), 12-16.
- Sayar, Z.** (1936). İkbal Kira Evi. *Arkitekt*(70-71), 297-300.
- Sey, Y.** (1998). Cumhuriyet Döneminde Konut. Y. Sey (Ed.), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* içinde (ss. 273-300). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Söylemezoğlu, H. K.** (1995) *Anılarda Mimarlık* (ss. 120-131). İstanbul: Yem Yayını.
- Şavk, B. E.** (2014). *"Servant Princess" of the Modern Home: Domesticity and Femininity in Turkey After Electrification, 1923-1950* (Doktora Tezi), Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Talu, N.** (2012). Bir Arzu Nesnesi Olarak Ev. R. Ojalvo, N. A. Artun (Ed.), *Arzu Mimarlığı: Mimarlığı Düşünmek ve Düşlemek* içinde (ss. 73-117). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tanyeli, U., Kuruyazıcı, H., Barkul, Ö. ve Aydemir, I.** (1995). Profil: Emin Necip Uzman. *Arredamento Dekorasyon*(9), 70-85.
- Tanyeli, U.** (2017). *Yıkarak Yapmak: Anarşist Bir Mimarlık Kuramı İçin Altlık*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Tapan, M.** (1996). Toplu Konut ve Türkiye'deki Gelişimi. *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme* içinde (ss. 366-378). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İ.** (2017). Bir Modernleşme Projesi Olarak Türkiye'de Kent Planlaması. S. Bozdoğan ve R. Kasaba (Ed.), *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* içinde (ss. 155-172). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Toprak, Z.** (2017). *Türkiye'de Yeni Hayat: İnkılap ve Travma 1908-1928*. İstanbul: Doğan Kitap.

- Topuz, H.** (2017). *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Uludüz, Ç.** (2014). *Türkiye'de 1931-1980 Dönemi Apartman Konutlarının Mimar/Arkitekt Dergisi Üzerinden İrdelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Uzman, E. N.** (1936a). İnhisarlar Paviyonu. *Arkitekt*(10-11), 284-288.
- Uzman, E. N.** (1936b). Karşıyaka'da Bir Villa. *Arkitekt*(7), 189-190.
- Uzman, E. N.** (1938). Burhan Atak Mobilye ve Dekorasyon Atelye ve İmalathanesi Projesi. *Arkitekt*(12), 331-332.
- Uzman, E. N.** (1943). Şişli'de Bir Kira Evi. *Arkitekt*(5-6), 99-102.
- Uzman, E. N.** (1946a). Maçka'da Bir Apartman. *Arkitekt*(3-4), 51-55.
- Uzman, E. N.** (1946b). Büyükkada'da Bir Ev. *Arkitekt*(9-10), 207-209.
- Uzman, E. N.** (1946c). Büyükkada'da Bir Ev. *Arkitekt*(175-176), 151-155.
- Uzman, E. N.** (1948). Ankara'da Bir Ev. *Arkitekt*(5-6), 99-101.
- Uzman, E. N.** (1951a). Nişantaşı'nda Bir Apartman. *Arkitekt*(9-10), 163-164.
- Uzman, E. N.** (1951b). Sadıklar Apartmanı. *Arkitekt*(5-8), 94-97.
- Uzman, E. N.** (1956). Büyükkada'da Sadıkoğlu Villası. *Arkitekt*(285), 99-104.
- Uzman, E. N.** (1958). Yeni Melek Sineması. *Arkitekt*(293), 143-147.
- Uzman, E. N.** (1971a). Bn. Pisak Evi. *Arkitekt*(344), 153.
- Uzman, E. N.** (1971b). Bay Kandemir Evi. *Arkitekt*(344), 156.
- Uzman, E. N.** (1974). Boğaz İçinde Bir Villa. *Arkitekt*(354), 53-57.
- Uzman, E. N.** (1980a). Tuzla'da Bir Yaz Evi. *Arkitekt*(379), 83-84.
- Uzman, E. N.** (1980b). Bir Yaz Evi (Orhantepe). *Arkitekt*(379), 85-86.
- Ünsal, B.** (1939). Kübik Yapı ve Konfor. *Arkitekt*(3-4), 60-62.
- YTÜ Personel Daire Başkanlığı Arşivi.** (t.y.). *Emin Necip Uzman*. İstanbul: YTÜ Rektörlük
- Yücel, A.** (1996). İstanbul'da 19. Yüzyılın Kentsel Konut Biçimleri. *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme* içinde (ss. 298-312). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Yücel, H. C. (2016). Mazhar Resmor. <http://www.adalidergisi.com/cms/adalidergisi/2010-2019/2016/sayi-132-haziran-2016/makale/1375/mazhar-resmor> adresinden 17.01.2018 tarihinde alınmıştır.

Url-1 <<http://www.mmr.yildiz.edu.tr/mmr/1/Tarihçe/16>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-2 <<http://www.mimarlikmuzesi.org/main/>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-3 <<http://www.eperbis.yildiz.edu.tr/biyografi.php?id=314>>, erişim tarihi 17.07.2018.

Url-4 <<http://collections.vam.ac.uk/item/O121079/frankfurt-kitchen-kitchen-schuttelelihotzky-margarete/>>, erişim tarihi 30.05.2018.

Url-5 <<http://yuzyillikask.istanbulmodern.org/tr/sergiyi-kesfet/seyirci-mabetleri-sinemalar/2>>, erişim tarihi 25.10.2017.

EKLER

EK A: Tasarladığı Yapılar

EK B: Mimari Yarışma Projeleri

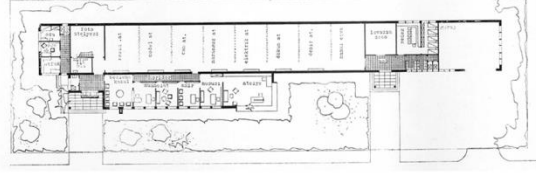
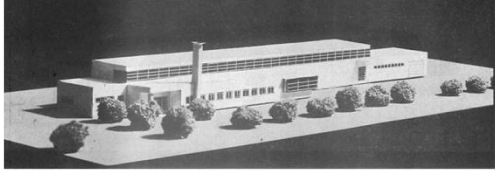

EK A: Tasarladığı Yapılar

BURHAN ATAK MOBİLYA İMALATHANESİ

Mecidiyeköy, İstanbul, 1938

mevcut kullanım: -

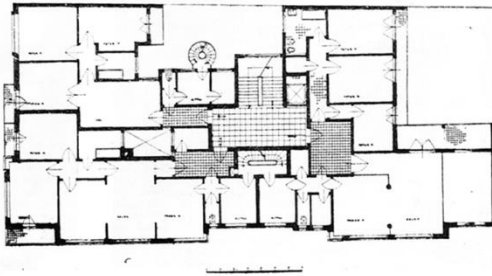
adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 72.
  2. Uzman, 'Burhan Atak Mobilye ve Dekorasyon Atelye ve İmalâthanesi Projesi', *Arkitekt*, no. 12 (1938), ss. 331-332.
-

İPEKÇİLER APARTMANI

Maçka, İstanbul, 1940

mevcut kullanım: konut, işyeri

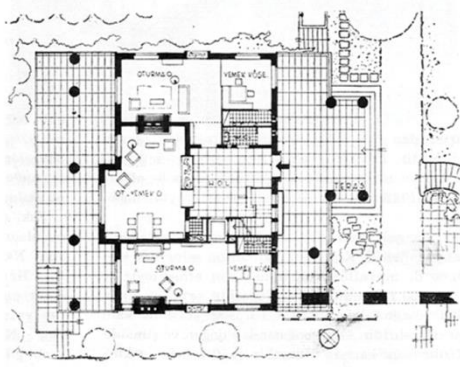
adres: Bronz Sok. no:1

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 77.
  2. Uzman, 'Maçka'da Bir Apartman', *Arkitekt*, no. 3-4 (1946), ss. 51-55.
-

HAMARATLAR EVİ

Büyükdada, İstanbul, 1942

mevcut kullanım: konut

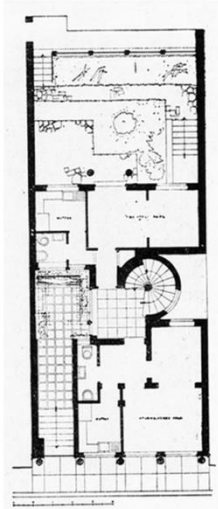
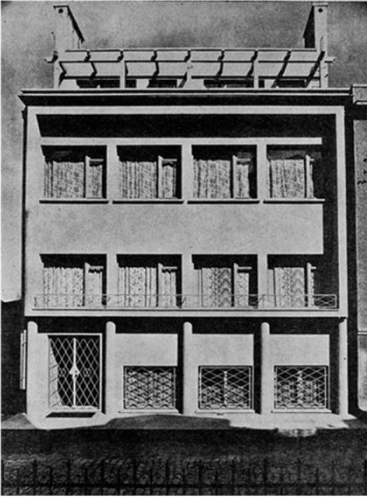
adres: Nizam Caddesi no:14

kaynak:

1. Hasan Kuruyazıcı, *Adalar Binalar Mimarlar*, İstanbul: Adalı Yayınları, 2011, ss. 44-45.
2. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 76.
3. Uzman, 'Büyükdada'da Bir Ev', *Arkitekt*, no. 9-10 (1946), ss. 207-209.

ŞİŞLİ'DE BİR KİRA EVİ

Şişli, İstanbul, 1943

mevcut kullanım: mevcut değil

adres: -

kaynak:

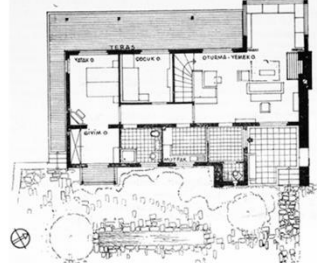
1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 75.
2. Uzman, 'Şişli'de Bir Kira Evi', *Arkitekt*, no. 5-6 (1943), ss. 99-102.

M. İPEKÇİ EVİ

Büyükdada, İstanbul, 1943

M. KOLAY EVİ

Büyükkada, İstanbul, 1944

mevcut kullanım: konut

adres: Nizam Caddesi no:18

kaynak:

1. Hasan Kuruyazıcı, *Adalar Binalar Mimarlar*, İstanbul: Adalı Yayınları, 2011, ss. 44-45.
2. Uzman, 'Büyükkada'da Bir Ev', *Arkitekt*, no. 7-8 (1946), ss. 151-155.

SADIKLAR APARTMANI- 1

Şişli, İstanbul, 1945

mevcut kullanım: işyeri

adres: Halaskargazi Cad. no:198

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 76.
2. Uzman, 'Sadıklar Apartmanı', 1951. *Arkitekt*, no. 5-8 (1951), ss. 94-97.

C. VAFİ EVİ

Kavaklıdere, Ankara, 1945

mevcut kullanım: mevcut değil

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 76.
  2. Uzman, 'Ankara'da Bir Ev', *Arkitekt*, no. 5-6 (1948), ss. 99-101.
-

Ş. KIZILKAYA EVİ

Fenerbahçe, İstanbul, 1946

mevcut kullanım: mevcut değil

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.
-

SADIKLAR APARTMANI- 2 ve 3

Şişli, İstanbul, 1947

mevcut kullanım: mevcut değil

adres: Halaskargazi Cad. no:196

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 76.
  2. Uzman, 'Sadıklar Apartmanı', *Arkitekt*, no. 5-8 (1951), ss. 94-97.
-

M. KOLAY APARTMANI

Büyükdada, İstanbul, 1948

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon 9* (1995), s. 84.

BAYAN RANA EVİ

Kısıklı, İstanbul, 1950

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon 9* (1995), s. 84.

BAYAN ZİNNUR EVİ

Kadıköy, İstanbul, 1950

mevcut kullanım: mevcut değil

adres: Mühürdar Caddesi

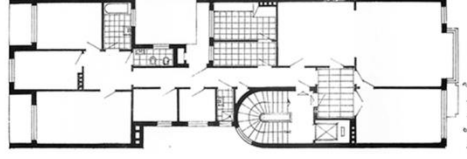
kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon 9* (1995), s. 74.

İPEKER APARTMANI

İstanbul, 1951

mevcut kullanım: mevcut değil

adres: Abdi İpekçi Cad. no:37

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 74.

2. Uzman, 'Nişantaşı'nda Bir Apartman', *Arkitekt*, no. 9-10 (1951), ss. 163-164.

DR. BATU HASTANESİ

İstanbul, 1952

mevcut kullanım: mevcut değil

adres: -

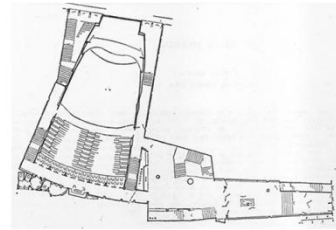
kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

YENİ MELEK SİNEMASI

Beyoğlu, İstanbul, 1953

mevcut kullanım: kullanılmıyor

adres: Erol Dernek Sokak

kaynak:

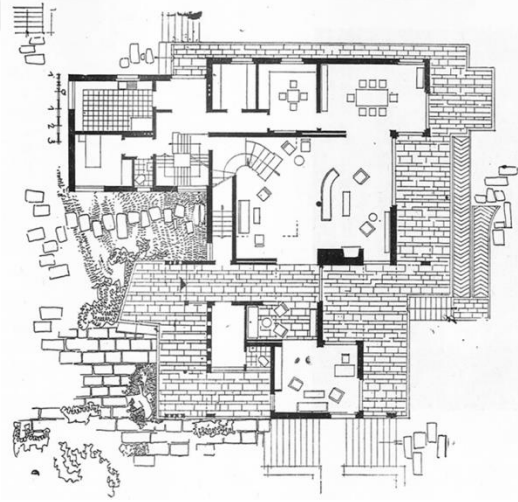
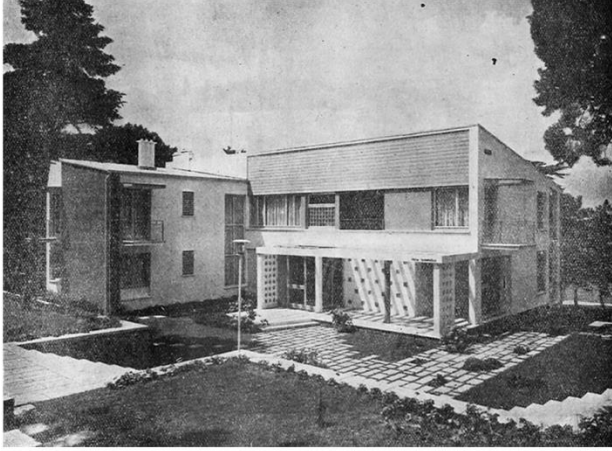
1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 74.

2. Uzman, 'Yeni Melek Sineması', *Arkitekt*, no. 293 (1958), ss. 143-147.

T. SADIKOĞLU EVİ

Büyükkada, İstanbul, 1953

mevcut kullanım: konut

adres: Nizam Caddesi no:68

kaynak:

1. Hasan Kuruyazıcı, *Adalar Binalar Mimarlar*, İstanbul: Adalı Yayınları, 2011, ss. 44-45.
2. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 74.
3. Uzman, 'Büyükkada'da Sadıkoğlu Villası', 1956. *Arkitekt*, no. 285 (1956), ss. 99-104.

BAYAN ZATİ EVİ

Nişantaşı, İstanbul, 1955

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

ANAYOL İŞHANI

Şişli, İstanbul, 1958

mevcut kullanım: -

adres: -

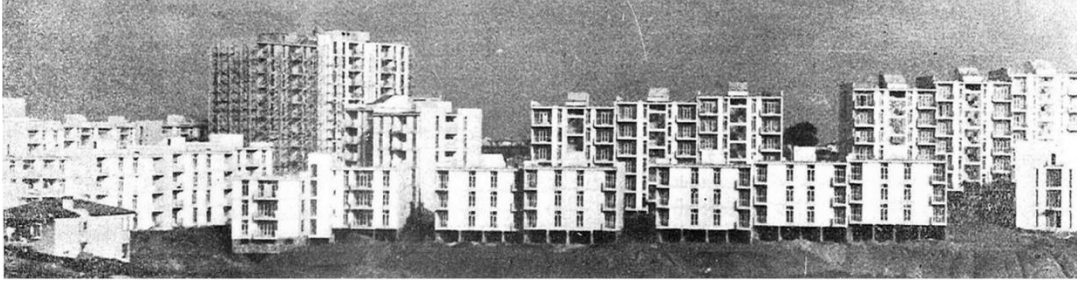
kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

PETROL-İŞ KOOPERATİFİ

Etiler, İstanbul, 1960 (BMO ile)

mevcut kullanım: konut

adres: Nispetiye Cad. Petrol Sitesi Sok.

kaynak:

1. Anonim, 'Petrol İş Sitesi Vaziyet Planı', *Arkitekt*, no. 308 (1962), ss. 111-112.

2. Bayhan, 'Petrol İşçileri Sitesi', *Arkitekt*, no. 330 (1968), s. 61.

VİTA KOOPERATİFİ

İstanbul, 1961

mevcut kullanım: mevcut değil

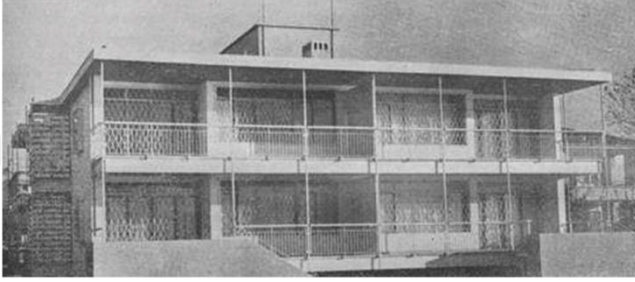
adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

Z. SOMER EVİ

Suadiye, İstanbul, 1962

mevcut kullanım: mevcut değil

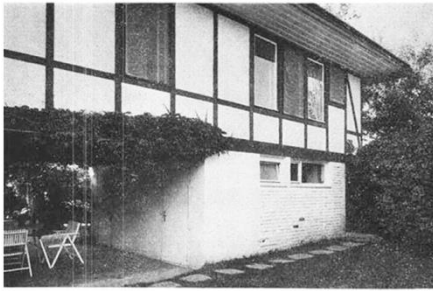
adres: -

kaynak:

1. Anonim, 'Eskişehir Koleji', *Arkitekt*, no. 308 (1962), ss. 115-116.
2. Url <<http://v3.arkitera.com/arsgratiaartis.php?action=displayNewsItem&ID=54339>>, erişim tarihi 25.10.2017.

TUZLA YAZ EVİ

Tuzla, İstanbul, 196?

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Uzman, 'Tuzla'da Bir Yaz Evi', *Arkitekt*, no. 379 (1980), ss. 83-84.
1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 78.

F. AKSOY APARTMANI

İstanbul, 1963

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

MİLLÎ REASÜRANS İŞHANI

İstanbul, 1963

mevcut kullanım: mevcut değil

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

FİTAŞ VE DÜNYA SİNEMALARI

Beyoğlu, İstanbul, 1965 (BMO ile)

mevcut kullanım: sinema

adres: İstiklal Cad. no:12

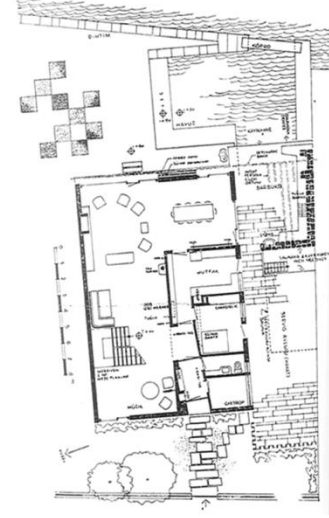
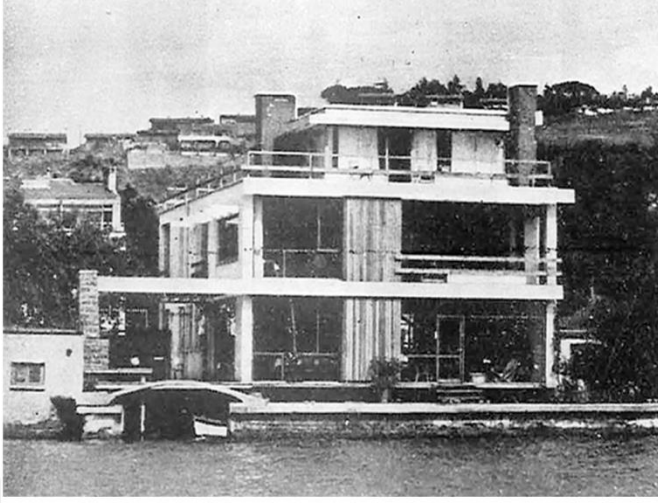
kaynak:

1. Url <<http://yuzyillikask.istanbulmodern.org/tr/sergiyi-kesfet/seyirci-mabetleri-sinemalar/2>>, erişim tarihi 25.10.2017.

BARLAS YALISI

Yeniköy, İstanbul, 1966 (BMO ile)

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Anonim, 'Barlas Yalısı', *Arkitekt*, no. 322 (1966), ss. 66-69.

R. KOÇ EVİ

İstanbul, 1966-67

N. ARSEL EVİ

Dragos, İstanbul, 1966-67

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 79.

D. GÖNÜL EVİ

Dragos, İstanbul, 1966-67

mevcut kullanım: -

adres: -

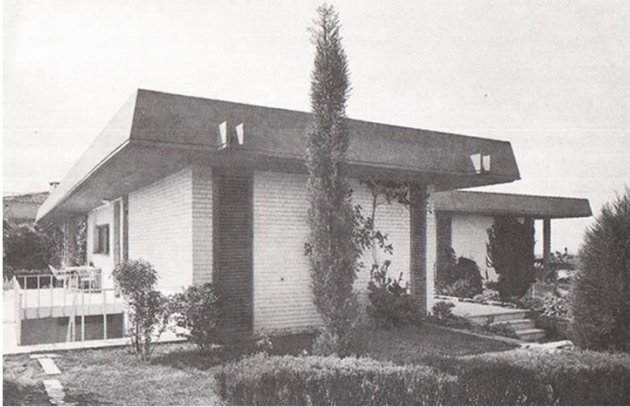
kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 79.

W. ANFT EVİ

Dragos, İstanbul, 1966-67

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 78.

PETKİM YAN TESİSLERİ

Yarımca, İzmit, 1967 (BMO ile)

PETROKİMYA MENSUPLARI KOOPERATİFİ

İzmit, 1968

PETROKİMYA PAZARLAMA MÜDÜRLÜĞÜ

İzmit, 1969

DR. N. F. ECZACIBAŞI EVİ

Yeniköy, İstanbul, 1970

mevcut kullanım: -

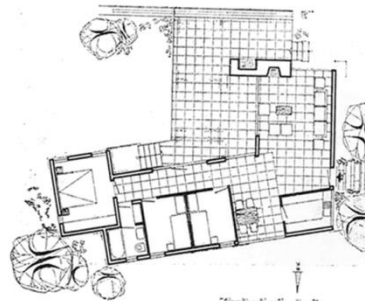
adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), ss. 80-81.
  2. Uzman, 'Boğaz İçinde Bir Villa', *Arkitekt*, no. 354 (1974), ss. 53-57.
-

BAY KANDEMİR EVİ

İstanbul, 1971

mevcut kullanım: -

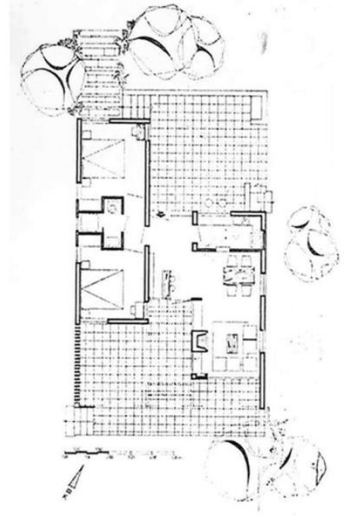
adres: -

kaynak:

1. Uzman, 'Bay Kandemir Evi', *Arkitekt*, no. 344 (1971), s. 156.
-

BAYAN PİSAK EVİ

İstanbul, 1971

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Uzman, 'Bn. Pisak Evi', *Arkitekt*, no. 344 (1971), s. 153.

ATLI ZİNCİR FABRİKASI

Topkapı, İstanbul, 1971

mevcut kullanım: mevcut değil

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

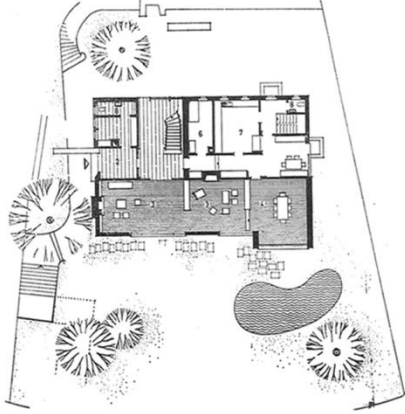
PETROKİMYA ARAŞTIRMA LABORATUVARI

İzmit, 1972 (BMO ile)

AKİF SADIKOĞLU EVİ

Emirgan, İstanbul, 1974

mevcut kullanım: -

adres: -

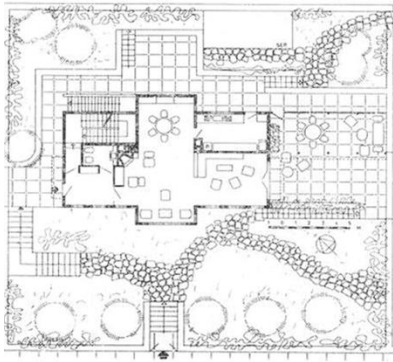
kaynak:

1. Uzman, 'Akif Sadıkoğlu Evi: Emirgan', 1962. *Arkitekt*, no. 308 (1962), s. 114.

S. EDİN EVİ

Dragos, İstanbul, 1980

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

2. Uzman, 'Bir Yaz Evi (Orhantepe)', *Arkitekt*, no. 379 (1980), ss. 85-86

MEHMET ATAĞAN EVİ

Dragos, İstanbul, 1986

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 82.

HİKMET GÜNAY EVİ

Dragos, İstanbul, 1986

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

S. SOMER APARTMANI

Suadiye, İstanbul, 1986

mevcut kullanım: -

adres: -

kaynak:

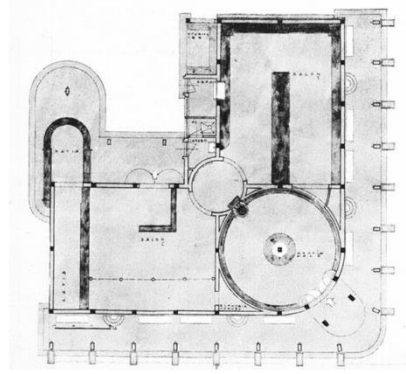
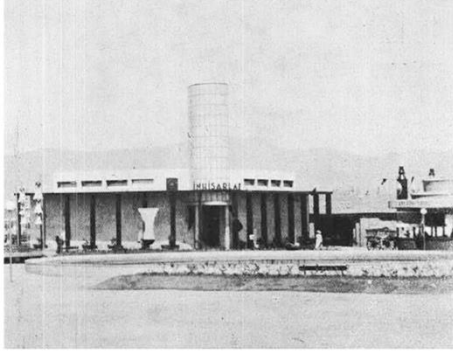
1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 84.

EK B: Mimari Yarışma Projeleri

İZMİR TEKEL PAVYONU

Yarışma Projesi, 1. Ödül, İzmir, 1936

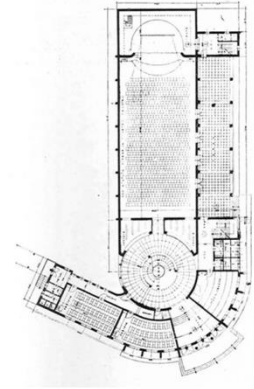
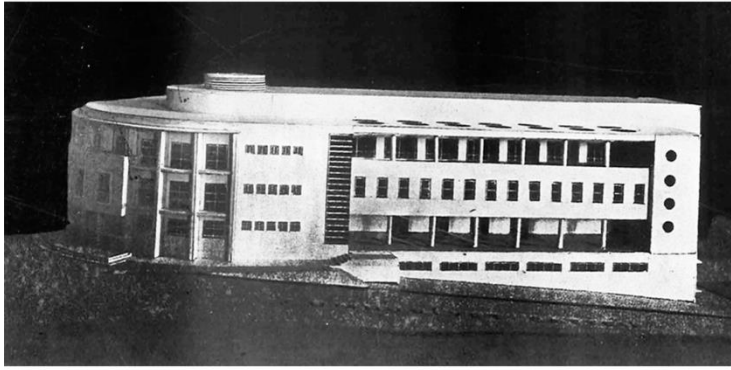

kaynak:

1. Uzman, 'İnhisarlar Paviyonu', *Arkitekt*, no. 10-11 (1936), ss. 284-288.
  2. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 72.
-

SİVAS HALKEVİ

Yarışma Projesi, 1. Ödül (Nazif Asal ile), Sivas, 1939

kaynak:

1. Anonim, 'Sivas Halkevi Projesi Müsabakası', *Arkitekt*, no. 3-4 (1939), ss. 65-68.
  2. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 73.
-

HASANOĞLAN KÖY ENSTİTÜSÜ

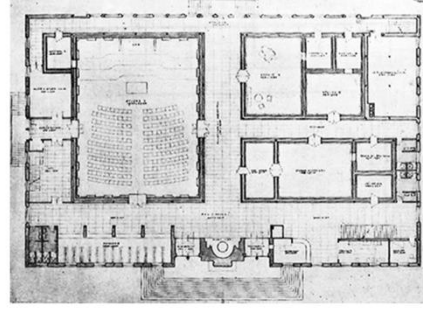
Yarışma Projesi, 1. Ödül (M. Bilen, A. Kuruyazıcı ile), Ankara, 1943

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 85.
-

İSTANBUL RADYO EVİ

Yarışma Projesi, Mansiyon, İstanbul, 1945

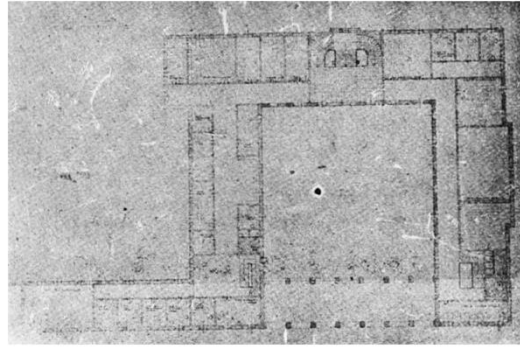
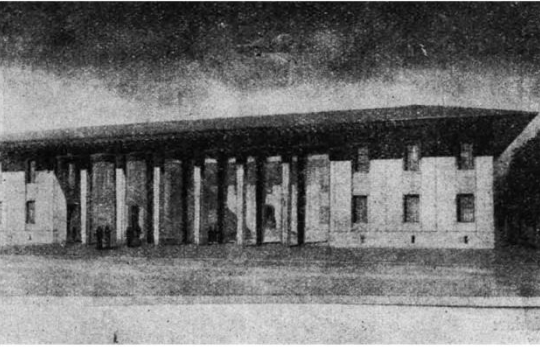

kaynak:

1. Anonim, 'İstanbul Radyo Evi Proje Müsabakası', *Arkitekt*, no. 7-8 (1945), s. 154.
  2. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 85.
-

ADANA ADALET SARAYI

Yarışma Projesi, Mansiyon, Adana, 1946

kaynak:

1. Anonim, 'Adana Adalet Sarayı Proje Müsabakası', *Arkitekt*, no. 1-2 (1946), s. 30.
-

SOSYAL SİĞORTALAR BİNASI

Yarışma Projesi, Mansiyon, 1946

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 85.
-

ANKARA ANAFARTALAR ÇARŞISI

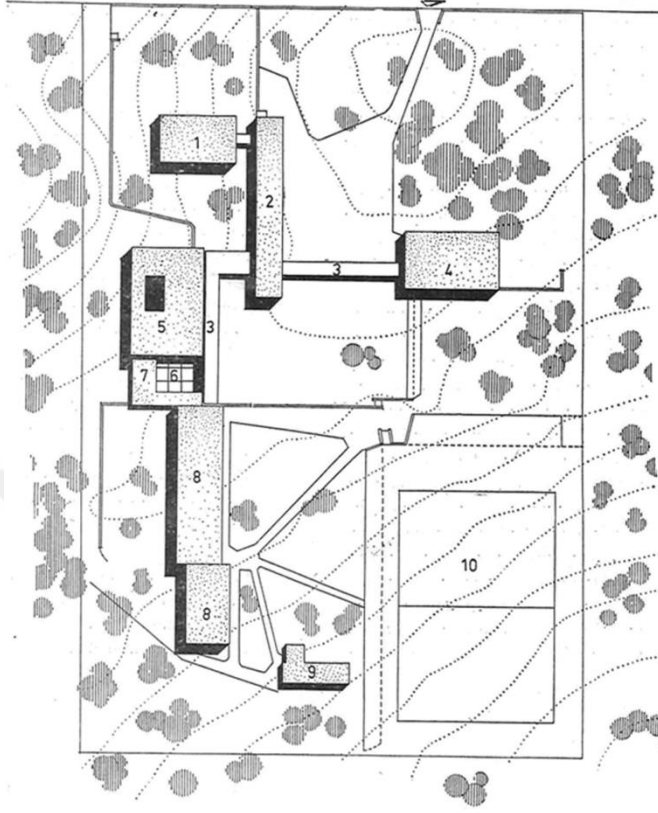
Yarışma Projesi, Mansiyon, 1946

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 85.

ESKİŞEHİR KOLEJİ

Yarışma Projesi, 1. Ödül (BMO ile), Eskişehir, 1957

kaynak:

1. Anonim, 'Eskişehir Koleji', *Arkitekt*, no. 308 (1962), ss. 115-116.
  2. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon 9* (1995), s. 85.
-

İZMİT PETROKİMYA TESİSLERİ

Yarışma Projesi, 1. Ödül (Günay Çilingiroğlu, İsmet Turhal ile), İzmit, 1969

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon 9* (1995), s. 85.
-

HATAY HÜKÜMET KONAĞI

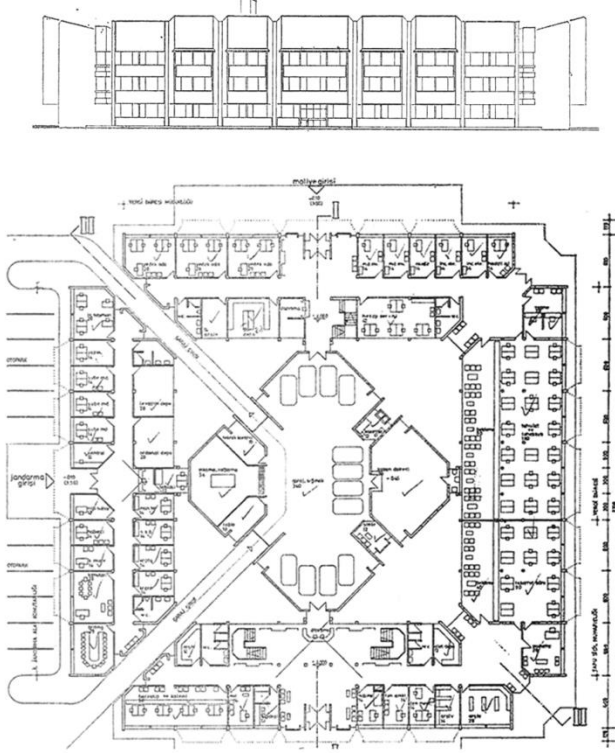
Yarışma Projesi, 1. Ödül (Alpay Aşkun, Işık Aydemir ile), Hatay, 1972

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon 9* (1995), s. 85.
-

KOCAELİ HÜKÜMET KONAĞI

Yarışma Projesi, 1. Ödül (Işık Aydemir, Alpay Aşkun ile), Kocaeli, 1973

kaynak:

1. Anonim, 'Kocaeli Hükümet Konağı Mimari Proje Yarışması', *Arkitekt*, no. 351 (1973), ss. 151-153.
  2. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 85.
-

TRABZON KTÜ TIP FAKÜLTESİ

Yarışma Projesi, Trabzon, 1973

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 85.
-

İSTANBUL CEVİZLİ ONKOLOJİ HASTANESİ

Yarışma Projesi, İstanbul, 1973

kaynak:

1. Tanyeli ve diğerleri, 'Profil: Emin Necip Uzman', *Arredamento Dekorasyon* 9 (1995), s. 85.
-

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Gökçe Tanrikulu
Doğum Tarihi ve Yeri : 23 Ocak 1989, Akhisar
E-posta : gokcetanrikulu@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2012, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü